

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1921.

Andra kammaren.

Nr 23.

Onsdagen den 16 mars, f. m.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet *Dahlberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 172, angående förlängd giltighetstid av avlöningsreglemente för tjänstemän vid domänverket;

nr 173, angående tillfälligt anslag till hushållningssällskapen; och

nr 181, angående ändrade villkor för lån från täckdikningslånefonden m. m.

Dessa propositioner bordlades.

§ 2.

Föredrogos var efter annan Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande skrivelser och propositioner; och överlämnades därvid till statsutskottet skrivelserna:

nr 159, med tillkännagivande att bebådad framställning till riksdagen angående anslag å 1922 års riksstat till bestridande av vissa kostnader för ägodelningsrätter icke kommer att föreläggas riksdagen; och

nr 160, med tillkännagivande att bebådad framställning till riksdagen i ärende angående uppförande av nya ekonomihus vid den till centralfängelset vid Mariestad hörande jordbruksfastigheten icke kommer att föreläggas riksdagen;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 131, angående pension å allmänna indragningsstaten åt tygarbetarna O. Å. Thelander och J. D. Carlsson;

nr 132, angående pension å allmänna indragningsstaten åt hästskötaren K. F. Almqvists änka, Alma Helena Almqvist, född Hane;

nr 133, angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre verkmästaren vid kronobageriet i Karlsborg E. W. Boustedts änka, Lovisa Boustedt, född Jansson;

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 23.

nr 134, angående pension å allmänna indragningsstaten åt maskinisten M. B. B. Albins änka, Bengta Albin, född Andersson; och

nr 171, angående ersättning för skada till följd av olycksfall i arbete åt extra tvättbiträdet vid Östersunds hospital Linnéa Bylund;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 149, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § 1 mom. i förordningen den 6 november 1908 angående en särskild stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper;

till bankoutskottet propositionen, nr 165, med förslag till lag om ändrad lydelse av 254 a § i lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse;

till bevillningsutskottet propositionen, nr 166, angående tullfri införsel av en telefonkabel;

till statsutskottet propositionerna:

nr 167, angående anvisande av medel till förstärkning av reservationsanslaget till kostnader för uppskattning av mark i och för framdeles skeende taxering till jordvärde- eller jordrättestegrings-skatt; och

nr 168, angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

till bankoutskottet propositionerna:

nr 169, angående årligt understöd åt e. o. tullvaktmästaren Carl Johan Rudolf Öhmans änka och barn; och

nr 174, angående fortsatt årligt understöd åt under tjänstutövning omkomne t. f. gränssridaren P. A. Staffanssons son Cingal;

till bevillningsutskottet propositionerna:

nr 175, angående utsträckning av tiden för tullfri disposition av tullpliktiga utställningsföremål, som införts till baltiska utställningen i Malmö år 1914; och

nr 180, med förslag till förordning med särskilda bestämmelser om avdrag vid 1922 års taxering till inkomst- och förmögenhetsskatt;

till statsutskottet propositionen, nr 176, angående understöd till upprättande och underhåll av särskilda boksamlingar för fortsättningskolor samt för vissa till yrkesundervisningen hörande läroanstalter;

till jordbruksutskottet propositionen, nr 162, angående utläggande av statsgruvefält vid Stekenjokk och Remdalen i Vilhelmina socken av Västerbottens län;

till statsutskottet propositionerna:

nr 170, angående anslag för verkställande av undersöknings- och försvarsarbeten å för kronans räkning inmutade områden inom Norsjö socken av Västerbottens län;

nr 154, angående om- och tillbyggnad av garnisonssjukhuset i Boden m. m.;

nr 155, angående anslag för täckande av under år 1920 uppkommen brist å ordinarie reservationsanslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel; och

nr 163, angående förändring av en utrangerad pansarbåt till tankpråm för oljetransport;

till behandling av lagutskott propositionen, nr 178, med förslag till lag med vissa bestämmelser om förmynderskap för omyndig medlem av det kungliga huset; samt

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 179, med förslag till lag om ändrad lydelse av 32 § 1 mom. i lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen.

§ 3.

Vidare föredrogos var för sig och hänvisades till jordbruksutskottet de på bordet liggande motionerna nr 277 av herr *Andersson* i Rasjön och nr 278 av herr *Andersson* i Boda.

§ 4.

Härefter föredrogs andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 2, i anledning av dels herr Sundlings motion nr 227, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om bättre kontroll över automobilhastigheten å allmän väg på landet m. m., dels herr Daniels-sons motion nr 232, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa ändringar i förordningen om automobiltrafik; och begärdes ordet därvid av

Herr *Eriksson* i Stockholm, som anförde: Herr talman! Sedan detta utskottsutlåtande blivit slutbehandlat i utskottet, har jag fått meddelande om, att det är att förvänta en kungl. proposition, som berör ärenden, som stå i nära sammanhang med de frågor, som beröras i detta utlåtande. Då givetvis de i dessa motioner, som behandlas i detta utlåtande, berörda frågorna böra behandlas i samband med den kungl. propositionen, tillåter jag mig anhålla, att det nu föredragna utlåtandet nr 2 måtte återremitteras till utskottet.

Med bifall till den av herr *Eriksson* i Stockholm sålunda gjorda hemställan beslöt kammaren att återförvisa ifrågavarande ärende till utskottet för ny behandling.

§ 5.

Andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 3, som härpå föredrogs, bordlades åter.

§ 6.

Till avgörande förelåg nu statsutskottets utlåtande, nr 5 A, angående regleringen av utgifterna under riksstatens för år 1922 femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet.

Sedan herr talmannen anmält ärendet till handläggning begärdes ordet av

Herr Anderson i Råstock, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att detta liksom nästpåföljande utlåtande från statsutskottet måtte föredragas punktvis och med upplysande endast av kantrubrikerna, i den mån icke annat påyrkas.

Denna hemställan bifölls.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4, angående extra anslag för socialdepartementet.

Ang.
socialdeparte-
mentet.

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 4 av femte huvudtiteln föreslagit riksdagen att för upprätthållande av departementets verksamhet anvisa å extra stat för år 1922 ett förslagsanslag, högst, 19,800 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte för ifrågavarande ändamål anvisa ett belopp av 13,700 kronor.

Vid punkten fanns emellertid fogad en reservation av herrar *Kvarnzelius, H. M. Bäckström, C. G. Ekman, Pers, Joh. Nilsson* i Malmö, *Jönsson* i Revinge och *Bengtsson* i Norup, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att — — — 17,800 kronor.

Punkten föredrogs. Därefter yttrade

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet *Elmqvist*: Herr talman, mina herrar! Innan jag ber att få yttra några ord vid den föredragna punkten, hoppas jag det tillåtes mig att till statsutskottet uttrycka min stora tacksamhet för den i det stora hela synnerligen välvilliga behandling, som har kommit femte huvudtiteln till del från utskottets sida. Jag behöver ju knappast förklara, att det även för mig är enbart glädjande, att genom de prisfall, som ha inträffat sedan propositionen skrevs, och vilka prisfall vi ju alla livligt hoppas skola komma att ännu fortsätta, det varit möjligt för utskottet att vidtaga ganska väsentliga nedsättningar av beräknade anslag och därigenom möjliggöra, att huvudtitelns slutsumma, som tyvärr blir synnerligen hög, kan icke obetydligt nedsättas. Väl icke med samma glädje, men dock helt naturligt med jämnmod skall jag finna mig i, att utskottet även i en

del andra punkter vidtagit nedprutningar i eller icke kunnat biträda vad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag måste ju vara medveten om, att här liksom på andra områden man måste söka spara där det kan sparas. I en eller annan sådan punkt — även om jag nu icke gör mig alltför överdrivna förhoppningar om att gentemot ett enhälligt utskott kunna få gehör för min mening — kanske jag blir nödsakad att under den kommande debatten besvara kammaren med att något närmare utveckla de skäl, som synas mig tala för bifall till vad Kungl. Maj:t föreslagit. I de två punkter åter, där en eller annan reservant biträtt en från utskottets majoritet avvikande mening och velat förorda åtminstone delvis bifall till Kungl. Maj:ts förslag, gör jag mig självfallet större förhoppningar om att kammaren också skall vilja biträda de sålunda reservationsvis framställda yrkandena. En av dessa punkter är den här föredragna.

Som herrarna behagade finna, gäller frågan att i stället för den amanuens med juridisk utbildning, som för närvarande tjänstgör på departementets fattigvårdsbyrå, skulle på stat uppföras en andre kanslisekreterare. Kungl. Maj:t har föreslagit, att denna befattning skulle få tillsättas redan från den 1 juli innevarande år samt att anslaget för amanuensbefattningen icke skulle indragas, utan att det skulle få bibehållas för en välbehövlig förstärkning av de extra arbetskrafterna i departementet. Detta har nu utskottet icke kunnat biträda. Reservanterna hava så till vida velat gå Kungl. Maj:ts förslag till mötes, att de föreslagit denne andre kanslisekreterares uppförande på stat, dock först från ingången av 1922, men däremot indragning samtidigt av amanuensarvodet.

Utskottet säger nu som skäl för sin avvisande mening, att utskottet »icke blivit övertygat om, att behov av den ytterligare arbetskraft å byrån, varom nu är fråga, föreligger». Och utskottet har erinrat, att i propositionen icke har gjorts någon framställning om att arbetsbördan för byrån blivit så ökad, att det därav skulle vara föranlett. Utskottet har vidare gjort gällande, att arbetet skulle kunna ordnas på sådant sätt, att man kunde vara tillfreds även med en amanuens.

Vad dessa invändningar beträffar ber jag först få vitsorda, att jag verkligen icke i propositionen uttryckligen har angivit den ökade arbetsbördan, detta dels därför, att den är svår att siffermässigt fullt korrekt uttrycka, men också därför, att det var icke enligt min uppfattning huvudskälet för den önskade ändringen. Emellertid är jag i tillfälle att upplysa att, med all reservation för vad sådana siffror betyda, ökningen av arbetsbördan dock från 1919 till 1920 motsvarar en siffra av 60 % i avseende å beslut, som föranlett expedierade skrivelser från byrån. Då bortser jag naturligtvis helt och hållet från konseljären. Detta skäl, den ökade arbetsbördan, som icke blivit i propositionen anført, förefinnes alltså.

Men huvudskälet ligger som sagt på den andra sidan, nämligen behovet, och det verkligen föreliggande behovet av, att man alltid har en juridiskt kvalificerad arbetskraft på byrån. Det förhåller

Ang.
socialdeparte-
mentet.
(Forts.)

sig nog icke så som utskottet förmenar, att man alltid kan ordna det så, att antingen kanslirådet, d. v. s. fattigvårdsinspektören eller hans assistent, är närvarande vid de konferenser, som måste äga rum i en hel del angelägenheter på olika orter i riket. Det är, som herrarna väl känna, ofta nog nödvändigt, att dessa båda samtidigt äro frånvarande från Stockholm. Och då är det givetvis obekvämt för byrån att endast ha att tillgå en amanuens. Visserligen kan man genom att ålägga en amanuens förlängd tjänstgöring få honom att tjänstgöra på byrån längre tid av dagen, men man får icke förbise, att när det gäller en sådan byrå som denna, där chefen och hans närmaste man äro fackmän, det icke är lätt att kunna till en sådan amanuensbefattning förvärva och bevara en verkligt kvalificerad arbetskraft. Det säger sig ju självt, att det behövs en icke så oväsentlig tid, för att en sådan ung man skall hinna bli fullt förtrogen med ärendena på en sådan byrå med dess speciella uppgifter. När han icke har befordringsmöjligheter inom byrån, söker han dem givetvis på annat håll, och detta medför, att det blir ständiga ombyten på denna plats, helt naturligt till väsentligt men för arbetet. Jag tror därför för min del, att den relativt obetydliga anslagsökning, varom här är fråga, måste anses vara väl användbara pengar, och jag vågar därför uttala den förhoppningen, att kammaren skall finna det möjligt att i denna punkt biträda det förslag, som framställts av en del reseranter inom utskottet.

Herr J a n s s o n i Falun: Herr talman, mina herrar! Departementschefen har ny ytterligare framhållit flera skäl för inrättandet av denna sekreterarsyssla inom fattigvårdsbyrån, men jag har icke kunnat bli övertygad om annat, än att om arbetet fördelades på byrån, såsom vi inom utskottet uttalat oss för, det skall bli möjligt att klara sig med den arbetspersonal, som för närvarande finnes. Vi ha ansett, att man bör vara försiktig. Byrån är jämförelsevis ny, och man borde därför vänta och se, vad det kunde krävas för arbetskrafter där. Organisationsarbete har nu i stor utsträckning ålegat chefen och även hans assistent, men det är väl att vänta, att det arbetet nu skall vara i stort sett undångjort och att man skall få mera tid att ägna sig åt det övriga arbetet på byrån. Det är dessa synpunkter, som för oss varit avgörande, när vi ansett, att man borde vänta ännu ett eller två år för att se, hur arbetsbördan borde fördelas.

Nu har ytterligare framhållits, att man borde hava en juridiskt utbildad person på denna byrå. Att det är önskligt, kan jag naturligtvis förstå, men jag antar, att amanuensen är juridiskt bildad, ehuru hans tjänstgöringstid icke är så lång, som önskligt vore. Men jag tror, att det vore lämpligt, om departementschefen tillämpade den principen, att amanuensens tjänstgöringstid utsträcktes. Därigenom skulle kanske arbetsbördan kunna lättas.

Detta är i korthet, herr talman, de skäl som för oss varit bestämmande, då vi ansett det olämpligt att just nu inrätta en ny tjänst på denna byrå och i stället förmenat, att man borde bida tiden. Följ-

aktligen ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag. Jag tror, att ingen skada sker, om andra kammaren följer utskottet i denna punkt.

*Ang.
socialdeparte-
mentet.
(Forts.)*

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Vid utredningen angående besättandet av dessa tjänster, borde man redan från början bestämt, att på den post, som diskussionen här gäller, skulle det vara en man med juridisk utbildning. Nu har det redan av herr statsrådet framhållits vikten av att på denna byrå ha en person, som vid de många tillfällen, då inspektören och även hans assistent äro borta från byrån för inspektion och dylikt, kan fylla de uppgifter som åligga förste mannen på byrån. Det är ju särskilt en del mål, som handläggas, som kräva kvalificerade arbetskrafter. Att då helt och hållet bortse från betydelsen av att få en juridiskt bildad man att bekläda den viktiga posten som sekreterare, därför att det kostar några tusen kronor mera, är enligt min mening en missriktad sparsamhet. Särskilt när det gäller en del frågor rörande de skandinaviska länderna, är man utsatt för ganska stora ekonomiska risker, om saken icke från vårt lands sida skötes på ett förståndigt och klokt sätt.

Nu torde man från motsatta hållet svara, att denna amanuens har juridisk utbildning. Ja, det är ju sanning, men han har alltid den risken hängande över sig, att om han icke har någon befordran att vänta utan får stå som amanuens år ifrån år, söker han sig en annan anställning, som är mera givande och som mera säkerställer hans framtid och befordran på ämbetsmannabanan. Om man däremot bifaller reservationen, ger man en säkrare ställning åt denna man. Det behövs kanske icke stort mera arbetskrafter på byrån, men det är önskligt, att man får mera kvalificerad arbetskraft på den post det här gäller. Då vi ha icke mindre än 2,500 fattigvårdssamhällen, och riksdagen pålägger landstingen allt större och större uppgifter, är det helt naturligt, att det på byrån bör finnas en man, till vilken vederbörande från landsbygden kunna vända sig och av vilken de kunna få fullt tillförlitliga och tillfredsställande svar och upplysningar.

Jag tror mig med detta ha påvisat, att den lilla inbesparing på några tusen kronor, som man här vill göra, icke är lagd på rätta stället, varför man bör enligt min mening bifalla den vid punkten fogade reservationen, till vilken jag, herr talman, yrkar bifall.

Härmed var överläggningen slutad. Sedan herr talmannen framställt propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till den vid punkten fogade reservationen, blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Punkten 5.

Lades till handlingarna.

Ang.
försäkrings-
rådet.

Vid härpå skedd föredragning av *punkten 6*, angående anslag till försäkringsrådet, anförde:

Herr Norman: Herr talman! Som kammaren behagade finna, har statsutskottet här i sitt utlåtande gjort en erinran om att dyrtidstillägg utgår till de fyra representanterna för arbetsgivare och arbetare i försäkringsrådet. Ifrågavarande dyrtidstillägg ansågs inom statsutskottet mindre lämpligt på detta område. Det är ju så, att dessa representanter för arbetsgivare och arbetare inom försäkringsrådet hava var och en en ersättning av 5,000 kronor för sitt arbete. Arbetet utgöres av ett sammanträde i veckan. Det synes ledamöterna av statsutskottet, att detta arbete vore tillräckligt betalt med arvodet i och för sig, och när det så upplystes, att ett dyrtidstillägg, uppgående till ungefär samma belopp som själva arvodet, utbetalats, väckte detta en viss undran. Nu är detta en fråga, som kommer före längre fram, då frågan om dyrtidstillägg kommer att behandlas, men jag vill redan nu erinra om denna sak och framhålla, att statsutskottets uttalande på denna punkt måtte få tolkas såsom innebärande ett icke-medgivande av fortsatt utbetalning av dyrtidstillägg på dessa förevarande arvoden.

I övrigt har jag, herr talman, endast att yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Osberg: Herr talman, mina herrar! Jag skall med några få ord be att få till alla delar instämma i den siste ärade talarrens anförande. Det går naturligtvis icke an att man går fram på den linje, som vi slagit in på.

Det upplystes av vederbörande i utskottet, att i två år hava dessa försäkringsråd erhållit dyrtidstillägg på sin lön. Som herr Norman påpekade, utgör arbetstiden endast en dag i veckan. Då de för detta arbete uppbära 10,000 kronor, skulle deras avlöning, där-est de hade full sysselsättning, uppgå till 50- å 60,000 kronor för år räknat. Det är som sagt sammanträde en dag i veckan, och det upplystes i statsutskottet, att detta vanligen räcker 3 å 4 timmar. De måste naturligtvis sätta sig in ärendena, innan de skola avgöras, och en av herrarna upplyste, att detta på sin höjd tar 7 timmar. Det är det yttersta. I flesta fall är det vanligen fråga om 2 å 3 timmar. I dessa tider, då vi ha all möda att få debet och kredit att gå ihop, är detta väl ändå att slösa med allmänna medel, och jag försäkrar herrarna därom, att man endast för den fastställda lönen kan få folk, som äro uppgifterna vuxna.

Nu kan någon göra den invändningen, att det kanhända, att dessa försäkringsråd icke äro bosatta i Stockholm utan måste bekosta sina resor dit. Men det ligger i det allmännas intresse, att man väljer dessa representanter inom rayonen närmast huvudstaden. Skulle så erfordras, är jag hellre med på att reseersättning gives dem än att man skall giva dem denna oskäligen ersättning för detta arbete. De hava dock icke annat än vanlig nämndemanssysselsättning. De äro

icke föredragande utan skola blott avgiva sitt votum, när det är fråga om tvister, och det torde man kunna räkna till lindrigare förrättningar.

Jag ber, som sagt, herr talman, att få instämma i den föregående talarens tankegång i detta hänseende.

Ang.
försäkrings-
rådet.
(Forts.)

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet Elmquist: Herr talman, mina herrar! Jag har tyvärr icke varit beredd på att denna fråga skulle komma under debatt. Jag har visserligen uppmärksammat den erinran, som här från statsutskottets sida gjorts, men jag har uppfattat den som ett konstaterande av ett faktum, med vilket jag trodde, att man var tillfreds.

Nu är förhållandet det, att, såsom herrarna väl känna till, försäkringsrådets verksamhet endast så småningom vuxit och givetvis ännu icke nått sin fulla omfattning. Jag känner icke till arbetet så i detalj, men jag känner arbetet på ett annat motsvarande område, där vi också ha sådana arbetsgivar- och arbetarbisittare, nämligen arbetsrådet. Där är det också så, som den siste ärade talaren sade, att dessa ledamöter äro, om man så vill, mera nämndemän, men jag vågar dock säga, att de ha i varje fall en synnerligen omfattande arbetsbörd, och man får icke bedöma deras arbetsbörd enbart efter antalet sammanträdesdagar och det antal timmar, som för varje sammanträde erfordras för att sätta sig in i ärendena. Ty vad dessa ledamöter beträffar, är deras tjänst förenad med mycket omfattande reseskyldighet, för att de skola kunna på ort och ställe bilda sig en verklig uppfattning om förhållandena. Jag tror, att den siste ärade talaren skall giva mig rätt, när jag säger, att för personer, som måste vara beredda att längre eller kortare tid vistas utom huvudstaden — jag tänker särskilt på dessa arbetsgivar- och arbetarrepresentanter — är det näppeligen möjligt, i varje fall för arbetarrepresentanterna, att hava någon annan verksamhet, och de båda arbetarrepresentanter, som sitta i arbetsrådet, hava, om jag icke misstager mig, fått lov att helt lämna den avlönade verksamhet, som de tidigare haft, för att kunna ägna sig åt detta arbete.

Nu är jag fullt medveten om, att arbetet i försäkringsrådet från början icke tagit den omfattning som i arbetsrådet, men jag undrar, om icke för varje år arbetsbördan där har vuxit, så att man ganska snart kan förutse, att vederbörandes tid kommer att tagas betydligt i anspråk och att man även där kan behöva företaga sådana hastigt påkommande resor, vilka icke kunna på förhand beräknas. Det är då riktigt, att dessa bisittare honoreras så, att uppdraget icke innebär en verklig uppoffring.

Detta är den reella sidan av saken. Vad sedan den formella sidan beträffar, förhåller det sig så, att man varit något tveksam om, huruvida författningsbestämmelserna angående dyrtidstillägg vore tillämpliga på dessa personer, men för helt kort tid sedan har ett beslut fallit i regeringsrätten, däri förklarats, att, såsom bestämmelserna nu äro lagda, skall sådant dyrtidstillägg utgå.

Ang.
försäkrings-
rådet.
(Forts.)

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Vi kunde hava besparat oss denna diskussion, ty det föreligger icke något yrkande om dyrtidstillägg i denna punkt. Statsutskottet har endast velat erinra riksdagen om att hittills har dyrtidstillägg beräknats på dessa arvoden. Jag skall be att få understryka att dyrtidstillägg här har stora konsekvenser med sig. Ty skola dessa representanter i rådet hava dyrtidstillägg, bör naturligtvis sådant också utgå till telegraf-fullmäktige, järnvägsfullmäktige o. s. v. Det skulle draga ganska stora kostnader. Nu är det emellertid på det sättet, att statsutskottet varit enigt så tillvida, att ingen talare gjorde något yrkande, att frågan om dyrtidstillägg här skulle tagas upp, utan man var överens om att endast påpeka detta, så att det icke skall bli bortglömt, när man kommer till dyrtidstilläggsfrågan. Då får man helt naturligt reglera dyrtidstilläggen på alla olika områden och således även här. Det är väl icke mer än en mening om att dyrtidstillägget för dessa försäkringsråd då bör försvinna.

Det har alltså icke gjorts annat yrkande än om bifall till utskottets förslag. När frågan om dyrtidstilläggsanslagen skall behandlas, kommer ju detta spörsmål upp, och då gäller det att taga ställning till, huruvida dessa personer skola hava dyrtidstillägg eller icke.

Herr Erlansson: Herr talman! Det var några ord i herr statsrådets yttrande, som föranledde mig att begära ordet. Han yttrade nämligen, att utskottet hade gjort ett omnämmande av frågan, men att utskottet för övrigt icke hade tagit ståndpunkt därtill. Det är sant, att något ståndpunktstagande icke skett här i betänkandet, men det förhåller sig icke så, att utskottet för den skull så att säga erkänt principen, utan det är nog en ganska allmän mening både inom utskottet och även inom riksdagen, att här har utbetalats dyrtidstillägg på ett område, där sådan förmån icke skäligen bort utgå. Ty det är ju, såsom man påpekat, ganska rundligt betalt för det arbete, varom här är fråga. Utskottet har genom detta korta yttrande velat erinra om saken, men frågan torde komma att upptagas vid ett annat tillfälle, och det är kanske mera lämpligt att då ingå på detta ärende. Jag har blott med dessa ord velat tillkännagiva den allmänna meningen, så att icke herr statsrådet skall få någon oriktig uppfattning av det korta uttalande, som finnes här i betänkandet.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag skulle icke hava yttrat mig på denna punkt, såvida icke herr Bengtsson i Norup sökt att i statsutskottets utlåtande i detta ämne lägga in en tolkning, som jag omöjligen kan medgiva vara riktig. Det är ju så, att denna fråga icke hör hit, det har herr Bengtsson i Norup rätt i, men när han vill göra gällande, att det i statsutskottet icke rått mer än en mening om att icke utbetala dyrtidstillägg i detta fall, säger herr Bengtsson för mycket. Den saken har icke varit föremål för beslut i statsutskottet, och det enda, som man var

överens om där, var att uppskjuta debatten, till dess frågan om dyrtidstillägg i sin helhet kommer upp. Då får man resonera om vad som skall åtgöras på *alla* punkter. Jag vill ömlägga en bestämd gensaga mot detta försök att i utskottets yttrande lägga in en mening, som icke var avsedd, då man skrev motiveringen på det sätt, som nu skett.

För övrigt vill jag säga, att de personer, som det här gäller, dock hava ganska viktiga uppgifter att fylla. De hava att fastställa viktiga prejudikat, som bli vägledande för många år framåt. Det är således icke skäl att söka bagatellisera deras arbete och säga, att de icke uträtta något. Är det så, att herrarna vilja ha en debatt om denna sak, så går det nog för sig, men jag tror, att de upplysningar, som i utskottet lämnades om arbetsbördan, voro så pass avkylande, att det sedan gick bra att ena sig om den formulering, som här föreligger.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Hade herr Anderson i Råstock niktigt uppfattat mitt anförande, skulle han hava hört, att jag sade, att det var ingen, som gjorde något yrkande om att man nu skulle taga upp frågan om dyrtidstillägg. Riksdagen får senare tillfälle att bestämma, huruvida dessa personer skola hava dyrtidstillägg. Såsom min personliga mening får jag dock uttala, att de icke böra hava dyrtidstillägg.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 7—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkterna 16—21.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28—32.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 33.

Lades till handlingarna.

Punkterna 34—38.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. statsbidrag till arbetshem. *Punkten 39, angående statsbidrag för uppförande eller inrättande av arbetshem.*

Under punkten 51 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att till beredande av statsbidrag, enligt i statsrådsprotokollet angivna grunder, till uppförande eller inrättande av i lagen om fattigvården avsedda arbetshem, å extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag av 100,000 kronor.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte till beredande av statsbidrag till uppförande eller inrättande av i lagen om fattigvården avsedda arbetshem å extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag av 80,000 kronor, att utgå enligt av utskottet förordade grunder.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr Larsson i Västerås: Herr talman! Jag skall be att i denna punkt få göra ett yrkande, som i någon mån avviker från statsutskottets hemställan. Om herrarna lagt märke till denna punkt, ha herrarna funnit, att det gäller ett statsbidrag för inrättande av s. k. arbetshem; som landstingen och de städer, som icke deltaga i landsting, hava skyldighet att upprätta. Nu har Kungl. Maj:t för inrättandet av nya sådana hem föreslagit ett bidrag av 2,500 kronor och för äldre sådana ett bidrag av 2,000 kronor. Dessa belopp har utskottet för sin del ansett sig kunna pruta ned till respektive 2,000 och 1,500 kronor. Jag ber emellertid att få fästa uppmärksamheten vid att beträffande denna sak i propositionen yttrats följande: »Det torde vara fullt motiverat att bestämma maximibeloppet i huvudsaklig överensstämmelse med vad som gäller för epidemisjukhus, vars uppförande påbörjats efter 1916 års ingång, då arbetshemmen, med hänsyn till de element, som kunna förväntas komma att intagas å desamma, och den disciplin, som måste där upprätthållas, kräva åtskilliga anordningar, som betinga icke obetydliga kostnader, jämförliga med dem, som krävas för epidemisjukhus.»

Härtill ber jag att få lägga, att landstingen numera ålagts att fylla vissa uppgifter, som draga med sig väsentliga kostnader. Landstingen ha t. ex. numera skyldighet att taga hand om epidemisjukvården och att ersätta vissa fattigvårdskostnader jämte en del andra

uppgifter som medföra stora kostnader. Vidare väntas det, att ytterligare uppgifter skola komma att läggas på landstingen. Under sådana förhållanden och då man näppeligen i närvarande ögonblick kan med fog göra gällande, att byggnadskostnaderna skola komma att gå ned så väsentligt och i vilket fall som helst med hänsyn till de stora kostnader, som nu påvåla landstingen för olika uppgifter, anser jag för min del, att det kunde vara skäl uti att kammaren ändå bifaller de grunder, som Kungl. Maj:t här stannat för, nämligen 2,500 kronor såsom bidrag till nybyggda hem och 2,000 kronor till äldre sådana, d. v. s. där man inköpt äldre byggnader och omändrat dem till arbetshem.

Ang.
statsbidrag till
arbetshem.
(Forts.)

Jag anser emellertid icke, att man bör med hänsyn till detta göra större ändring i vad statsutskottet för sin del beräknat än som är nödvändigt. Jag vill därför icke heller föreslå någon ändring i det anslagsbelopp, statsutskottet stannat vid, nämligen 80,000 kronor. Kungl. Maj:t har nämligen föreslagit 100,000 kronor, men det torde vara tämligen säkert, att dessa 80,000 kronor i alla fall komma att räcka till, då inrättandet av dessa arbetshem kommer att ske så småningom. Därför skall jag, herr talman, tillåta mig att yrka bifall till statsutskottets hemställan dock med den ändring, att slutet på densamma skulle komma att få annan lydelse, jag skall be att få föredraga hela klämman, den blir lika t. o. m. orden »80,000 kronor»: »att riksdagen må till beredande av statsbidrag till uppförande eller inrättande av i lagen om fattigvården avsedda arbetshem å extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag av 80,000 kronor, att utgå enligt de i statsrådsprotokollet under punkten 51 i bilaga till statsverkspropositionen femte huvudtiteln angivna grunder.» Detta yrkande innebär sålunda ingenting annat än att de grunder, Kungl. Maj:t för sin del föreslagit beträffande dessa bidrag, skola komma att gälla, och beträffande det belopp, statsutskottet stannat vid, innebär mitt förslag icke någon ändring däri, jag hemställer alltså, herr talman, om bifall till det av mig nyss upplästa yrkandet.

Herr J a n s s o n i Edsbäcken: Herr talman! Jag ansåg mig icke kunna förbigå denna punkt i utskottets utlåtande utan att hava yttrat några ord, men sedan den siste ärade talaren framfört sin mening, skall jag inskränka mig till att instämma med honom. Jag anser det nämligen icke riktigt, att riksdagen år efter år beslutar ändringar och tillägg i gällande författningar samt nya författningar, varigenom landstingen åläggas oerhörda bördor, och under sådana förhållanden anser jag det icke mer än rimligt, att också riksdagen gör sitt till för att i någon mån försöka understödja landstingen i deras verksamhet. Jag kan icke tänka mig, att det skall gå att bygga dessa arbetshem med de pris, som utskottet föreslagit, utan att landstingen få vidkännas oerhörda kostnader.

Herr talman, jag skall blott be att få till fullo instämma i herr Larssons i Västerås yrkande och ansluta mig till den mening, som han här uttalat.

Ang.
statsbidrag till
arbetshem.
(Forts.)

Herr J a n s s o n i Falun: Ja, herr talman, det är ju så, att på denna huvudtitel är det alltid svårt att vara med om nedsättningar, därför att de beröra sociala inrättningar, som ju äro mycket behjärtansvärda. Det är här fråga om bidrag till täckande av kostnaderna för byggande av arbetshem. Detta anslag har tidigare varit bestämt till högre belopp men på grund av inträffade förhållanden — sänkning av materialprisen och byggnadskostnaderna med ett ord sagt — har det möjliggjorts att göra en liten nedsättning. Vi ha markerat denna prutning, därför att vi ansett det nödvändigt, att landstingen skola låta sig angeläget vara att se till att få möjligast billiga byggnadspriser, då det gäller att uppföra dessa hem. Det är ju så, att dessa arbetshem kunna väl i alla fall byggas enklare och till billigare pris än vad epidemisjukhus och tuberkulossjukhus kunna uppföras till; och därför förefaller det oss, som om den jämkning i grunderna för anslaget utgående, som utskottet här föreslår, är väl så motiverat. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Nu har herr Larsson i Västerås icke föreslagit någon höjning av slutsumman, och det kan vara fasligt bestickande för kammaren att tro, att det icke gäller några större utgifter. Det gör det emellertid naturligtvis, när man höjer grunderna för ersättningens utgående; ty man kommer att taga mera ur statskassan än om man följer statsutskottets förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr E r i k s s o n i Grängesberg: Herr talman! Jag kan för min del icke annat än livligt instämma i det yrkande, som herr Larsson i Västerås gjort. Jag anser det vara av stor vikt att riksdagen bestämmer statens bidrag för nya anstalters uppförande till det belopp, Kungl. Maj:t föreslagit. Det förhåller sig nog icke så, som den siste ärade talaren förmente. Man kan, såvitt jag förstår, icke lägga samma måttstock på epidemisjukhusen som på dessa arbetshem. Arbetshemmen kräva flera befattningshavare, det skall vara bostäder för uppsyningsmän och andra befattningshavare. Till dessa arbetshem komma män och kvinnor, som äro andligt och fysiskt förkomna i olika avseenden. De kunna icke omhändertagas på våra ålderdomshem, därför att de äro indisciplinerbara. Det är försumliga familjeförsörjare; det är försupna staccare, som icke bry sig om hustru och barn. De kunna icke rättas genom övertalning eller andra medel utan man måste tillgripa tvång. Tro nu kammarens ledamöter, att dessa, som komma till arbetshemmen, äro sådana, att de icke behöva ett rätt så ordentligt övervakande? Det är alldeles klart, att så måste vara, och då behövs just bostäder för denna bevakningspersonal. De måste vidare ha något arbete. De skola icke vara där för att leva i lättja utan för att utföra ett ordentligt arbete. Då behövs det arbetssalar och jordbruk, och det behövs flera olika arbetsmöjligheter, så att det blir alldeles säkert väsentligen dyrare att åstad-

komma dessa arbetshem än epidemisjukhus, och därför förefaller mig den jämförelsen icke riktig.

Nu kan man säga, att det icke är så angeläget. Landstingen ha ännu 8 år på sig — fattigvårdslagen har icke gällt mer än 2 år; och landstingen ha sålunda 8 år på sig för att bygga dessa anstalter. Mig förefaller det emellertid, att man icke får resonera på sådant sätt, utan på det sättet, att när landstingen icke äro tvungna att omedelbart bygga dessa hem är det statens skyldighet att uppmuntra landstingen, så att de så snart som möjligt gripa sig an med uppförandet av dessa byggnader. Detta är en samhällsangelägenhet, i väsentlig mån en riksangelägenhet och icke en angelägenhet, som blott berör enskilda kommuner. De som nu utarbetade den nya fattigvårdslagen och ivrade för densamma, hade mycket stora förhoppningar på dessa arbetshem, att de skulle bli ett led i det samhällsuppfostrande arbete, som påvilar fattigvården. ett led i ett arbete, som är av oerhört stort värde. Den uppfattningen har man haft, och jag tror, att den är riktig, och då bör man se till att man får dessa hem så snart som möjligt byggda.

Med de byggnadskostnader, som nu äro och som komma att bli, få landstingen ändå satsa betydligt med pengar. Tror någon, att man kan få dessa arbetshem uppförda med detta belopp av 2,500 kr. per sängplats som bidrag? Det tror jag knappast. Då man skall ha egendom, arbetssalar, befattningshavarebostäder och sådant, förefaller det mig, som om 2,500 kr. i bidrag från statsverket åtminstone är det minst tänkbara. Tänker man sig nu, att det skall lyckas att så småningom få till stånd — låt oss säga — 500 arbetshemsplatser, skulle det bli en ökad utgift för statsverket av 250,000 kr., om man får denna tillökning av 500 kr., men jag är alldeles säker på att samhället har ändå mycket större nytta av dessa 250,000 kr., om därigenom dessa arbetshem komma till stånd, än om de icke komma till stånd. Mig synes detta vara mycket angeläget, och jag vill på det varmaste be kammaren behjarta de synpunkter, som framförts i statsverkspropositionen. synpunkter, om vilkas riktighet jag vet, att alla de, som studerat frågan, äro medvetna.

Herr talman, jag ber sålunda att få förena mig i det yrkande, som framställts av herr Larsson i Västerås. Samma yrkande kommer att framställas i första kammaren.

Chefen för socialdepartementet herr statsrådet Elmquist: Herr talman! Jag skall icke förlänga debatten, då vad jag har att säga endast skulle innebära ett upprepande i huvudsak av det som den föregående ärade talaren redan anfört. Jag ber därför endast att få understryka, att han enligt min mening har alldeles rätt, då han säger, att kostnaderna för dessa arbetshem, även om man söker hålla dem så enkla som möjligt — vilket ju tillbörligt är — dock säkerligen snarare bli högre än lägre än kostnaderna för epidemisjukhus, och detta just av de skäl, han framhållit.

Då det vidare är så, att staten i så ringa utsträckning del-

*Ang.
statsbidrag till
arbetshem.
(Forts.)*

Ang.
statsbidrag till
arbetshem.
(Forts.)

tager i kostnaderna för fattigvården, vill det förefalla mig önskvärt, att i ett sådant fall som detta, där staten ju bör bidraga, staten verkligen lämnar sitt bidrag så, att man vinner det ändamål, man därmed vill vinna! Jag ber att även för min personliga del värd-samt få anhålla att det yrkande, som först blivit framställt av herr Larsson i Västerås, måtte av kammaren bifallas.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av den jämförelse, som är gjord av föregående talare, rörande kostnaderna för byggandet av ett epidemisjukhus och ett arbetshem. Det har framhållits, vilka särskilda åtgärder måste vidtagas med dessa arbetshem med hänsyn till deras speciella ändamål. För min del är jag fullt förvissad om att epidemisjukhusen komma att bli väsentligt dyrare eller åtminstone lika dyrt att bygga, ifall man vill nå det ändamål, som är avsett med dem, och att man även ur den synpunkten sålunda kan beräkna något lägre kostnader per säng beträffande dessa arbetshem än beträffande epidemisjukhusen.

Vidare framhöll herr Larsson i Västerås, att han icke trodde, att det fanns några utsikter för att byggnadskostnaderna skola gå nämnvärt ned. Det är väl ändå en sak, som man väl får räkna på, att kostnaderna för åstadkommande av bostäder och andra byggnader skola gå ned, och är det så att de icke göra det, stå vi väl inför en situation på olika områden, som är ganska bekymmersam. Jag tror för min del, att det icke är lämpligt att alltför starkt forcera fram arbetet med arbetshemmen för närvarande, och jag tror därför, att den inskränkning, som skett från utskottets sida, kan vara ganska välmotiverad.

Jag vill dessutom framhålla, att det yrkande, som herr Larsson i Västerås gjort, nämligen bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande motiveringen men till utskottets förslag beträffande klämmen, innebär ingen besparing alls, därför att det anslag, som det här rör, är ett förslagsanslag och får sålunda överskridas i huru stor grad som helst. Sålunda antingen man bifaller Kungl. Maj:ts förslag eller utskottets förslag beträffande klämmen, spelar ingen roll, ifall man tager Kungl. Maj:ts förslag beträffande motiveringen, ty det är motiveringen, som är grundläggande vad själva kostnadsfrågan beträffar. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag har den svåra ställningen till denna fråga, att jag på samma gång är landstingsman och riksdagsman och som riksdagsman statsutskottsledamot, men ju mer jag tänker på saken, ju mer finner jag, att statsutskottet har rätt. Jag skall därför tillåta mig att säga, att jag tror, att det skall lyckas att bygga dessa arbetshem väsentligt billigare än epidemisjukhusen. Jag tillåter mig också att säga, att det knappast kan vara möjligt vare sig för den nuvarande eller förutvarande socialministern att kunna påvisa, att detta icke skall kunna lyckas. Om det nu skulle vara så, att kostnaden för bostäder åt befattningshavarna skulle bli större, då det

gäller arbetshemmen, än då det gäller epidemisjukhusen, därför att de förra kräva mer personal, finns det emellertid så många faktorer på den andra sidan, som därvidlag verka utjämnande, att jag tror, att man kan utgå ifrån att, såsom här från en del håll har sagts, arbetshemmen verkligen kunna byggas billigare.

Jag vill vidare ge min anslutning till vad herr Jansson i Falun sade om den ganska stora vikten av att vederbörande landsting verkligen göra vad de kunna för att hålla byggnadskostnaderna nere. Därtill kommer, att det åtminstone för närvarande icke är fråga om att bygga i någon större utsträckning. Såvitt jag har mig bekant, ligger frågan om arbetshem eller icke i de flesta landsting ännu på utredningens stadium. Man har framför allt, åtminstone det jag känner till, försökt åstadkomma samarbete mellan de olika länen i fråga om vissa slag av dessa arbetshem, och detta jämte den tidsfrist som ju finnes har medfört, att frågans lösning försenats.

Då vi nu befinna oss i en situation av ständiga prisfall, har jag för min del, så landstingsman jag än är, ansett, att det i alla fall är ett rätt så hyggligt bidrag, som staten här utfäster sig att ge. Jag kommer således, herr talman, fram till att jag, trots det jag som landstingsman skulle hava fördel av att gå med på det av herr Viktor Larsson i Västerås framställda yrkandet, dock ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Jag vill dessutom fästa uppmärksamheten vid en sak, nämligen att när herr Larsson i Västerås påyrkade en ändring i klämman, hörde jag icke något yrkande om motsvarande ändring i motiveringen. Jag ville påpeka detta, ty skulle det skrivas på ett sätt i motiveringen och på ett annat sätt i klämman, är det icke gott att veta, hur riksdagsskrivelsen kommer att se ut, och framför allt icke, hur den kommer att tillämpas.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Larsson i Västerås: Ja, herr talman, jag skall be att få tillfredsställa statsutskottets vice ordförande. Då jag framställde mitt första yrkande, var min avsikt, att motiveringen helt skulle utgå, men det torde icke riktigt lämpa sig, om man bibehåller det belopp, som statsutskottet har föreslagit. Jag skall därför nu, utan att vidare ingå på själva sakdebatten, tillåta mig, herr talman, att också föreslå en motivering, som ansluter sig till det yrkande, som jag i mitt förra anförande framställde. Jag hemställer sålunda, att motiveringen skall få följande lydelse:

»Vid prövning av Kungl. Maj:ts under förevarande punkt gjorda framställning har utskottet funnit sig kunna biträda de av departementschefen förordade villkoren för åtnjutande av det statsbidrag, varom här är fråga. Beträffande det av Kungl. Maj:t äskade anslagsbeloppet, anser utskottet detta belopp kunna något begränsas, och får utskottet föreslå, att detsamma nedsättes med 20,000 kronor.

Utskottet hemställer alltså»,

och här kommer det yrkande, som jag förut har framställt.

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 23.

Ang.
statsbidrag till
arbetshem.

(Forts.)

Som herrarna finna, kommer den del av statsutskottets motivering, som rör sig om ändringen i grunderna för statsbidraget, att utgå.

Herr Rydén: Herr talman! Jag kan icke underlåta att uttala mina bestämda betänkligheter mot att man framställer ett yrkande, som realiter innebär en större statsutgift än den som utskottet har tänkt sig, utan att man samtidigt framställer yrkande om höjning av själva anslagsbeloppet. Detta överensstämmer ju icke med den princip, som man under ett långt arbete här i riksdagen sökt genomföra, nämligen att förslagsanslag skola i budgeten figurera med belopp, som någorlunda svara mot verkligheten. Går riksdagen med på att höja grunderna för statsbidragets utgående med 500 kronor per sängplats, stöter det mitt sinne för reda och redbarhet i budgeten, att man icke också höjer förslagsanslagets belopp i motsvarande mån. Jag tycker, att det ligger något oegentligt i att göra det yrkande, som här gjorts av herr Larsson i Västerås, utan att samtidigt göra yrkande om att det av utskottet föreslagna anslagsbeloppet skall höjas.

Jag kan icke underlåta att också som min enskilda uppfattning om denna sak säga, att det synes mig vara klokt av riksdagen att icke gå med på det framställda yrkandet. Jag vet ju, att det är otacksamt att tala i denna kammare, där landstingsmännen äro så många och dessa kanske närmast se saken ur landstingens i stället för ur statens synpunkt. Det finns dock flera skäl, som tala för att man borde vara försiktig, då det gäller att fixera dessa belopp från början. Först och främst kunna vi icke förutse den prisnivå, som kommer att bli gällande för den tid, då dessa anslag skola komma att utgå i den största utsträckningen. Fastslår man nu statsbidraget under hänsynstagande till de nuvarande högt uppskruvade byggnadskostnaderna, och dessa sedan komma att gå ned, tror jag, att erfarenheten säger oss, att det nästan är omöjligt att sedan sänka de grunder för statsbidragets utgående, som en gång blivit fastställda.

Nu torde det komma att bli på det sättet, att det största antalet av dessa arbetshem komma att uppföras mot slutet av tioårsperioden. Det blir således endast ett fåtal landsting, som nu komma att beröras härav. Fastslår man redan nu det statsbidrag, varom här är fråga, rädes jag, att man kommer att ådraga det allmänna större andel av kostnaden än som varit avsett. Man kommer att lasta över på staten större andel av kostnaden för dessa byggnader än som ursprungligen varit avsikten.

Jag vill också erinra dem, som nu äro så angelägna att lasta över på staten alla kostnader av beskaffenhet som denna, att även statens möjligheter ju äro begränsade. Vi skola komma ihåg, att riksdagen, om jag minns rätt, år 1919 eller 1920 begärde i en skrivelse till Kungl. Maj:t att få en utredning angående statsbidrag till folkskolbyggnader. Den skrивelsen kommer givetvis att föranleda utredningar och förslag. Om det skulle bli så, att man härvid skulle komma till resultat, att staten borde åtaga sig någon större

andel av den mycket tunga bördan för skolbyggnader särskilt på landsbygden, men man nu lastar på staten onödigt mycket av kostnaderna för fattigvården och sjukvården, är det klart, att man därigenom begränsar eller kanhända avstänger möjligheten för statsbidrag till skolbyggnaderna.

*Ang.
statsbidrag till
arbetshem.
(Forts.)*

Jag skulle därför hålla före, att riksdagen även ur rent sakliga synpunkter gjorde klokt i att stanna vid de belopp, som i år äro föreslagna. Skulle det framdeles visa sig, att, då ett större antal arbetshem byggas, och då prisnivån stabiliserat sig, de föreslagna beloppen äro för låga, är det bättre att då ändra dem än att redan från början tillmäta bidragen så, att de kunna komma att ställa sig onödigt höga.

Jag ber därför, herr talman, att av de skäl, som jag anført, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr förste vice talmannen H a m i l t o n: Herr talman! Om jag genom att biträda utskottets förslag kunde nedbringa bördan för de skattskyldiga, skulle jag icke tveka att rösta med statsutskottet. Här gäller det emellertid icke att minska bördan, utan frågan är endast, hur den skall fördelas, på staten, den större enheten, eller på landstingen, den mindre enheten. Ingen lär väl kunna förneka, att man icke kan åstadkomma dessa av riksdagen beslutade arbetshem för mindre kostnad än 2,500 kronor per sängplats. Om statsbidraget icke räcker till, är det landstingen, som skola bära skillnaden. Nu är förhållandet det, att landstings-skatten inom åtskilliga landstingsområden är mycket hög, och en sådan fördelning, att landstingen finge bära den större bördan, skulle för dem bli synnerligen betungande.

Vi veta, att våra största förmögenheter, våra största skatteobjekt, givetvis finnas i de samhällen, som icke tillhöra landsting, nämligen i våra stora städer, där förmögenheterna hava samlats. Och, herr Rydén, det skulle kanske icke vara ur vägen, om de förmögna samhällena något bidroge till att utjämna den börda, som nu ligger på landstingen.

Jag ber av denna anledning, herr talman, att få ansluta mig till det yrkande, som är framställt av herr Larsson i Västerås.

Herr E r i k s s o n i Grängesberg: Herr talman! Jag skall icke fortsätta tvisten om huruvida arbetshemmen bliva dyrare eller billigare än epidemisjukhusen. Jag har nu den bestämda uppfattningen, att arbetshemmen komma att bli väsentligt dyrare av de skäl, som jag anförde. Utvecklingen, det praktiska levande livet får sedan visa, vem som har rätt, men nog tycker jag, att det är mycket egendomligt, att man kan komma med en annan argumentering, om man satt sig in i saken och försökt tänka sig in i hur dessa arbetshem skola se ut.

Jag begärde emellertid icke ordet för att säga den saken utan med anledning av herr Rydéns anförande. Det är ju alldeles klart, att byggnadskostnaderna nu äro höga, och vi skola väl hoppas, att

Ang.
statsbidrag till
arbetshem.
(Forts.)

de bli väsentligen mindre i en framtid. Med anledning av detta uttalande, som kan vara riktigt, vill herr Rydén, att man skall bestämma statsbidraget till 2,000 kronor, därför att 2,500 kronor kan bli för mycket i slutet av perioden. Herr Rydén förmenar, att de flesta arbetshemmen nog icke komma att byggas förrän i slutet av perioden. Ja, jag hyser en farhåga i samma riktning. Vid den konferens, som i fjol höst anordnades av socialdepartementet, och dit ombud från nästan samtliga län kommit tillstådes — det var landshövdingar, landssekreterare, framstående statstjänstemän, framstående lantbrukare, det var socialt intresserade fattigvårdskunniga män av olika slag — fanns det icke mer än en mening, nämligen att man måste göra vad man kunde för att fortast möjligt få dessa arbetshem till stånd. Skulle det vara möjligt att få en verkligt ordnad fattigvård ute i kommunerna, måste man ha dessa arbetshem färdiga. Man hyste dock också genomgående den farhågan, att landstingen, så överhopade som de nu äro med utgifter för sjukvård och andra ändamål, och så tryckta som medborgarna äro av skatter, icke utan att de ordentligt stimulerades av staten skulle taga sig an uppgiften, förrän lagens tvingande hand lades över dem.

Jag hyser samma farhåga som herr Rydén, men den leder mig fram till att man måste göra vad man kan för att staten skall stimulera intresset på detta område. Är det nu så, att byggnadskostnaderna om tre, fyra, fem år bliva mindre, är väl ändå icke riksdagen sämre ställd, än att den kan nedsätta bidragen. De landsting, som fått 2,500 kronor lät mig säga nästa år, göra säkert en sämre affär, ekonomiskt sett, än de, som om fem år få 2,000 kronor. Nog kan man väl ändå i riksdagen bedöma den saken, då man kommer dithän.

Det har gjorts en undersökning om behovet i de olika länen, och denna undersökning har givit till resultat, att det behövs platser för 20 å 40, i något fall högst 50 personer för varje län. I Kopparbergs län har man konstaterat ett behov av 25 å 30 platser. All erfarenhet visar, att det icke behövs många platser; det är *hem*, som behövas. Har man bara hem, så får man bättre ordning på hela fattigvårdsväsendet. Utgår man ifrån den alldeles säkert mycket för höga siffran av 1,000 platser i samtliga landstingsområden, så uppgå hela statens kostnader vid ett bifall till herr Larssons yrkande till 2½ miljoner kronor, fördelade på 6 å 7 år. En summa som staten rår med.

Till sist ett par ord om herr Larssons yrkande. Jag medger, att det, som herr Rydén sade, är inkonsekvent att icke taga en högre budgetsumma, då man kräver högre anslagskostnad. Därför tycker jag, att man skulle kunna ha yrkat bifall till det kungliga förslaget. Men då intet sådant yrkande framställts, vill jag icke göra det, och detta så mycket mera, som jag icke alls är övertygad om, att det åtgår mera än 80,000 kronor nästa år. Man vet, huru svårt landstingen hava det, och även med den höjning, som nu ifrågasatts, lär icke byggande av arbetshem komma vidare

igång. Jag tror icke, att det är äventyrligt för riksdagen att bifalla herr Larssons yrkande, även om man har de farhågor, som herr Rydén framhållit.

Ang. statsbidrag till arbetshem.

(Forts.)

Jag vidhåller sålunda det yrkande, jag förut framställt.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till vad av herr Larsson i Västerås under överläggningen yrkats i avseende å utskottets såväl hemställan som motivering; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Då votering emellertid begärdes, blev nu uppställt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller vad under överläggningen angående punkten 39) i statsutskottets förevarande utlåtande nr 5 A av herr Larsson i Västerås yrkats i avseende å utskottets såväl hemställan som motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan.

Voteringen utvisade 111 ja mot 70 nej, vadan kammaren bifallit vad av herr Larsson i Västerås under överläggningen yrkats i avseende å utskottets såväl hemställan som motivering.

Punkten 40.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 41.

Lades till handlingarna.

Punkterna 42—46.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 47, angående anslag till Sveriges husmodersföreningars riksförbund.

Ang. Sveriges husmodersföreningars riksförbund.

Uti punkten 61 av föreliggande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att för understödjande av Sveriges husmodersföreningars riksförbunds verksamhet på extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 15,000 kronor, att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t bestämde.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna riksdagens bifall.

Ang. Sveriges
husmoders-
föreningars
riksförbund.
(Forts.)

Reservation hade avgivits av herr Swartz, som ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte för understödjande av Sveriges husmodersföreningars riksförbunds verksamhet på extra stat för år 1922 anvisa ett förslagsanslag, högst, 10,000 kronor, att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t bestämde.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr K a n t: Herr talman! Då jag personligen något känner till den verksamhet, som beröres i den nu föredragna punkten, skall jag be att få yttra några ord i denna fråga.

Sveriges husmodersföreningars riksförbund har, som även omnämnes i statsverkspropositionen, till uppgift att samla svenska kvinnor till gemensamt arbete för hem och samhälle samt att bilda en föreningslänk för de lokala sammanslutningar, som arbeta för samma syfte. Sveriges husmodersföreningars riksförbund är sålunda baserat på de lokala husmodersföreningar, som bildats litet varstans här i landet, och vilkas verksamhetsområden i regel sammanfalla med vederbörande län.

Det är ett i sanning storslaget och gagneligt arbete, som utföres av dessa husmodersföreningar och genom av dem anställda kvinnliga konsulenter. Jag förstår dock väl, att den, som icke varit i tillfälle att personligen iakttaga eller komma i kontakt med detta arbete, kan ställa sig tveksam inför den frågan, om verkligen några större praktiska resultat kunna utvinnas av denna verksamhet. Men den, som haft förmånen att komma i personlig beröring med denna verksamhet, han tvekar icke längre, han måste helt enkelt beundra detta av sann entusiasm och hängivet, självupppoffrande intresse burna arbete.

Nu avser, som sagt, Sveriges husmodersföreningars riksförbund att bilda en föreningslänk mellan dessa lokala sammanslutningar för att fullkomna deras arbete och göra det enhetligt och om möjligt ännu mera fruktbringande, än det redan är. Därigenom fyller förbundet enligt min mening ett verkligt statsintresse, och förbundet är enligt min övertygelse lika väl värt understöd av staten som vilken som helst av de enskilda föreningar eller enskilda institutioner, åt vilka riksdagen i dag under denna huvudtitel beviljar anslag. Staten får icke förbise, att det kvinnliga arbetet i hemmet är av vital betydelse för hela landets ekonomi, och att allt, som från det allmännas sida kan göras för att leda detta arbete in i bättre färör, än det tyvärr i många hem för närvarande går, också bör göras.

Herr talman! Jag inser ju väl, att det icke är någon utsikt att mot ett så gott som enhälligt statsutskott kunna driva detta anslag igenom. Men för att det icke skall kunna sägas, att vid föredragningen av detta ärende icke en enda ledamot av andra kammaren höjde sin röst till förmån för Sveriges husmodersföreningars riksförbund och dess fosterländska och självupppoffrande verksamhet, har jag velat yrka bifall till den av herr Swartz vid denna punkt fogade reservationen.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Den som vet, huru anslagen till skolor för hemmets vård och huslig ekonomi och dylikt äro delade på olika huvudtitlar, måste bliva betänksam vid detta anslagskrav. Jag måste säga, att då riksdagen på åttonde huvudtiteln ställt sig så välvillig till, och mån om de kurser, som äro anordnande för både yngre och äldre, och på nionde huvudtiteln hava anslag under många år utgått till ett lantushållningsseminarium i Rimforsa, så finner jag det vara litet för mycket, att man även på femte huvudtiteln nu kommer och begär anslag till nya kurser och ny organisation. Jag tror, att för att få en översikt över kostnaderna och den nytta, som dessa kurser göra, vore det bäst att få dem samlade på en enda huvudtitel och under ett enda ämbetsverk, som kan övervaka och se dessa olika behov i ett sammanhang. Detta vore den riktiga vägen.

*Ang. Sveriges
husmoders-
föreningars
riksförbund.*

(Forts.)

Därtill kommer dels, att denna förening är ny, och dels, att det här gäller att undervisa husmödrar, som redan i ungdomen bort få undervisning. Man bör enligt min mening alltid, när det gäller undervisning, förlägga denna till ungdomsåren, så att man icke börjar, först sedan eleverna bildat hem och familj. Det kan många gånger vara tvivelaktigt, om de kostnader, som nedläggas, äro av det värde, att det lönar sig. Jag är mycket livligt intresserad av och har här i riksdagen vid olika tillfällen verkat för undervisning i huslig ekonomi och i hemmets vård och skötsel. Men denna undervisning bör ske på ett tidigare stadium än där denna förening förlagt sin verksamhet.

Föreningen har knappast kommit i gång, förrän den begär ett anslag på 15,000 kronor. Man borde väl kanske ändå se tiden litet an och få reda på vad denna förening har i syfte mera än att hålla konferenser och kongresser. Och jag skall särskilt till den föregående ärade talaren såsom varande livligt intresserad av fackskolan i Uppsala säga, att enligt min mening bör han hellre koncentrera sitt intresse på den skolan och de uppgifter, den åtagit sig. Hellre än här utvidga området för statens understöd bör man stanna vid de anslag, som redan beviljats, och se tiden an, tills starkare skäl än som här föreligga, kunna andragas för att ge anslag.

Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr L ü b e c k: Herr talman! Det är nog så, att meningen inom utskottet icke varit så enhällig, som kunde framgå därav att endast en reservant finnes antecknad, och för mitt vidkommande vill jag ge tillkänna, att jag ställde mig synnerligen tveksam och röstade för den Swartzska reservationen, och att det endast berodde på ett missförstånd från min sida, att jag ej blev antecknad såsom reservant.

Det är enligt min uppfattning så, att man med fog kan bevilja det anslag, som här har blivit föreslaget. Vi hava gjort det vid andra tillfällen, där man kunnat säga, att man haft skäl att vara mera tveksam än här. Förra året beviljade riksdagen sålunda ett anslag för att just i starten hjälpa en förening, som heter Svenska

Ang. Sveriges
husmoders-
föreningars
riksförbund.

(Forts.)

brandskyddsföreningen, och jag tror, att man med fog kan säga, att den förenings verksamhet, som man här åsyftar, är väl så värd understöd. Utan att förresten göra några mera ingående jämförelser skulle jag vilja förmoda, att denna verksamhet är av enbart ideellt slag utan något som helst egoistiskt sidointresse och är samtidigt en verksamhet, som ur ekonomisk synpunkt för landet är mycket väl värd att understödjas. Nu har det framhållits här av herr Bengtsson i Norup, och det var det skälet, som i utskottet särskilt gjordes gällande, att här beviljades anslag till så många olika företag, till kurser och skolundervisning och liknande syften som detta. Ja, det är sant, och det hade varit önskligt, om en liten översikt över denna sak samtidigt kommit. Därmed vill jag icke säga, att man av detta skäl skulle utesluta en verksamhet av denna art eller anse den mindre nyttig, en verksamhet av den art som denna centralförening bedriver. Det är väl alldeles uppenbart, att åtskillig undervisning, kan bibringas på detta område, som man icke kan åstadkomma genom skolundervisning, därför att skolundervisningen icke når vederbörande. Det är just dessa husmödrar, som äro i sin praktiska verksamhet, och icke enbart dem utan även de s. k. hemmadöttrarna, som icke hava tid eller råd eller kanske icke lust att besöka kurser och skolundervisning. Jag tror, att mycket fruktbärande resultat kunna vinnas genom att låta denna förening söka nå just dessa.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till herr Swartz' reservation i ämnet.

Herr E d é n: Herr talman! Även jag skall be att få säga ett ord till förmån åtminstone för själva den sak, som det här gäller, även för den händelse riksdagen i år icke skulle komma att bifalla det begärda anslaget.

Jag tror, att den framställning, som herr Bengtsson i Norup lämnade angående förhållandet mellan husmodersföreningar å ena och den husliga undervisningen å andra sidan, är i väsentliga delar icke riktig. Här är, såvitt jag förstår, icke tal om att åstadkomma någon utökning av själva undervisningen. Undervisningen skall givetvis förläggas till skolorna, och herr Bengtsson i Norup kan i det huvudsakliga hava rätt däri, att den också bör vara förlagd till den ålder, då vederbörande unga flickor äro med i skolkurserna. Men här är tal om något annat, nämligen att sammansluta redan praktiskt verkamma husmödrar för att hos dem väcka intresse för förständigare anordningar av hennens ekonomi på olika områden, och såvitt jag kan finna, är denna senare uppgift ingalunda mindre betydelsefull än den förra. Jag skulle till och med vilja sätta i fråga, om det icke är mera att vinna just på den vägen än det är att vinna på en undervisning, som tyvärr i regel kommer att lämnas den unga flickan i så tidig ålder, att hon ofta icke har så mycket i behåll, när hon sedan kommer att bilda ett eget hem. Dessa husmodersföreningar hava, tror jag, en betydelsefull uppgift att fylla; de hava att försöka hjälpa dem, som skola stå för hemmets ekonomi, att finna sig tillrätta under de stora förändringar, som det ekonomiska livet

nu genomgår på alla områden. De hava för detta ändamål bland annat hållit en del hemutställningar, som såvitt jag kan förstå äro av synnerligt praktiskt värde, och som icke kunna lämpligen anordnas av skolorna av många skäl — på grund av bristande resurser och även på grund av bristande kontakt med själva de kretsar, som det här gäller. Jag anser sålunda att i och för sig är syftet med dessa husmodersföreningars verksamhet av den betydelsefulla art, att den bör, om man på lämpligt sätt kan ordna det, också understödjas av staten.

Det enda skäl av någon mera betydelsefull beskaffenhet, som har anförts emot anslaget, är efter min mening, att rörelsen ännu är mycket ny. Det kan kanske också medgivas, att anslaget lämpligen borde bättre sammanföras med vissa andra anslag för liknande ändamål, som nu utgå. Av dessa skäl skall jag, då jag för övrigt väl inser, att förslaget icke för ögonblicket har några utsikter, icke heller för dagen göra något yrkande. Men jag har velat anföra de synpunkter, som nu av mig i största korthet blivt framhållna, för att påpeka, att det icke är riktigt, om riksdagen ställer sig avvisande till hela denna rörelse, och att denna rörelse är av så stor betydelse och har så stort värde, att det är all möjlig anledning att den får ett stöd av det allmänna, när man väl har lärt litet bättre känna den och när den eventuellt kunnat bliva litet mera inorganiserad med övriga grenar av verksamhet på detta område.

För övrigt har jag, herr talman, intet yrkande.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Då herr Edén icke framställt något yrkande, kunde det ju vara överflödigt att begära ordet, men jag skall dock be att något få utveckla de tankar, som jag från början vidrörde i denna fråga.

Herr Edén säger, att eleverna i vissa skolor få undervisning på ett så tidigt stadium, att de icke alltid kunna tillgodogöra sig densamma. Detta påstående är riktigt, när det gäller skolbarnen. I förra tider har skolköksverksamheten ofta varit förlagd till folkskolorna men efter 1918 års stora genomgripande skolreform har man numera möjlighet att giva flickorna denna undervisning i fortsättningsskolornas båda terminer. Härtill kommer, att dels i folkhögskolorna, dels i lantushållsskolorna sådan undervisning meddelas, och detta även åt sådana flickor, som icke haft förmånen att deltaga i fortsättningsskolornas undervisning.

Såvitt jag kunnat följa med debatten, har här icke påvisats, i vilka avseenden detta riksförbund skulle ha så stor betydelse. Herr Edén sade, att det kommer att fylla en stor uppgift, och likaså framhöll herr Lübeck, att det skulle bliva till stor nytta. Men det skulle vara intressant att få veta, *vilken* nytta det kommer att få och vad det har för uppgift att fylla. Nästa gång blir det väl att starta ett husfädernas riksförbund, som också skulle få statsanslag och ha till uppgift att visa, huru husfäderna skola sköta sig, så att icke hemmen förfalla. Man kommer på detta sätt att lagstifta på så många områden, att jag för min del icke kan följa med. Så få vi en in-

Ang. Sveriges
husmoders-
föreningars
riksförbund.
(Forts.)

spektör, som utom lön måste ha resekostnader och dagtraktamente och ha till uppgift att övervaka, att föreningarna äro i ständig verksamhet och att intresset icke slappnar. På detta sätt hade vi då inrättat en ny statstjänst, och kanske vi med tiden finge ett helt litet ämbetsverk av det hela.

Herr talman, jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr L e a n d e r: Herr talman! Man kan ju instämma i statsutskottets yttrande, att riksdagen bör vara mycket försiktig i fråga om anslag till nya föreningar. Men det är ingen regel utan undantag. Om det såsom här visar sig, att en förening utför ett mycket gagnande arbete i samhällets tjänst, så böra väl dessa betänkligheter vika, och då torde det vara riksdagens skyldighet att understödja en sådan verksamhet. Vi hörde i går i ett av de interpellationssvar, som avgavs av hans excellens herr statsministern, framhållas, att arbetslöshetskommissionen anordnat kurser för de arbetslösa kvinnorna i, bland annat, sådant syfte, att de kunde bidra att insätta dessa kvinnor i vissa hushållsgöromål, och det lär väl icke vara någon ledamot av denna kammare, som icke gillar en dylik anordning.

Detta riksförbund för de 40 husmodersföreningar, som det nu är fråga om, har anordnat, såsom herr Edén redan påpekat, en hel mängd hemutställningar — jag tror, att det varit fyra stycken — i skilda delar av landet och är i färd med att anordna en femte; och man förstår, vilken betydelse detta skall ha.

Den jämförelse, som herr Bengtsson i Norup anställde, är väl ganska haltande. Han ifrågasatte, att det skulle anordnas sådana kurser även för utbildande av husfäder. Men det är väl ändå skillnad mellan en husfaders och en husmoders uppgifter. Han har påpekat, att undervisningen bör lämnas på ett tidigare stadium. Men nu finnes det tusentals husmödrar, som icke fått någon dylik undervisning, innan de blivit husmödrar, och man bör väl icke lämna dessa åt sig själva. Ingen är för övrigt så lärd, att han icke kan bli ännu mera lärd och erhålla en bättre insikt än förut.

Jag tror, att om kammaren försöker att tänka sig litet in i den här frågan, så skall den befinnas villig att bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Det är visserligen icke mycken utsikt, att det skall gå denna gång. Men man får väl hoppas, som herr Edén framhöll, att riksdagen en annan gång, sedan den bättre tagit reda på denna förenings verksamhet, beviljar det anslag, som då kan komma att begäras.

Jag skall ändock drista mig att yrka bifall till den av herr Swartz avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr S t a r b ä c k: Herr talman! Jag skall endast med några få ord förlänga debatten, då jag anser, att herr Bengtsson i Norup fått ett ganska bestämt svar på tal av den siste ärade talaren.

Jag skall icke vidare gå in på den praktiska läggningen av det förbund, det här är fråga om. Men jag tror, att man kan koncentrerat framhålla som dess uppgift, att det med alla tillgängliga medel

söker att värna om hemmen. Det är väl tyvärr så med många hem särskilt inom städerna, att de hotas av den överhandtagande industrialismen. De arbetskrafter, som där skulle ägna sig åt hushållens olika grenar, både matlagning och annat, och därigenom stå i hemmets tjänst, de dragas allt för mycket bort från denna naturliga sysselsättning på grund av olika förhållanden. Om herrarna gå omkring i en stad och se på nya stadsdelar, så skola herrarna bli varse, huru den ena matbutiken växer upp efter den andra, som med sina skyltfönster locka husmödrarna eller dem, som stå i deras tjänst, bort från hemmen för att medelst inköp i matvaruboden ordna vad som i detta fall behövs. Allt vad som kan vara ägnat att råda bot på detta måste såsom ett led i striden mot mellanhänderna anses vara av den mest gagnande innebörd.

Denna synpunkt är den ena, som jag ville framhålla. Den andra är, att man säger, att detta förbund är så ungt, och att man därför bör avvakta dess utveckling för att se, om det kan vara värt statsanslag. Detta är ju ett gammalt och — jag vill gärna medgiva — gott skäl, som statsutskottet med rätta många gånger anført. Men det är en säregen tid, vi leva uti, och det kan hända — jag vill icke säga, att jag har rättighet att påstå detta — men det kan hända, att om riksdagen icke beviljar det av Kungl. Maj:t äskade anslaget, så stora svårigheter för detta förbund uppstå, att det kanske får nedläggas sin verksamhet.

Jag vågar framställa denna möjlighet därför, att i vår tid och i den ekonomiska depressionens tecken är det icke så, att man med någon större lätthet, om ett sådant här anslag vägras, kan finna ersättning på mecenatvägen. Annars brukar det nog — det veta vi väl — på många områden av mänsklig verksamhet vara så, att om en lucka uppstår, den fylles av den enskilda välgörenheten. Men jag tror icke, att man i dessa tider kan repliera på den enskilda välgörenheten. Och jag vill icke taga på mitt ansvar att på grund av uteblivet anslag en verksamhet, som jag för hemmens skull anser vara välsignelserik, skulle upphöra, utan jag ber, herr talman, att få instämma i herr Kants yrkande.

Herr H a n s s o n i Stockholm: Herr talman! Man har under den debatt, som här i dag förts, fått ett starkt intryck av, att redan innan de, som det här gäller, själva fått föra fram sin sak, de i riksdagen kunna utöva ett ganska starkt inflytande. Jag tror för min del, att allt vad som här sagts om detta husmodersförbund är mycket ärligt känt och menat, men jag vill säga, att jag kan icke tillmäta en sammanslutning av detta slag den utomordentliga betydelse, som man här velat tillmäta densamma.

Herr Starbäck talade om, att det vore en uppgift för detta förbund att värna om hemmen, och han hänvisade till huru nödvändigt detta är särskilt med hänsyn till industrialismens framfart, som bland annat skulle fört det med sig, att kvinnorna allt för litet ägnade sig åt hemsysslor och att de lockades av de överallt befintliga affärerna med färdiga matvaror. Jag tror icke, att det är tillfälle att här gå

Ang. Sveriges
husmoders-
föreningars
riksförbund.
(Forts.)

Ang. Sveriges
husmoders-
föreningars
riksförbund.
(Forts.)

in på en diskussion om industrialismen, men jag vill säga till herr Starbäck, att vill han komma till rätta med detta förhållande, att kvinnorna i arbetarkvarteren i stor utsträckning icke blott inköpa färdiglagad mat utan *tvingas* att inköpa sådan, då får han allt söka understödja andra krafter i samhället än dem, som representeras av husmodersföreningarna. Det är dock icke på det sättet, att dessa arbetarekvinnor — undantagsfall kunna ju förekomma — gå till matvaruaffärerna av lättja eller därför att de icke kunna laga mat, utan de göra det helt enkelt därför, att de äro bundna av förvärvsarbete, så att de icke kunna ägna den nödvändiga tiden åt omvårdnaden av hemmen. Om man vill värna hemmen, så gör man det sålunda icke på det sättet, att man med några överklassfruar i spetsen bildar husmodersföreningar.

Nu är det dock icke närmast ur den synpunkten, som jag vänt mig mot anslaget till en sådan verksamhet som den ifrågavarande, utan det är i stället därför, att jag har det intrycket, att man glidit allt för långt ut på vägen till sådana anslag, där man måste ställa sig synnerligen tveksam, om de representera något verkligt statsändamål. Det har tidigare här i riksdagen vid olika tillfällen givits anledning till diskussion rörande understöd till vissa föreningar, och det är min uppfattning, att även om man naturligtvis bör uppmuntra all nyttig privat föreningsverksamhet, så skall man dock akta sig för att komma allt för långt på understödsvägen. Det är fara för att det fostras vissa så kallade ideella föreningar, vilkas idealitet slutligen icke består i något annat än att de leva på statsmedel. Jag tror, att om man slår in på den vägen, att åt föreningar av denna art bevilja statsunderstöd, så kan man med stort berättigande på andra håll komma och begära understöd till liknande verksamhet. Jag vet t. ex. icke, varför de kooperativa kvinnogillena skulle vara utan understöd, om husmodersföreningarna skulle erhålla sådant. Jag förstår icke heller, varför icke de socialdemokratiska kvinnoklubbarna, som visst icke övernågs med socialdemokratisk politik utan i mycket stor grad med just sådana uppgifter som husmodersföreningarna, skulle erhålla understöd av staten, om dessa föreningar erhålla sådant. Det skulle emellertid icke falla mig in att framställa ett sådant yrkande, att eftersom husmodersföreningarna få understöd, skulle också dessa andra föreningar få det. Jag anser det orimligt, att man slår in på en väg, som kan leda till sådana konsekvenser. Jag finner det därför nödvändigt, att när man första gången har före ett ärende av denna art, det säges ett bestämt nej, och det synes mig, att statsutskottet här intagit den enda naturliga ståndpunkten.

En annan sak är dessutom, om man i själva verket gagnar en verksamhet av detta slag genom att ställa statsmedel till dess förfogande. Här har betonats föreningens ideella karaktär. Men förhåller det sig icke så, att sammanslutningar av denna art, om de inte längre skola behöva lita endast på sina medlemmars offervillighet utan också ha att räkna på rikliga penningtillskott å statens sida, lätt urarta till att bli organisationer med ämbetsmän, konsulenter, betalda föreståndare, kontor, skrivmaskinsbiträden o. s. v., d. v. s. or-

ganisationer med sådana verksamhetsformer, som vi se uppstå på andra områden och där sannerligen till slut de ideella drivkrafterna bli mycket svåra att uppleta. Jag tror inte, uppriktigt sagt, att man i själva verket genom statsbidrag befördrar de syften, som husmodersföreningarna skulle representera.

Därtill kommer, att man inte kan säga, att detta husmodersförbund på det sättet allmänt representerar Sveriges kvinnor, att det därför skulle vara skäl att understödja detsamma. Sådan detta förbunds verksamhet är lagd, när det nämligen aldrig ned till de hem, som kanske bäst skulle behöva den upplysande verksamhet, som bedrives. Jag kan tillägga, att inom stora kretsar av arbetarkvinnorna betraktas förbundet med misstro. Det är kanske inte utan skäl, som man på vissa håll bland arbetarkvinnorna i detta förbund ser en sammanslutning av den art, att arbetarkvinnorna så långt ifrån ha anledning att ställa sig välvilliga mot detsamma, att de tvärtom måste se det med misstänksamhet. Under sådana förhållanden finns det ytterligare anledning för riskdagen att ställa sig betänksam. Mitt huvudskäl är dock detta, att det förefaller mig leda till fullkomligt orimliga konsekvenser, om riksdagen skulle börja lämna anslag till alla möjliga föreningar av sådan natur.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr E d é n: Herr talman! Jag begärde ordet, då herr Bengtsson i Norup till mig framställde den frågan, vad det var, som husmodersföreningarna hittills uträttat. Jag tager för givet, att om min ärade vän hade uppfriskat minnet av statsverkspropositionen, han redan där skulle ha erhållit ett tillräckligt svar på sin fråga. Där förekomma nämligen exempel på vad förbundet sökt uträtta i riktning mot en ekonomisk och praktisk hushållning. Det talas där om en hemutställning i Stockholm, som varit synnerligen instruktiv och i många avseenden betydelsefull. Där omnämnas även andra hemutställningar, och där talas om ett arbete, som går ut på att vid konstruktionen av nya hem, särskilt mindre bostäder, få de praktiska husmoderssynpunkterna bättre företrädade, inom parentes sagt en synpunkt, som jag tror är synnerligen viktig, då var och en, som har litet praktisk erfarenhet, ofta kan, framför allt i städerna, konstatera, att herrar arkitekter, med alla förtjänster i övrigt, tyckas vara skäligen litet hemmastadda på köksavdelningen i de bostäder de konstruera. Där talas slutligen om, hur dessa husmodersföreningar i övrigt sökt intressera och animera husmödrarna att på lämpligt sätt anpassa sig efter de nya ekonomiska förhållanden, i vilka vi leva. Det bör vara exempel nog detta. Jag kan för övrigt tillägga, att jag har mig bekant, att vissa husmodersföreningar ha så att säga indirekt i hög grad bidragit till att främja en viktig kooperativ inköpsverksamhet: de ha hjälpt till att anskaffa och distribuera varor av för hemmet viktiga slag till billigare priser, än man annars skulle kunnat åstadkomma. Allt detta är, tror jag, mer än tillräckligt för att visa betydelsen redan nu av förbundets verksamhet, och

Ang. Sveriges
husmoders-
föreningars
riksförbund.
(Forts.)

Ang. Sveriges
husmoders-
föreningars
riksförbund.
(Forts.)

jag har den livliga uppfattningen, att denna betydelse ytterligare kommer att ökas, ifall förbundet får fortsätta sitt arbete.

Till detta skall jag emellertid be att få lägga några ord med anledning av herr Hanssons i Stockholm anförande. Det tycktes bakom detsamma ligga en underström av misstro mot husmodersföreningarna såsom någon slags överklassinstitution — jag tror t. o. m. att det ordet förekom i anförandet. Jag har inte reda på, hur dessa föreningar verkat på *alla* håll, men det kan jag säga, att i min förutvarande hemstad känner jag rätt väl till, hur det är i det avseendet, och jag vet, att de till den därvarande föreningen anslutna kvinnorna äro husmödrar av olika samhällsklasser och av olika politiska åskådningar, detta helt enkelt därför, att det inte alls är fråga om någon politik av vad slag det vara må för dessa på praktiskt arbete inriktade organisationer. När herr Hansson förmenade, att t. ex. de socialdemokratiska kvinnoföreningarna med samma skäl som husmodersföreningarna skulle kunna begära anslag av staten, synes det vara klart, att detta argument var en så att säga mera för tillfället tillgripen paradox, ty det inser naturligtvis herr Hansson mycket väl, att i samma ögonblick som en förening vare sig genom sitt namn eller genom sin verksamhet framträder såsom representerande endast en viss samhällsåskådning, i samma ögonblick måste hinder uppstå att lämna anslag åt en sådan förening. Skälet till att man i *detta* fall skulle kunna lämna anslag är just, att det här icke är fråga om en förening med sådan ensidig läggning.

Jag har med dessa ord ytterligare velat understryka, att det vore i hög grad beklagligt, om riksdagen skulle låta denna fråga falla på det sättet, att den nu begynta verksamheten skulle därav discoureras. Jag tror tvärtom, att vi ha all anledning att ge husmodersföreningarna en uppmuntran. Och när jag inte för min del framställt något yrkande om bifall till anslaget i fråga, har detta verkligen varit uteslutande av det skäl, att jag så till vida kan i viss mån ge statsutskottet rätt, som det kan tänkas, att föreningen kanske borde få verka ett år till och dess verksamhet bättre samordnas med den verksamhet, som de övriga anstalterna för huslig ekonomi bedriva, innan staten griper stödande in. I den förhoppningen emellertid, att så skall ske, ber jag att få uttrycka en förväntan, att om frågan nu faller, den skall falla framåt, att den samma skall tagas upp nästa år och att även de, som nu äro motståndare till anslaget, då skola finna, att det verkligen här gäller en verksamhet, som är värd att uppmuntras.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Då vi inom statsutskottets tredje avdelning togo upp denna fråga till behandling, ansågo vi det nödvändigt att se efter, vilket program ifrågavarande husmodersförbund hade för sin verksamhet och hur denna överhuvud sköttes. Vi funno vid den närmare granskningen, att bland utgiftsposterna upptagits kostnader för resesekreterare, resekonsulenter, o. s. v. Vi ställde då den frågan till oss, hur det skulle

vara möjligt att husmodersförbundet med en sådan organisation verkligen skulle kunna uträtta vad det föresatt sig att uträtta. Skulle det kunna göra någonting, måste självfallet verksamheten i allra största utsträckning utövas med tillhjälp av en tjänstemannagrupp — först då skulle det nämligen kunna bli något bevänt med det hela. Det berättades oss också, att man skickat en konsulent från Stockholm upp till Lycksele för att där hålla en två dagars kurs för husmödrar. Man kan fråga sig, om det är en ekonomisk hushållning detta att ordna undervisning och meddelande av instruktioner på dylikt sätt.

*Ang. Sveriges
husmoders-
föreningars
riksförbund.*

(Forts.)

Vi ha ansett, att detta husmodersförbund borde växa till sig någon smula och att det därvid borde undersöka, huruvida inte dess verksamhet kunde läggas efter enklare former och i någon större omfattning anpassa sig efter de ekonomiska resurser, det eventuellt har, innan staten borde gripa in.

Herr Starbäck har sagt, att om förbundet nu icke får det begärda anslaget, det skulle nödgas att upphöra med sin verksamhet. Ja, förefinns det verkligen inte större intresse för förbundets verksamhet, än att denna måste upphöra, ifall statsanslag icke erhålles redan nu, snart sagt vid starten av förbundets verksamhet, är det bäst att detsamma upphör genast och att icke staten kostar på förbundet någonting.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Erlansson: Herr talman! Då herr Edén skulle upplysa kammaren om den nytta, som ifrågavarande förbund gjorde, påpekade han, bland annat, att det skapat en kooperativ verksamhet; genom denna verksamhet, sade han, hade man lyckats inköpa saker och ting billigare, än man annars kunnat göra, och samhället hade alltså haft nytta av förbundet på ett sätt, som borde föranleda, att staten grepe hjälpande in. Det förefaller mig dock, att om medlemmar i en dylik sammanslutning göra vissa förtjänster genom att där köpa varor billigare än eljest, föreningarna inte av den anledningen borde ha något statsbidrag. Skulle man draga fram sådana synpunkter, komme man till det underbara resultatet, att alltid, då sammanslutningar kunna anskaffa varor billigare, än annars är fallet, dessa sammanslutningar skulle erhålla statsunderstöd. Jag har inte kunnat underlåta att påpeka detta, då det förefaller mig, att vad herr Edén nämnde, utgjorde ett underbart bevis på den samhällsnytta, förbundet i detta avseende skulle gjort.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talman framställde propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid punkten avgivna reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

Ang.
medicinal-
styrelsen.

Punkten 48, angående medicinalstyrelsen.

Under punkten 62 av förevarande huvudtitel hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att dels besluta, att i den tjänsteförteckning, vilken såsom bilaga åtföljde det av Kungl. Maj:t till innevarande års riksdag framlagda förslag till avlöningsreglemente för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, måtte beträffande medicinalstyrelsen vidtagas den ändring, att i stället för 6 tjänstemän i lönegraden B 13 uppfördes 7 tjänstemän i nämnda lönegrad;

dels godkänna följande ordinarie stat för medicinalstyrelsen att tillämpas från och med år 1922:

Ordinarie stat.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsanslag</i>	252,900	kronor
Vikariatsersättningar, <i>förslagsanslag</i>	12,700	»
Arvode till generaldirektörens ställföreträdare <i>förslagsanslag, högst</i>	1,000	»
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare, vetenskapliga rådet, veterinärrådet, m. m., <i>förslagsanslag, högst</i>	99,300	»
<hr/>		
<i>Förslagsanslag</i>		365,900 kronor

dels ock under riksstatsens femte huvudtitel, med uteslutande av det under rubriken medicinalstyrelsen uppförda ordinarie bestämda anslaget, uppföra under rubriken *medicinalstyrelsen* ett ordinarie förslagsanslag å 365,900 kronor samt under rubriken *medicinalstyrelsen: övergångsstat* ett ordinarie anslag å 4,500 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande framställning hade utskottet till behandling förehäft en inom första kammaren av herrar *Petrén* och *von Sneidern* väckt motion, nr 20, däri hemställts, att notariebefattningen å medicinalstyrelsens veterinärbyrå måtte förändras till sekreteraretjänst, samt att det ordinarie anslaget till medicinalstyrelsen måtte höjas med det belopp, som motsvarade skillnaden mellan notaries och sekreterares lön enligt den stat, som riksdagen beslutat.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med bifall till ovanberörda motion, måtte

a) bestämma antalet ordinarie befattningshavare i medicinalstyrelsen på nedanstående sätt:

Befattningshavare.	Avlöningsgrad.
1 generaldirektör, arvode enligt 5 § i reglementet	—
5 medicinalråd	B 20
1 kameralbyråchef	B 20
1 statsinspektör över köttkontrollen i riket	B 19

Befattningshavare.	Avlönings- grad.	<i>Ang. medicinal- styrelsen.</i> (Forts.)
1 ombudsman	B 15	
1 byråveterinär	B 15	
4 sekreterare	B 15	
1 kamrerare	B 15	
1 kontrollant av hospitalens ekonomiska förvaltning	B 15	
6 tjänstemän (notarier, bokhållare, tillika kassör, bokhållare, tillika notarie)	B 13	
1 kontorsskrivare, kvinnlig	C 5	
4 kanslibiträden, kvinnliga	C 3	
5 kontorsbiträden, kvinnliga	C 2	
1 förste expeditionsvakt	B 3	
2 expeditionsvakter	B 1	

b) godkänna följande ordinarie stat för medicinalstyrelsen att tillämpas från och med år 1922:

Ordinarie stat.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, <i>förslagsanslag</i> 246,200 kronor	
Vikariatsersättningar, <i>förslagsanslag</i>	10,900 »
Arvode till generaldirektörens ställföreträdare, <i>förslagsanslag, högst</i>	1,000 »
Avlöningar till icke-ordinarie befattningshavare, vetenskapliga rådet, veterinärrådet m. m., <i>förslagsanslag, högst</i>	94,000 »

Förslagsanslag 352,100 kronor

c) under riksstatens femte huvudtitel, med uteslutande av det under rubriken medicinalstyrelsen uppförda ordinarie bestämda anslaget, uppföra under rubriken *medicinalstyrelsen* ett ordinarie förslagsanslag å 352,100 kronor samt under rubriken *medicinalstyrelsen: övergångsstat* ett ordinarie anslag å 4,500 kronor.

Sedan punkten föredragits, yttrade:

Herr Block: Herr talman! Det är med glädje man kan erkänna, att statsutskottet i stort sett följt den svenska riksdagens traditioner, när det gällt att bevilja anslag för hälso- och sjukvården. Det är kanske inte för alla i kammaren bekant, att Sverige intager en rangplats i fråga om organisationen av denna hälso- och sjukvård. På många medicinska områden står vårt land främst — utomlands känner man detta bättre än här hemma. Då jag för tio år sedan deltog som Sveriges representant i en kongress rörande yrkessjukdomar vid världsutställningen i Brüssel, träffade jag en bulgarisk professor, som talade om, att han studerat hygien vid medicinska fakulteten i Lyon, och att hans lärare och professor där hade upplyst honom, att ville man studera allmän

Ang.
medicinal-
styrelsen.
(Forts.)

hälso- och sjukvård, skulle man resa till Sverige, där professorn ansåg, att densamma stod högst. Och när jag förra året skulle påbörja en sju veckors studieresa i Frankrike för att på landsbygden i de mest avlägsna och av kriget föröddade delarna av landet studera den civila sjukvården och därvid besökte den franska socialministern, som välvilligt ordnade för min resa, nämnde han, att jag, som kom från Sverige, enligt hans förmenande icke hade mycket att lära i Frankrike; man tänkte, sade han, organisera hälso- och sjukvården i Frankrike ungefär på det sätt, varpå densamma var ordnad i Sverige.

Att det är så väl ställt i Sverige i det avseendet, det har man i sista hand att tacka riksdagen för, som offrat stora summor för att främja hälso- och sjukvård i landet. Men ännu finnes det särskilt i vissa delar av landet åtskilligt övrigt att önska, detta kanske mest beroende på geografiska, alltså klimatiska och befolkningsförhållanden, som det icke är lätt att råda på.

Emellertid har utskottet på det hela taget visat stor offervillighet, och jag hoppas, att riksdagen följer statsutskottet. Dock har statsutskottet gjort några nedprutningar, icke synnerligen stora, det får jag erkänna, men det finnes även små utgiftsposter, som kunna vara av stor betydelse, och det är nedprutningen av en sådan, som tvingat mig att här begära ordet. Det gäller arvodena till en rättsläkare och en psykiatriker hos medicinalstyrelsen.

Medicinalstyrelsen och Kungl. Maj:t ha ifrågasatt, att arvodet till rättsläkaren skulle utgå med 3,000 kr., men utskottet föreslår, att det skulle begränsas till 2,000 kr. Till psykiatrikern har ursprungligen föreslagits 2,000 kr., men detta belopp har utskottet satt ner till 1,500 kr. Det är ju endast ett litet belopp, som det här är fråga om, men det skulle medföra en mycket stor risk, om riksdagen skulle göra denna nedprutning. Vad rättsläkaren beträffar, är det här i landet endast få läkare, som velat ägna sig åt denna tämligen illa avlönade del av den medicinska vetenskapen. Detta framgår ock därav, att medicinalstyrelsen skulle i sitt vetenskapliga råd ha två representanter härför, men att där finnes f. n. icke mera än en. Det är denne, som skulle ha det ifrågasatta förhöjda arvodet, och jag tror, att det blir mycket svårt att hålla honom kvar även med det arvode, som Kungl. Maj:t begär. Om nedprutningen göres, är jag övertygad om att han icke längre stannar kvar. Han har flera gånger uttalat en önskan att få gå, och gör han det, vet jag icke, hur man skall ordna denna sak. Vilken stor betydelse hans arbete har för rättskipningen i landet torde vara klart. På de utlåtanden, denne vetenskapsman ger, grunda sig ofta beslut, som gälla andra människors liv, frihet, heder och ära. Vad rättspsykiatrikern beträffar, är saken densamma, och jag anser det vara av synnerligen stor vikt, att icke den föreslagna nedprutningen får ske. Jag ber därför, att en särskild proposition framställles därom, att Kungl. Maj:ts förslag beträffande arvodena till rättsläkaren och rättspsykiatrikern måtte vinna riksdagens bifall.

Sedan är det några andra punkter, som endast avse små summor. Vikariatsersättningen har utskottet velat pruta ned från 12,700 till 10,900 kr. eller med 1,800 kr. Utskottet har icke velat vara med om den högre ersättningen, emedan »styrelsen har tillgång till vikarier jämväl bland styrelsens tjänstemän». Nu är det ett särskilt förhållande med organisationen i medicinalstyrelsen, att den består av dels läkare och dels jurister, och att dessa icke kunna vikariera för varandra. En byråchef, som är läkare, måste ha en läkare till vikarie, och det har visat sig nödvändigt att taga in folk från landsorten, därför att de medicinalrådsassistenter, som finnas i styrelsen, äro unga stockholmsläkare, som ha liten eller ingen erfarenhet om förhållandena utanför Stockholm. Om en byråchef velat ha ledighet under den tid, som det är hans rätt att få sådan, har man måst taga en läkare från landsorten som vikarie. Jag skall därför också be att få tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag i den punkten.

Det är ännu en sak, som jag skall be att få nämna några ord om. Den kungl. propositionen upptar ett anslag till en juridisk amanuens på medicinalbyrån och ett extra skrivbiträde i styrelsen. Detta har avstyrkts, men jag skall icke i det fallet yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag. Utskottet har i sin motivering framhållit, att man genom den sjunde timmen, som tjänstemännen skulle vara skyldiga att arbeta i verket, skulle kunna få fram så mycket, att någon ökning av personalen icke vore behöfelig. Jag skall be att vid detta tillfälle få säga, att jag icke tror, att man får räkna med så mycket större arbetsprestation under denna sjunde timme. Vad skrivbiträdena beträffar, så ha de under de nuvarande sex timmarna åtminstone inom vårt verk ett synnerligen forcerat arbete utan möjlighet att under den bästa delen av dagen få frisk luft och sol. Jag tror därför, att man får räkna med att arbetet under den sjunde timmen blir ganska minimalt. Och vad angår de högre tjänstemännen, är det nog så, att man har svårt att utföra kvalificerat intelligensarbete inom ett ämbetsverk, där man ideligen har telefonpåringningar, konferenser med andra tjänstemän i verket och besök av utom verket stående — besök, som vi emellertid äro tacksamma för, därför att de klara upp en hel del ärenden för oss ämbetsmän inom styrelsen. Jag tror därför, att de nya bestämmelserna om den sjunde timmen för de högre ämbetsmännen inom verket närmast har den följden, att det blir en timmes arbete mindre i hemmen. Men när det gäller kvalificerat arbete, utföres detta bättre i hemmen, i den miljö man själv skapat efter sitt behov av trevnad.

Både från generaldirektörens och även från socialministerns sida har vid många tillfällen riktats den uppmaningen till oss, när vi begära anslag, att vi endast skola komma med sådana, som äro absolut nödvändiga, och jag tror också, att vi gjort detta, såvitt det varit oss möjligt. Jag har emellertid icke något yrkande beträffande de två sist berörda punkterna, utan ber att i fråga om dem få ansluta mig till statsutskottets förslag.

*Ang.
medicinal-
styrelsen.
(Forts.)*

Ang.
medicinal-
styrelsen.
(Forts.)

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Då avdelningen behandlade detta förslag, så har den gjort det så omsorgsfullt som möjligt och därvid också tagit hänsyn till de av sakkunniga meddelade behövligen uppgifterna. De punkter, man här riktat sig emot, gälla medlemmarna av det vetenskapliga rådet, där utskottet verkligen ansett, att en liten jämkning av det av Kungl. Maj:t föreslagna beloppet mycket väl kunde låta sig göra, enär tillika med det fasta arvodet utgår till detta vetenskapliga råd särskild ersättning för sammanträden och särskild ersättning också för det utredningsarbete, som utföres av detsamma. Den ersättning, som av Kungl. Maj:t föreslås, innebär en välbehövligen förhöjning, som utskottet icke haft något att invända emot, varför utskottet också tillstyrkt den av Kungl. Maj:t föreslagna förhöjningen.

Det förefaller mig således, att det förslag, som av utskottet förordats, är så väl avpassat, att kammaren gör klokt i att bifalla detsamma.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i alla de speciella punkter, som beröras under ifrågasvarande punkt.

Herr Månsson i Hagaström: Herr talman! Jag skall verkligen be att först och främst få en undervisning — jag skall icke yttra mig i själva sakfrågan — men jag ser i det sätt, varpå betänkandet blivit avfattat, en väg att formligen draga riksdagen vid näsan. Det är början till en praxis, som jag tror, att vi skola här allmänt be att få undanbedja oss i fortsättningen.

Om jag läser på sidorna 46 och 47 i utskottets utlåtande, så må jag medge, att om jag hade arabiska framför mig, så vore det lika begripligt, lika mycket eller lika litet. Kan någon av herrarna i salen, vem som helst, komma fram till mig med detsamma och säga här genast, vad en byråveterinär skall ha i avlöning? »Han har B 15.» Vad är B 15? Nu skall man genast svara mig här, att för en tid sedan utdelades i bänkarna här i salen en redogörelse för dessa löneskalor och uppställningar. Men tro verkligen herrarna i detta utskott och i dess kansli, att vi gå här i riksdagen med denna löneskala på oss i fickan för jämnan? Tro ni, att vi ha den i huvudet som en multiplikationstabell? Vad är det för fasoner att komma med ett betänkande av denna art i riksdagens kammare? Jag ber att få inlägga min mest allvarliga protest.

Herr Nilsson i Landeryd: Jag har begärt ordet i anledning av att herr Månsson frågade, vad en byråveterinär har i lön. Vi veta ju litet var, att riksdagen helt nyligen fastställt lönereglering för de centrala ämbetsverken, och den löneregleringen innebär, att de olika tjänstemännen äro grupperade i vissa avlöningsgrader. Ifall herr Fabian Månsson har löneskalan framför sig, så ser han ögonblickligen, vad en tjänsteman i B 15 har i lön. Det är på billigaste ort en begynnelse-lön av 6,300 kronor och en slutlön på

7,620 kronor och på dyraste ort en begynnelse-lön av 7,668 kronor och en slutlön av 9,060. Jag kan sålunda enligt herr Månssons önskan ögonblickligen svara honom på frågan, vad en tjänsteman i B 15 har i avlöning.

*Ang.
medicinal-
styrelsen.
(Forts.)*

Herr A n d e r s o n i Råstock: Herr talman! Jag är förekommen av den föregående talaren.

Jag vill emellertid säga herr Månsson, att statsutskottets kansli icke har handlat på annat sätt än jordbruksutskottet, som först kom in med ett betänkande med siffror -- jag vill minnas det var så -- och därefter delades det ut ett kartongblad, där just de siffror, som herr Månsson efterlyste, voro uteslutna, därför att det ansågs icke erforderligt att upprepa dem oupphörligt.

Herr M å n s s o n i Hagaström: Ja, det är möjligt, att de herrar, som äro med i lönerogleringskommittén och icke ha annat att göra än att yrkesmässigt år ut och år in syssla med sådant, kunna denna skala. Men jag varken kan den eller vill lära mig den heller, utan jag kräver, att när man kommer med ett löneförslag, så skall det kunna läsas av var man, såväl av mig som av valmännen, och icke bara av herrar lönerogleringskommitterade.

Efter härmed slutad överläggning framställde herr talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till berörda hemställan med de av herr Block under överläggningen föreslagna ändringar däri; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen hava flertalets mening för sig. Som votering likväl begärdes av herr Block, uppsattes, justerades och anslogs en voteringsproposition av följande lydelse:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 48) av utskottets förevarande utlåtande nr 5 A, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med de av herr Block under överläggningen föreslagna ändringar däri.

Omröstningen utföll med 141 ja mot 32 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 49—51.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang.
statens bakteriologiska
laboratorium.

Härefter föredrogs *punkten 52*, angående anslag till statens bakteriologiska laboratorium. Därvid yttrade:

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Då herr Block nyss hade ordet och gjorde en del anmärkningar på vissa nedprutningar, så hade jag väntat, att han också skulle göra anmärkningar i denna punkt. Utskottet har nämligen här prutat 30,000 kronor. Utskottet har därvid sagt, att »utskottet icke kunnat undgå att finna det sätt, varpå denna fråga blivit handlad, i hög grad anmärkningsvärt och ledande till betydande utgifter och förluster för statsverket». Det rör som vi se statens bakteriologiska laboratorium.

Under förra riksdagen hade vi en tre timmars debatt om denna anstalt och densammans behandling. Denna debatt resulterade i att dåvarande Kungl. Maj:t från den 1 juli förhyrde nya lokaler till bakteriologiska laboratorium. Det har emellertid, egendomligt nog, stannat vid detta förhyrande. Lokalerna ha aldrig fått tagas i anspråk av bakteriologiska anstalten, utan de ha stått tomma hela det första halvåret, d. v. s. från den 1 juli till årets slut, och numera lära några tillfälliga kommittéer och statens bränselekommission där fått slå sig ned. Det har berättats mig, och det framgår även här av medicinalstyrelsens framställning, att orsaken varit att inredningen skulle bli för dyr.

Då man ser på medicinalstyrelsens yttrande, tycker jag också, att det är anmärkningsvärt, att medicinalstyrelsen skrivit, att anstaltens driftförlust blivit större med anledning av denna lokals förhyrande. Det är väl icke rätt, att den årliga hyran som utgör 38,000 kronor skall debiteras på anstalten, som aldrig fått taga i anspråk och troligen aldrig kommer att taga i bruk de sålunda förhyrda lokalerna. Och sådant skriver man nu på förlustkontot för anstalten. Därtill kommer, om jag, såsom jag förmodar, är rätt underrättad, en ytterligare kostnad av 6,000 kronor, som kommer på ingenjörsarvode för beräkning av inredningen av dessa lokaler. Det må ju vara riktigt, att det är en ganska hög summa dessa 150,000 kronor, som beräknats åtgå till inredning. Men jag frågar: har man inte skyldighet att tillvarata ett sådant samhällsintresse, som det här gäller, nämligen att skydda folkhälsan.

Med en uppdelning under tio år av 150,000 kr. tror jag, att Kungl. Maj:t mycket väl kunnat svara för, att dessa pengar äro väl använda. Jag ber bara att få hänvisa till att under tiden efter den interpellationsdebatt vi hade förra året ha vid tvenne tillfällen pestsmittade fartyg kommit in i svensk hamn. I den ena ångaren Viktoria hittades pestbaciller speciellt i två döda råttor och då man därefter vid Fejan närmare undersökte, visade det sig, att denna ångare hade icke mindre än ytterligare 250 råttor.

Nu är det ju en lycka för vårt land och folk, att icke denna pestsmitta kom in i landet, men med tanke på anstaltens stora betydelse för folkhälsans skyddande, måste man säga sig, att då på många områden, då det gäller betydligt mindre viktiga saker än dessa stora anslag beviljas, verkar det beklämmande att denna anstalt skall

fortfarande hålla till i de olämpliga lokaler, som det allmänt är erkänt, att den har. Härtill må läggas det stora intresse, föreståndaren för denna anstalt visat för bekämpandet av nya pestsjukdomar och andra smittosamma sjukdomar och att han är i ständig verksamhet för att gagna vårt folk. Jag vill härvid närmast erinra om vad som står att läsa i dagens tidningar, att denne föreståndare docent Kling i Vilhelmina gjort viktiga upptäckter rörande sömnsjukan, som vi borde i tacksamt minne bevara, och som en uppmuntran till honom bereda en sådan viktig anstalt som denna goda lokaler. Jämför man förhållandena i vårt land med dem i Danmark och Norge, stå vi långt tillbaka.

Nu kan någon invända, att man kan dels importera och dels här hemma köpa olika slags serum och därigenom spara kostnader, men jag tror inte, att de svenska statsmakterna i längden kunna stå till svars med att bredvid sin egen anstalt ha ett privat institut, en privat affär, där staten köper ungefär $\frac{2}{3}$ av sitt behov. Däremot om staten upprätthölle sin anstalt och låte den tillverka det stora behov av serum, som förefinnes, skulle priset kunna nedbringas betydligt och därigenom bliva en god affär för staten.

Vad organisationen för övrigt beträffar är det anmärkningsvärt, att den kommitté, som haft omorganisationen om hand, och i vilken chefen för medicinalstyrelsen fungerat som ordförande, kommit fram med ett förslag, som är till den grad nedgjort av de olika fakulteterna och av svenska läkaresällskapet, att det skulle förvåna mig mycket om detta någonsin lägges fram till riksdagens prövning.

Herr talman! Då jag ser herr socialministern närvarande, och jag vet, att han är intresserad för frågan, så vill jag uttala den förhoppningen, att han ser till, att denna anstalt snart får sådana lokaler, att de kunna försvaras icke blott inför allmänheten utan framförallt inför den vetenskap, som slår vakt omkring en anstalt som har en så stor uppgift att fylla.

Med dessa ord, herr talman, har jag intet annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet Elmquist:
Herr talman! Med anledning av det påpekande, som finnes i utskottets betänkande och som nu senast blivit understruket av herr Bengtsson i Norup, skall jag be att få lämna några faktiska upplysningar.

Som herrarna veta, beslöt Kungl. Maj:t förliden vår efter den debatt, som här förekom i riksdagen och på medicinalstyrelsens framställning, att förhyra en privat lägenhet för att bereda provisorisk lokal åt bakteriologiska anstalten. Denna lokal skulle betinga en utomordentligt hög hyra mot vad man fick för sina pengar, nämligen 37- å 38,000 kronor. Men den dåvarande regeringen ansåg sig böra göra förhyrningen, då ingen annan lokal stod till buds. Det förelåg då också beräkningar, som visade, att man, för att denna förhyrda lokal skulle kunna göras användbar för sitt ändamål, måste vidtaga en del arbeten för en kostnad av 50,000 kr. Frågan hade, när den

Ang.
statens bakteriologiska
laboratorium.
(Forts.)

Ang.
statens bak-
teriologiska
laboratorium.

(Forts.)

nuvarande regeringen tillträdde, icke avancerat längre, än att man gjort nya kostnadsberäkningar och därvid kommit till det resultat, att för den på fem år förhyrda lokalen skulle man få betala ut icke 50,000 kr. utan 150,000 kr. för att få den i lämpligt fullgott skick. Detta ansågo vi vara en utgift, som man näppeligen kunde ikläda statsverket för en lokal, som ändå icke kunde bli fullt tillfredsställande, varför vi stoppade vidare åtgärder och samtidigt gävo byggnadsstyrelsen i uppdrag att försöka disponera lokalen för annat statens ändamål, något som icke borde möta något hinder, då lokalbristen för statens institutioner alltjämt var synnerligen stor. Visserligen har det tagit någon tid, innan lokalerna kunnat komma till användning på grund av deras synnerligen avlägsna belägenhet, vid Idungatan ute vid Norrtull. Emellertid ha de nu tagits i anspråk, i det att en del av bränslekommissionen har blivit dit förlagd, vidare 1920 års folkräkning och en finansstatistisk utredning. Av lokalerna äro för närvarande odisponerade endast källarvåningen, i bottenvåningen 5 rum och tambur och i vindsvåningen några rum, vilka alla dock byggnadsstyrelsen så snart som möjligt kommer att taga i anspråk.

Då man i alla händelser i statsverkspropositionen har räknat med detta belopp, så har det, såsom i propositionen angivits, varit, för att man ansett det önskvärt att kunna skaffa någon annan lokal för bakteriologiska anstalten, och det har av medicinalstyrelsen upplysts, att man fullföljer denna sin avsikt. Om och när man kan komma till något resultat, därom kan jag nu icke uttala mig. Men det har sagts mig, att om det också dröjer något, så behöver man icke anse detta vara förenat med någon risk. Givetvis är det dock synnerligen beklagligt, att denna anstalt skall ha så otillfredsställande lokaler, som den faktiskt har.

Konsekvensen av utskottets förslag torde väl, såvitt jag kan förstå, bli, att man får skjuta upp med dessa strävanden att omedelbart skaffa en annan provisorisk lokal för laboratoriet. Men, som sagt, någon större risk för det ändamålet torde icke, enligt de upplysningar jag fått, behöva föreligga.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Jag tackar för den upplysning, herr socialministern gav, då han betecknade den nuvarande lokalen såsom mindervärdig, och jag vågar därför fastslå, att vad som utgjort skälet, för att inte bakteriologiska laboratoriet fått flytta in i de förhyrda lokalerna, icke varit något starkt skäl. Jag antecknade, att herr socialministern sade, att orsaken, varför man givit byggnadsstyrelsen i uppdrag att använda lokalerna för annat ändamål, varit den lokalbrist, som är rådande, och att det därför var nödvändigt, att bränslekommissionen, *den populära bränslekommissionen*, skulle få lokaler för sitt arbete om också den bakteriologiska anstalten skulle bli utan tidsenlig sådan. Jag beklagar verkligen, att dylika vågar använts för att tillbakahålla ett verkligt behov. I en snar framtid är det nödvändigt att anskaffa tidsenliga lokaler för den bakteriologiska anstalten.

Herr Kant: Herr talman! Jag kan verkligen icke förstå, att den förste ärade talaren kunde komma till det slut, han gjorde, och framställa yrkande om bifall till statsutskottets hemställan efter den av honom anförda motiveringen. Han hemställde nämligen till herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, att herr statsrådet ville se till, att den bakteriologiska anstalten, varom här är fråga, finge fullt tillfredsställande lokaler med hänsyn till den viktiga uppgift, anstalten har att fylla. Det har ju herr statsrådet och medicinalstyrelsen redan försökt göra just genom förhyrande av den lokal, som här är omnämnd, om densamma också icke kan anses fullt lämplig för ändamålet.

Ang.
statens bakteriologiska
laboratorium.
(Forts.)

Nu begär emellertid herr statsrådet att under alla förhållanden få det omtvistade beloppet uppfört på anstaltens stat, för den händelse man skulle kunna erhålla bättre lokaler under närmaste tiden. Det är ju i allt fall icke möjligt att under de närmaste åren få genomfört herr Bengtssons i Norup önskemål att för denna anstalt uppbygga ett miljonpalats någonstans här i Stockholm eller i Stockholms närhet. Det kan ju varken herr Bengtsson i Norup eller någon annan tänka sig, att om regeringen kommer in med förslag till riksdagen om anslag för nya byggnader för denna anstalt, som gick på miljoner, detta under nuvarande förhållanden och nuvarande statsfinansiella situation kan bifallas.

När så förhåller sig, får man väl vara nöjd med vad man kan få; och då herr statsrådet upplyste, att medicinalstyrelsen söker erhålla en annan bättre lokal, än som här är i fråga, så vore det alla skäl, herr Bengtsson i Norup, att bevilja de 30,000 kr., som regeringen begärt för detta ändamål, för att ha möjlighet att förhyra lämpliga och tillfredsställande lokaler för denna anstalt. Jag kan icke förstå annat, än att ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag i denna punkt skulle vara ett steg i rätt riktning, som tillfredsställde även herr Bengtsson i Norup.

Medan jag har ordet, kan jag emellertid inte annat än uttala min förvåning över, lät mig säga, den lättvindighet, varmed statsutskottet behandlat denna fråga. Medicinalstyrelsen har ju efter regeringens bemyndigande förhyrt huset Idungatan 1 för bakteriologiska anstaltens räkning, och hyran betingar en summa av 38,000 kronor. Enligt kontrakt är staten skyldig betala detta belopp. Staten kan lika litet som en enskild person undandraga sig de privaträttsliga förpliktelser, som staten genom åtagit sig.

Nu säges det visserligen, att detta hus begagnas för andra ändamål och att man kan beräkna inkomster därför till sådan omfattning, att det avtalade hyresbeloppet kommer att i stort sett täckas. Jag har mig emellertid bekant, att ännu i denna stund inte alla lokaler i huset äro disponerade. En del lägenheter äro visserligen upptagna för kommissioners räkning, bl. a. bränslekommissionen, som dock skall avveckla sin verksamhet under den närmaste tiden. Om nu den stora del av lokalen, som användes för den av mig sist omnämnda kommissionens räkning, blir ledig och inte kan disponeras för annat ändamål under sista hälften av inne-

Ang.
statens bak-
teriologiska
laboratorium.

(Forts.)

varande år, var skall man då taga de pengar, som erfordras till gäldande av detta halvårs hyra? Även ur den synpunkten beklagar jag sålunda, att statsutskottet dragit in de 30,000 kronor, det här är fråga om. Jag förstår som sagt inte, var den bakteriologiska anstalten och medicinalstyrelsen skola taga dessa pengar, när de sannolikt inte kunna få in dem som ersättning för lokalens användande på annat håll. Förnämligast beklagar jag emellertid indragandet av dessa 30,000 kronor ur den synpunkt, jag först framhöll, nämligen att detta omöjliggör för medicinalstyrelsen och regeringen att under den närmaste tiden anskaffa bättre och värdigare lokaler åt anstalten.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman! Då herr Kant betraktade statsutskottets utlåtande som *lättvindigt* tillkommet, beror det tydligtvis därpå, att herr Kant inte läst, vad som står i utlåtandet. Det förhåller sig inte så, som herr Kant tycktes vilja göra gällande, att dessa 30,000 kronor skulle, om de beviljades, hjälpa den bakteriologiska anstalten att erhålla bättre lokaler. Hade så varit fallet, skulle jag ögonblickligen ha ställt mig på herr Kants ståndpunkt. Här gäller det, såsom statsutskottet framhåller, det är anmärkningsvärt, att debitera den bakteriologiska anstalten en hyra av 38,000 kronor för lokaler, som den icke fått använda. Kan herr Kant påverka kammaren, att beloppet får användas på det sätt jag nämnde, skall jag stödja ett sådant förslag, så mycket i min förmåga står.

Herr Kant sade vidare, att min gamla tanke och plan om att ett miljonpalats för anstalten skulle uppföras inte på lång tid kan förverkligas. Nej, därför anser jag, att man bör på tio år hyra dessa lokaler, ty därmed är man fri från den stora nybyggnadsplanen, som enligt mitt förmenande nu skulle ställa sig alltför dyr. För övrigt har jag inte, herr Kant, uttalat mig för en miljonbyggnad. Jag blev beskylld för detta förra året också, men det tillbakavisades och man skall fåfängt kunna visa, att jag sagt något i dylik riktning.

Det är närmast av intresse för att den nuvarande regeringen icke helt skall lämna å sido denna fråga, som jag tagit upp denna debatt. Jag blev tillfredsställd av det uttalande, herr socialministern gjorde, och jag är övertygad om att i vad på honom ankommer denna sak skall ordnas. Om det vore möjligt att de lokaler, som äro förhyrda å Idungatan 1, även med dyrare inredning skulle kunna erhålla användning, tror jag, att detta vore tacknämligt och att pengarna vore väl använda. I dessa 150,000 kronor torde dessutom en del ingå, som man kan få användning för i ny lokal, om inte lokalen vid Idungatan i framtiden skulle kunna bibehållas. Allt är sålunda inte bortkastat för lokalens skull. Dessutom kan man göra den invändningen, att innan man hyr en lokal för 38,000 kronor, man först bör se till, vad det kostar att ställa den i ordning och då den är förhyrd för visst ändamål den också användes för detsamma.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Då herr Kant här gjort gällande, att behandlingen av denna fråga inom utskottet varit synnerligen lättvindig, vill jag även för mitt vidkommande inlägga en gensaga mot detta påstående, då det nämligen är fullständigt oriktigt. Vi ha inom den avdelning, där frågan legat under förberedande behandling, lagt oss vinn om att noga taga reda på, hur det förhåller sig med denna lokalfråga. Vi ha därvid kommit till den uppfattningen, att det är lämpligast, att det bakteriologiska laboratoriet befrias från utgifterna för dessa lokaler och att desamma användas för andra ändamål, på samma gång vi varit av den åsikten att laboratoriet borde få lämpligare och bättre lokaler för sin verksamhet, än de här ifrågasatta varit. Vi ha alls inte velat lägga hinder i vägen för medicinalstyrelsen att utreda denna fråga — den bör kunna utredas, även om man tager bort dessa anslag till laboratoriet. Det är självklart, att om hyresersättning är att påräkna, densamma bör gottskrivas laboratoriet i motsvarande grad.

Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag, och detta just med tanke på att utskottet icke på något sätt velat lägga hinder i vägen för Kungl. Maj:t eller medicinalstyrelsen — på vem det nu må ankomma att vidtaga åtgärder — att undersöka och pröva möjligheten att anskaffa nya lokaler för laboratoriet. Vi ha emellertid hållit före, att det inte är lämpligt att förhyra en lokal, innan man övertygat sig om att densamma verkligen kan användas.

Herr Block: Herr talman! Herr Bengtsson i Norup förvånade sig över, att jag inte redan vid behandlingen av punkt 48 uttalat någon opposition mot nedprutningen av anslagen under punkt 52. Varför jag icke gjorde detta, var att jag trodde, att man inte skulle blanda ihop de olika punkterna under diskussionen, utan att det lämpligaste vore, att man toge dem var för sig. Om jag däri hade orätt och om herr Bengtssons förvåning är befogad, därom kan naturligtvis inte jag såsom nykommen riksdagsman tvista med en så gammal tränad representant som herr Bengtsson.

Jag är fullt ense med herr Bengtsson i hans önskan därom, att statens bakteriologiska laboratorium så snart som möjligt måtte få sådana lokaler, som det verkligen behöver.

För övrigt har jag intet att tillägga utöver vad herr socialministern och herr Kant sagt.

Herr Kant: Herr talman! Så vitt jag förstod herr Bengtsson i Norup rätt, ifrågasatte han riktigheten av den uppgift jag lämnade, att, om inte dessa 30,000 kronor behövde tagas i anspråk för gäldande av hyran för lokalen Idungatan 1, de skulle kunna användas till förhyrande av annan lämplig lokal. Jag vill då påpeka, att det i statsverkspropositionen uttryckligen säges på följande sätt:

»Visserligen har den i medicinalstyrelsens beräkningar ingående planen, att laboratoriet skulle erhålla nya lokaler i huset nr 1 vid Idungatan, numera måst övergivas. Men detta förhållande torde icke böra föranleda minskning i de av medicinalstyrelsen beräknade an-

Ang.
statens bak-
teriologiska
laboratorium.
(Forts.)

Ang.
statens bakteriologiska
laboratorium.

(Forts.)

slagsbeloppen. För laboratoriet måste nämligen anskaffas rymligare och följaktligen med all sannolikhet dyrare lokaler än de nuvarande, så snart lämpligt tillfälle därtill erbjuder sig.»

Detta har jag läst på det sättet, att regeringen med det första vill se till, att nya lokaler anskaffas för denna anstalt. Jag skulle önskat, att riksdagen icke hade prutat av dessa 30,000 kronor, men då jag förstår, att här intet står att vinna gentemot ett enhälligt utskott, skall jag, herr talman, inte framställa något yrkande.

Vidare anfördes ej. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkterna 53—55.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 56.

Lades till handlingarna.

Punkten 57.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 58.

Lades till handlingarna.

Punkterna 59—62.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 63.

Lades till handlingarna.

Punkterna 64—68.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Sedan *punkten 69*, angående stipendier för utbildning av tuberkulosläkare nu föredragits, begärdes ordet av

Herr Jansson i Falun, som yttrade: Herr talman! Vid utskriften av klämman i förevarande utskottsutlåtande punkt 69 har ett fel insmugit sig, i det att en sammanblandning skett mellan rubriker, som röra tvenne olika anslag.

Av detta formella skäl ber jag att få hemställa, att den föredragna punkten återförvisas till statsutskottet.

Med bifall härtill beslöt kammaren att återförvisa punkten till utskottet för ny behandling.

Punkten 70.

Lades till handlingarna.

Punkterna 71—83.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 84.

Lades till handlingarna.

Punkterna 85—88.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 89.

Lades till handlingarna.

Punkterna 90—95.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 96.

Lades till handlingarna.

Punkten 97, angående beredande av bostad åt landsfiskalen i Arjeplogs distrikt, föredrogs härpå; och anförde därvid:

*Ang. bostad åt
landsfiskalen
i Arjeplogs
distrikt.*

Herr A n d e r s o n i Råstock: Herr talman! Då jag icke var i tillfälle att inom utskottet deltaga i slutbehandlingen av denna fråga, har jag i stället tänkt att få säga några ord här i kammaren.

Här har ju Kungl. Maj:t kommit med ett förslag i syfte att bereda en någorlunda hygglig bostad åt landsfiskalen i Arjeplogs distrikt. Som herrarna torde finna av utskottets betänkande, har det sedanmera framkommit en motion av en av kammarens ledamöter biträdd av ett par andra, vari hemställts, att riksdagen med ändring av Kungl. Maj:ts förslag måtte för beredande av bostad åt denna landsfiskal anvisa ett anslag av 38,100 kronor.

Nu har ju utskottet gått med på motionärernas motivering, men jag tror, att huvudsaken för utskottet därvidlag varit att kunna något begränsa beloppet och icke så mycket att binda det vid det ändrade förslag, som senast kommit från länsstyrelsen i Luleå. Jag tar mig därför, herr talman friheten förklara, att åtminstone jag för min del och, efter vad jag vet, åtskilliga andra av utskottets ledamöter, — jag hoppas, att även åtskilliga av kammarens ledamöter skola vara ense med mig därom — hålla före, att därest Kungl. Maj:t kan för den summa, som här är föreslagen att bevilja, utföra inredningsarbetena i den något större omfattning, som man ursprungligen tänkt

Ang. bostad åt
landsfiskalen
i Arjeplogs
distrikt.
(Forts.)

sig, detta skall icke komma att vålla Kungl. Maj:ts några särskilda bekymmer.

Herr talman, jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Norman: Herr talman! Gent emot statsutskottets ärade vice ordförandes uttalande, att utskottet, då det gick med på den av mig m. fl. väckta motionen, endast avsåg att begränsa de medel, som finge användas vid inrednings- och byggnadsarbetenas utförande. Ber jag att få inlägga en stillsam gensaga.

I den av mig m. fl. väckta motionen hänvisas till en annan tidigare väckt motion, nr 72, i denna kammare, som berör byggnadsfrågor i större utsträckning, och i den motionen säges det bland annat följande:

»Vad som emellertid under rådande förhållanden särskilt manar till eftertanke är den tendens till stegring i anspråk på byggnadernas utrymmen och beskaffenhet, den »byggnadslyx», som enligt uppgift från skilda delar av landet synes göra sig gällande. Anmärkningen torde drabba icke blott statens utan även kommuners och enskildas byggnadsverksamhet och det torde därför ej minst med hänsyn till risken för återverkningar vara av vikt, att frågan för statens vidkommande sorgfälligt prövas i samband med de olika anslagskraven i årets statsverksproposition.»

Därefter framhålles det i motionen, att sparsamhet vid byggnadsarbeten tydligen kan utövas dels genom uppskov med nybyggnader eller inskränkningar av deras utrymmen, dels genom planmässighet, enkelhet och ekonomisering i utförandet.

Sedermera pekas i denna motion särskilt på den nu ifrågakommande landsfiskalsbostaden i Arjeplog. Denna bostad skulle enligt Kungl. Maj:ts förslag komma att innehålla expeditiionslokal, arkiv samt 6 rum och kök. Motionärerna tillägga följande: »Ärendet är i och för sig av mindre betydelse, men det inses lätt, att en dylik frikostighet i längden kan medföra nog så betydande konsekvenser genom därav föranledda jämförelser från andra statstjänstemäns sida.»

Det är för kammarens ledamöter bekant, i all synnerhet för dem, som tillhöra statsutskottet, hurusom, när en viss tjänsteman erhållit en bostad av vissa dimensioner, tjänstemän som befinna sig i samma ställning, kräva, när det gäller bostäder åt dem, att deras bostäder skola vara jämförliga med den förres. Jag ber att få erinra om, att vi i statsutskottet vid upprepade tillfällen haft att granska nya bostäder vid vissa sjukhus och hospital, bostäder, som i den gångna tiden blivit nog så rymligt tilltagna och vilka just på grund av sina stora utrymmen kommit att medföra konsekvenser, som man nu måste taga avstånd ifrån.

Jag erinrar i detta sammanhang om att herr socialministern i statsverkspropositionen framhållit, att det finnes behov av en hel del nya landsfiskalsbostäder och de distrikt, där behovet av landsfiskalsbostäder enligt länsstyrelsens i Norrbottens län förmenande,

vore mest trängande. äro Arjeplogs, Vittangi, Korpilombolo, Pajala, Arvidsjaurs och Jokkmokks distrikt i den ordning, vari de här nämnts.

Det förslag som här föreligger omfattar nu en landsfiskalsbostad av synnerligen tillräckliga dimensioner. Också gjorde kammarkollegium och statskontoret vissa anmärkningar och ansågo, vilket återfinnes i statsverkspropositionen, att de »ej kunnat undgå att finna, att, då en befattningshavare i landsfiskals ställning torde kunna åtnöja sig med en mindre bostad än det föreliggande förslaget avsåge, en ej oväsentlig besparing borde kunna vinnas», vilket kunde ske genom en förenkling av bostaden.

I det utlåtande, som länsstyrelsen avgav med anledning av vad nyssnämnda ämbetsverk anfört, säger länsstyrelsen själv, att rumsantalet i bostaden, sådan den av länsstyrelsen föreslagits, vore något större, än som kunde anses erforderligt. I alla händelser kommer länsstyrelsen till det resultatet, att det stora utrymme, som förefunnnes, icke skulle bliva väl utnyttjat, om icke denna mera omfattande ombyggnad ägde rum. Då nu denna ombyggnad kommer att förändra större omkostnader än nödigt är, hava vi ansett, att det förändrade förslag, som medförde besparingar för statsvetket, borde komma till användning.

Nu kommer man och invänder härtill att motionärerna väl egentligen velat spara så och så mycket pengar för statsverket, och då man nu på grund av det inträdda priset på varor kan utföra det mera omfattande förslaget för samma kostnad, så böra väl icke motionärerna ha något att erinra där emot.

Jag kan icke vara med om det resonemanget. Man får nämligen se till, att man icke vidtager åtgärder, som kunna medföra konsekvenser i form av större anspråk, än som kanske eljest skulle blivit fallet, beträffande utrymmet i dylika bostäder, och även med hänsyn till det inträffade priset, synas mig kostnaderna för denna ombyggnad bli nog så höga.

På grund av vad jag nu anfört, ber jag, herr talman, att för min del få säga, att jag icke kan vara med om den tolkning av statsutskottets förevarande utlåtande, som den föregående ärade talaren för sin del ansåg lämpligt.

För övrigt ber jag endast att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Anderson i Råstock: Herr talman! Jag skall icke förlänga denna debatt utan endast peka på en enda sak, nämligen att det är mycket svårt att få bostäder däruppe. Enbart av den anledningen är det lämpligt att vid detta tillfälle söka få en landsfiskalsbostad, som inrymmer ett eller helst flera gästrum. Jag tror man får lägga den synen på denna fråga, att om, som jag sade förut, det kan åstadkommas en inredning av huset för den kostnad, vartill utskottet här hemställt om anvisande av medel och i överensstämmelse med det något utvidgade förslaget, så är det icke någon anledning för riksdagen att sätta sig emot den saken. Jag tror, jag kan säga detta så mycket mera, som jag talat med

*Ang. bostad åt
landsfiskalen
i Arjeplogs
distrikt.*

(Forts.)

Ang. bostad åt
landsfiskalen
i Arjeplogs
distrikt.
(Forts.)

avdelningens ordförande i statsutskottet, vilken förklarade, att han ville göra motsvarande påpekande i första kammaren. Huvudsaken för dem, som deltagit i ärendets behandling i utskottet, har varit att spara pengar, och den andra synpunkt, som herr Norman anfört, så riktig den i och för sig må vara, kan icke få äga avgörande betydelse, då det här gäller att inreda en bostad däruppe i höga Norden, där det över huvud taget knappast finnes några bostäder att få.

Jag vidhåller min mening.

Herr L ü b e c k: Herr talman! Denna fråga är ju icke så stor, och det är tvivelsutan mycket behjärtansvärda synpunkter, som herr Anderson i Råstock här anlägger, men det kan å andra sidan icke förnekas, att frågan har en mycket viktig principiell innebörd. Det gäller nämligen, som herr Norman framhöll, att bestämma det rumsantal, som man under normala förhållanden anser sig böra tillmäta åt de tjänstemän, vilka staten tillhandahåller bostäder. Denna fråga har upptagits i en annan motion, som senare kommer under riksdagens prövning, och jag tror icke, att det vore klokt att föregripa behandlingen av denna principfråga genom att ändra något på vad utskottet här föreslagit. Nu blir ju lokalfrågan däruppe löst, och det är endast fråga om, huruvida landsfiskalen skall få ett eller annat rum mera, än som strängt taget är nödvändigt.

Jag uppfattade icke, om herr Anderson i Råstock gjorde något yrkande eller om han endast ville göra ett uttalande till kammarens protokoll. Om intet yrkande gjordes, kommer det dock att kvarstå, att det av länsstyrelsen i Norrbottens län den 26 oktober 1920 avgivna förslaget för lösande av landsfiskalens bostadsfråga bör såsom i tillräcklig grad tillgodoseende det föreliggande behovet antagas. Därmed har också utskottet och även riksdagen direkt godkänt den inskränkning av utrymmet, som just motionärerna avsågo. Jag förstår icke, att herr Andersons uttalande kan leda till någon påföljd, om icke något direkt yrkande om ändring i motiveringen göres.

Jag ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Herr N o r m a n: Det är ju icke fråga om att icke tillhandahålla bostad åt vederbörande landsfiskal, utan frågan är endast, om man skall inreda bostaden med något mindre utrymmen än enligt det större förslaget. Alla äro vi ju ense om att bereda landsfiskalen i Arjeplog en bostad och en bra bostad.

Vidare yttrades ej. Utskottes hemställan bifölls.

Punkten 98.

Lades till handlingarna.

Punkterna 99 och 100.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 101.

Lades till handlingarna.

Punkten 102.

Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 7.

Å föredragningslistan fanns härafter upptaget statsutskottets utlåtande, nr 5 B angående regleringen av utgifterna under tilläggsstatens för år 1921 femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarna.

Punkten 3.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

Punkten 5.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 6.

Lades till handlingarna.

Punkten 7.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 8.

Lades till handlingarna.

Punkterna 9—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Andra kammarens protokoll 1921. Nr 23.

Ang.
understöd åt
Fredrika Bre-
merförbundet.

Punkten 12, angående anslag till understöd åt Fredrika Bremerförbundet.

Med biträdande av vad Kungl. Maj:t föreslagit under punkten 15 av femte huvudtiteln i innevarande års proposition med förslag till tilläggsstat för år 1921 hemställde utskottet, att riksdagen måtte såsom understöd åt Fredrika Bremerförbundets allmänna verksamhet på tilläggsstat för år 1921 anvisa ett förslagsanslag, högst, 8,000 kronor att utgå under de villkor, Kungl. Maj:t bestämde.

Vid punkten var emellertid fogad reservation av herrar *Lindblad, N. A. Nilsson, Waldén, Jansson* i Falun, *Carlsson-Frosterud, O. Nilsson* i Örebro och *Erlansson*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag icke måtte vinna riksdagens bifall.

Efter punktens föredragning yttrade:

Herr *Jansson* i Falun: Herr talman, mina herrar! Vid denna punkt har jag jämte några andra av utskottets ledamöter avgivit en reservation, däri vi hemställt om avslag på Kungl. Maj:ts framställning. Vi ha ju i näst föregående punkt behandlat frågan om anslag till Sveriges husmoderföreningars riksförbund, och vi ansågo, att då vi i den föregående punkten nödgades förorda avslag, det även vore riktigt, att vi ställde oss på samma ståndpunkt i denna punkt.

Det har framhållits, att Fredrika-Bremerförbundet vore en gammal organisation och att man därför skulle bevilja densamma ett visst understöd. Detta kan emellertid för mitt vidkommande icke få vara avgörande vid bedömandet av denna fråga. Som man ser av det utlåtande, som kommit från socialstyrelsen, har Fredrika Bremerförbundet för sina verksamhetsgrenar åtskilliga statsanslag. Det uppgives i detta utlåtande, såvitt jag kunnat finna, att det sammanlagda statsanslaget till de olika verksamhetsgrenarna under år 1919 uppgick till i runt tal 27,000 kronor eller närmare bestämt 26,924 kronor 12 öre. Vidare har jag funnit, att på nionde huvudtiteln för innevarande år står ett beräknat anslag å 35,200 kronor, som skall användas för lantushållsseminariet å Rimforsa, och det förefaller mig, att när detta anslag höjts så väsentligt som från 11,633 kronor 16 öre, med vilket belopp anslaget till nämnda seminarium utgick år 1919, föreningen i fråga skulle kunna få sin ekonomi ganska väl tillgodosedd i fråga om denna undervisningsanstalt. Det skulle sålunda enligt min uppfattning icke föreligga några skäl att just på grund av den verksamheten bevilja några anslag.

Från socialstyrelsen framhålles såsom ett skäl för anslaget beviljande, att föreningens allmänna verksamhet skulle vara i behov av understöd. Men om man ser till, vad det är för allmän verksamhet, den bedriver, är det egentligen en allmän platsanskaffningsbyrå för högre kvalificerade kvinnliga arbetskrafter, även om

verksamheten kanske innefattar något mera. Nu lämnar ju staten i annat sammanhang anslag för platsanskaffningsanstalter, som ju syssla med platsanskaffning för alla samhällets medborgare, i vilken ställning de än stå. Därför har det förefallit oss reservanter som om man, då det gäller en sådan privat platsanskaffningsbyrå, som det här är fråga om, måste vara synnerligen försiktig, innan man lämnar densamma understöd. Samma synpunkter ha ju framhållits av socialstyrelsen, och då jag läser igenom dess utlåtande, kan åtminstone jag för min del icke finna annat, än att socialstyrelsen bort komma fram till ett avstyrkande av anslaget. Och det må man också säga, att dess tillstyrkan är synnerligen skruvad och icke uppbäres av någon verklig entusiasm.

Jag ber, herr talman, att på grund av vad jag sålunda anfört få yrka bifall till den av herr A. C. Lindblad m. fl. avgivna reservationen, d. v. s. avslag på Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Nilsson i Landeryd: Herr talman! Jag vill endast gent emot de skäl, som här framförts för yrkandet om avslag, påpeka, att Fredrika Bremerförbundets verksamhet måste anses vara av synnerligen allmännyttig beskaffenhet och därför, såvitt möjligt, bör av statsmakterna befrämjas. Jag anser, att tillräckliga skäl för detta avslagsyrkande icke ha förebragts, men å andra sidan vill jag påpeka, att motiven för ett bifall till detta anslagsyrkande ligga i de svårigheter, som givetvis denna förening liksom en mängd andra, på grund av kristiden, haft att fortfarande bedriva och ekonomisera sin verksamhet. Med utgångspunkt från denna tankegång vill jag särskilt understryka, vad statsutskottet framhållit i sin motivering: att detta anslag icke är permanent utan måste anses såsom ett anslag för detta särskilda tillfälle.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag har ansett mig böra begära ordet för att framhålla några synpunkter vid behandlingen av detta ärende.

Flera av statsutskottets ledamöter ha av lätt förklarliga skäl icke ansett sig kunna biträda den framställning, som här gjorts av Kungl. Maj:t. Jag kan ju mycket väl förstå, att man är ängslig för de konsekvenser, som kunde följa av ett bifall till ett förslag av den beskaffenhet, som här föreligger, men om man ser på den verksamhet, som denna organisation utför, är den dock i många grenar av den beskaffenheten, att det skulle åstadkomma åtskilliga olägenheter för det allmänna, om den utan vidare skulle nedläggas. Denna organisation har redan för över två år sedan ingått till Kungl. Maj:t med framställning om att få anskaffa nödiga medel, huvudsakligen för utvidgning av den verksamhet, den bedriver på Rimforsa och Apelryd, genom anordnande av ett lotteri. Emellertid har Kungl. Maj:t icke ansett sig kunna bifalla de framställningar, som gjorts i detta avseende, därför att i fråga om

Ang.
understöd åt
Fredrika Bre-
merförbundet.

(Forts.)

Ang.
understöd åt
Fredrika Bremerförbundet.
(Forts.)

penninglotterier Kungl. Maj:t redan har bundit de dragningar, som kunna hinna att slutföras till och med år 1922, och Kungl. Maj:t har icke ansett sig kunna binda dragningar av detta slag ända fram till 1923, detta dels därför att riksdagen redan två gånger har beslutat, att en undersökning skall igångsättas, varigenom man skulle utreda möjligheterna för inrättande av ett statens penninglotteri, dels därför att de dragningar, som över huvud taget på detta område kunna åstadkommas, måste reserveras för att tillfredsställa anspråken från de anstalter på konstens område, som redan ha gammal hävd på att få åtminstone ha försteget, när det gäller anskaffande av medel ur dessa källor.

Detta har gjort, att ärendet nu ligger ett par år senare på riksdagens bord, än det skulle ha gjort, om man icke haft den uppfattningen, att man genom ett lotteri skulle kunna skaffa sig medel att bedriva sin verksamhet. Då nu emellertid detta icke kan ske och då vi råkat in i en depression, som av naturliga skäl även måste beröra en organisation som denna, kan jag icke se annat, än att riksdagen på ett eller annat sätt får träda till. Då synes det mig, att statsutskottets formulering är så avfattad, att den endast avser att ge ett *tillfälligt understöd*, som icke förbinder riksdagen att, därför att den givit detta tillfälliga understöd, inränga anstalten bland dem, som ha ständigt återkommande krav på statsbidrag.

Det framgår ju redan av departementschefens yttrande i propositionen, att, som talesmannen för reservanterna anförde, denna förening för olika verksamhetsgrenar har statsanslag, uppgående till nära 27,000 kronor i 1919 års stat. Reservanterna anse nu, att man icke har någon anledning att gå vidare. Men nu är det ju så, att en del av dessa anstalter, som var för sig ha statsanslag, delvis ledes och organiseras av centralorganisationen. På grund av detta förhållande anser jag, att statsverket i viss mån måste anses vara skyldigt att hjälpa denna organisation över en tillfällig förlägenhet, så att verksamheten fortfarande kan bedrivas.

Det kan naturligtvis alltid framföras anmärkningar, ty denna verksamhet kan icke i allo tillfredsställa alla olika uppfattningar, men då jag försökt att väga skälen för och emot, har jag kommit till den bestämda uppfattningen, att den verksamhet, som här bedrivs, i många avseenden är av en så allmängagnande art, att jag icke kan känna någon tvekan att ge ett förord för ett tillfälligt bidrag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, instämde herrar *Bran-ting* och *Bengtsson* i Norup.

Herr *Erlansson*: Herr vice talman! Kammaren torde finna av utskottets yttrande, att utskottet har hyst starka betänk-

ligheter mot att bevilja detta nya anslag, och hos mig ha betänkligheterna varit så starka, att jag icke kunnat gå med på utskottets ståndpunkt utan nödgats reservera mig.

Orsaken till dessa betänkligheter är ingalunda, att jag har någon motvilja mot detta förbunds verksamhet. Jag vill tvärtom ge förbundet ett lika gott vitsord, som så många andra ha gjort. Men det är ju nu fråga om att lämna statsbidrag till en del av förbundets verksamhet, som icke förut erhållit sådant bidrag, och denna verksamhet står på ett sådant plan, att socialstyrelsen funnit sig föranlåten att uttala sina farhågor för att ett understöd kunde medföra ganska vittgående konsekvenser.

Jag vill anföra särskilt tre korta yttranden av socialstyrelsen. Den säger först, att meddelandet av detta ökade statsbidrag kan medföra vittgående konsekvenser. Längre ned säger styrelsen, att verksamheten även innefattar sådana grenar, att ett bidrag till dessa näppeligen bör ifrågakomma, och slutligen säger styrelsen, att till följd av den synnerligen livliga föreningsverksamhet av mer eller mindre utpräglad social karaktär, som numera förefinnes, stor varsamhet givetvis måste iakttagas i fråga om utvidgande av statens understödjande av dylik verksamhet.

Det förefaller ju dessutom, som om det enligt utskottets utlåtande blott är fråga om ett tillfälligt bidrag på 8,000 kronor, och då föreningen således icke skulle få ett sådant understöd, som den begärt, förmenar jag, att det från dess synpunkt sett icke kan vara särdeles mycket vunnet genom ett bifall till utskottets förslag.

På grund av de konsekvenser, det skulle medföra, om riksdagen ginge med på utskottets utlåtande, får jag för min del yrka avslag på utskottets hemställan i förevarande punkt och bifall till reservationen.

Herr Edén: Herr talman! I denna punkt föreligger ett ärende, där det åtminstone inte kan vara tal om, att icke riksdagen har kännedom om den verksamhet, som eventuellt skulle understödjas. Det har sedan år tillbaka av riksdagen i handling erkänts, att Fredrika Bremerförbundet utövat och utövar en verksamhet av den art, som riksdagen har all anledning att stödja. Och det enda skälet till att reservanterna nu inte vilja gå in på anslaget i den form det i propositionen föreligger är, att förslaget avser ett bidrag till förbundets allmänna administration och att under denna allmänna administration skulle ingå en eller annan punkt, som inte anses behöva ett särskilt understöd. Jag kan emellertid icke finna annat, herr talman, än att om man tar kännedom om förbundets egna inlagor i ärendet, det skall bli klart, att det inte är någon svårighet för förbundet att utsöndra från den statsunderstödda verksamheten exempelvis den platsförmedlingsanstalt, som socialstyrelsen har varit tveksam om att understöda. Och i de övriga delarna, ifråga om de uppgifter, som förbundets centralkansli har för att hålla tillsammans de olika verksamhetsgrenarna, liksom i fråga om dess uppgift att utgöra en allmän rådgivningsanstalt för utvecklande av

*Ang.
understöd åt
Fredrika Bre-
merförbundet.
(Forts.)*

Ang.
understöd åt
Fredrika Bre-
merförbundet.

(Forts.)

kvinnornas framträdande i det allmänna livet — i dessa punkter har socialstyrelsen icke gjort någon invändning.

Jag skall, herr talman, inte gå något närmare in på betydelsen av att detta förbund får ett understöd, som gör det möjligt för det samma att upprätthålla sin verksamhet. Det borde vara alldeles klart, att den institution, som nu under ett par årtionden har så småningom blivit själva centralen i många avseenden för kvinnornas samhälleliga utdanning här i vårt land, den institutionen får man inte lämna utan hjälp just vid den tidpunkt, då de svenska kvinnorna träda in såsom medborgare och med skyldighet att också fylla sina uppgifter såsom medborgare. Man står inför den risken, om detta anslag icke nu beviljas, ty förbundet har uppenbarligen icke möjlighet att ytterligare, såsom skett under de senaste åren, tära på de små fonder, som stå till dess förfogande.

Jag vill hoppas, att kammaren måtte behjärta betydelsen av att hela denna institution uppehålls, och yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Carlsson-Frosterud: Herr talman! Här föreligger nu ett äskande från Kungl. Maj:t om anslag till en av de många föreningar, som startats för ideellt syfte och på privat initiativ, men som sedan icke mäktat bära de ekonomiska bördor verksamheten pålagt. Den ifrågavarande föreningens ställning är för närvarande nog sådan, att man med ganska stort fog på densamma torde kunna tillämpa just den karakteristik, som herr Hansson i Stockholm vid behandlingen av ett annat ärende tidigare gjorde.

Av redogörelsen i denna fråga finner man, att föreningens inkomster av avgifter till densamma uppgå till endast 5,159 kronor, samt att föreningen dessutom av ett par donationer har en inkomst av 1,284 kronor. Huruvida föreningen därtill genom frivilliga gåvor kan insamla medel är ju någonting ovisst.

Nu är det ju så, som herr Jansson i Falun redan påpekat, att den verksamhet, som denna förening bedriver, huvudsakligast dock bestrides med statsunderstöd. Detta har hittills uppgått till nära 27,000 kronor, och detta belopp kommer, med hänsyn till kraven för Rimforsa-skolan, att i 1922 års stat enligt gjord framställning ökas med minst 19,000 kronor. Man måste ju sålunda taga fasta på, att staten har visat sitt stora intresse för denna förenings verksamhet genom att bevilja anslag till de olika grenarna av verksamheten.

Emellertid är det nu icke nog med att staten lämnar bidrag till dessa av föreningen bedrivna verksamhetsgrenar, utan här är nu fråga om ett anslag till föreningens allmänna verksamhet, för bestridande av de kostnader som äro förenade med byråverksamheten. Det påpekas i redogörelsen uti den kungl. propositionen, att de därstädes anställda personerna äro synnerligen lågt avlönade och att lönerna behöva höjas med minst 50 procent. Riksdagen skall nu gå in för att genom ytterligare tillskott från statsverket ordna denna

höjning. Detta innebär enligt min uppfattning en ny princip för riksdagen. Man har förut beviljat statsunderstöd till föreningar sådana som denna för bedrivande av sådan upplysningsverksamhet, vilken kommit allmänheten tillgodo i form av kurser o. d. men man har ännu icke velat gå in för att anslå medel till bedrivande av administrativ byråverksamhet. Det är vad saken här gäller, och det ha vi reservanter givetvis icke ansett oss kunna tillstyrka, alldenstund man med ett sådant tillvägagångssätt vore inne på ett område, där gärdet, som man säger, är uppgivet.

Försiktigheten torde därför bjuda, att man icke går in för den nya principen. Det framgår ju här, att socialstyrelsen uttalat en ganska stor betänksamhet mot saken. Statsrådet själv har till statsrådsprotokollet också uttalat sina stora betänkligheter mot en sådan anslagsform, trots föreningens mycket betydelsefulla allmängagnande syfte. Statsrådet har dock stannat vid att tillstyrka bifall till ett anslag av 8,000 kronor för denna byråverksamhet.

Utskottet har ju tillstyrkt detta, men reservanterna vilja icke följa den vägen; och jag tror, att ett insläende på den vägen kan leda till en del konsekvenser. Om vi då skola taga dessa konsekvenser, så veta vi icke — då det finns ett sådant otal över de olika huvudtitlarna spridda dylika föreningar, vilka man icke kan överblicka — var vi slutligen skola hamna.

Det säges försiktigtvis, att detta får betraktas endast som ett tillfälligt understöd, ett understöd som icke får bli permanent. Men om man en gång börjat att giva tillfälligt understöd för sådant ändamål som detta, så tror jag det blir synnerligen svårt att sedan komma och taga handen tillbaka och icke fortsätta med att lämna understöd. Jag för min del kan icke hysa ringaste förhoppning om att denna förenings ekonomi ett annat år är något bättre än i år. Är det en nödvändighet att i år giva detta understöd till byråverksamhet, så blir det nog ofrånkomligt även nästa år. Har man sagt a, är man tvungen säga b.

Jag ber, herr talman, att på dessa grunder få yrka bifall till reservationen samt avslag på utskottets hemställan.

Herr Waldén instämde häruti.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet Elmquist: Herr talman, mina herrar! Då från reservanterna, såväl i den vid utskottets utlåtande fogade reservationen som även under debatten här i kammaren, alldeles särskilt åberopats socialstyrelsens yttrande i frågan såsom skäl för avslag å Kungl. Maj:ts framställning, så ber jag att få uppehålla mig något vid detta utlåtande och påpeka, att socialstyrelsen visserligen har ställt sig tveksam men dock framhållit, att vissa av de ändamål, för vilka Fredrika Bremerförbundet gjort sin framställning om statsbidrag, vore av natur, att »fog syntes kunna föreligga för beviljande av statsunderstöd». Detta gäller då först och främst rådgivningsverksamheten samt administreringen av de olika utbildningsanstal-

Ang.
understöd åt
Fredrika Bre-
merförbundet.
(Forts.)

Ang.
understöd åt
Fredrika Bre-
merförbundet.
(Forts.)

terna. Däremot konstaterar socialstyrelsen, att för vissa andra upp-
gifter, som förbundet har, skulle statsbidrag icke gärna kunna utgå.
Och sedan säger styrelsen, att med den nuvarande organisationen
och förvaltningen de olika verksamhetsgrenarna i bokföringsavse-
ende icke kunna skiljas från varandra, på grund varav styrelsen
kommer till det resultatet, att det ur praktiska synpunkter skulle
möta svårigheter att tillmötesgå förbundets begäran. Enligt vad
jag uti mitt yttrande till statsrådsprotokollet har framhållit, har
jag fått klarhet om, att dessa praktiska svårigheter kunna undan-
röjas, att man sålunda kunde hålla isär bokföringen för de ändamål,
som icke skulle ha statsunderstöd, och bokföringen för sådana, som
även enligt socialstyrelsens mening borde kunna få det. Och då jag
blivit fullt övertygad om önskvärheten av att denna snart 40-åriga,
synnerligen förtjänstfulla förenings verksamhet vore förtjänt av att få
i varje fall ett tillfälligt handtag från staten, då den på grund av
dyrtiden råkat i svårigheter, så tvekade jag inte att slutligen föreslå,
att det belopp, som på det viset kunde avskiljas för de ändamål,
som borde kunna få understöd, måtte beviljas av riksdagen. Man
hade från förbundets sida begärt ett statsbidrag av 12,000 kronor.
Efter den beräkning, som jag då företog, kom jag till det resul-
tatet, att ett belopp av 8,000 kronor skulle vara skäligt. På grund
av de svårigheter, vari förbundet råkat, i fråga om vilka det ju
var önskvärt att de om möjligt kunde avhjälpas, och då man icke
heller från regeringens sida ville betrakta detta annat än såsom
en hjälp för tillfället, så har, såsom herrarna behagade finna, fram-
ställning gjorts endast om ett anslag på tilläggsstaten för år 1921
men däremot icke på den ordinarie staten. Och det har nu från
utskottsmajoritetens sida ytterligare understrukits, att det endast
är fråga om ett tillfälligt anslag.

Jag skall icke upptaga tiden med att söka för herrarna ut-
veckla Fredrika Bremerförbundets betydelse. Den torde för alla
vara så väl bekant, att något sådant vore överflödigt. Jag ber
emellertid i anslutning till utskottsmajoriteten och i anslutning till
de herrar, som här fört förbundets talan, få göra en varm och en-
trägen anhållan till kammaren, att kammaren behagade bifalla detta
tillfälliga understöd åt denna synnerligen högt värderade och värde-
fulla institution, Fredrika Bremerförbundet.

Herr Lindman: Herr talman! Jag skall icke uppehålla
tiden utan endast helt kort förklara, att jag för min del instämmer
med dem, som här yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav pro-
positioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på
bifall till den vid punkten fogade reservationen; och fann herr tal-
mannen den förra propositionen vara med övervägande ja godkänd.
Votering begärdes emellertid, till följd varav nu uppsattes, justera-
des och anslogs denna omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i punkten 12) av utskottets förevarande utlåtande nr 5 B, röstar *Ang. understöd åt Fredrika Bremerförbundet.*
(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Voteringen utvisade 95 ja mot 74 nej, vid vilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

Punkterna 13—15.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkten 17.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 18.

Lades till handlingarna.

Punkten 19.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 20 och 21.

Lades till handlingarna.

Punkterna 22 och 23.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 24.

Lades till handlingarna.

Punkterna 25—27.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 28.

Lades till handlingarna.

Punkterna 29 och 30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 31.

Lades till handlingarna.

§ 8.

Herr statsrådet *Elmquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 182, med förslag till dels lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse, dels ock lag om ändrad lydelse av 29 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker;

nr 146, angående avgivande av sådan förklaring, som avses i art. 36 andra stycket av stadgan för Nationernas fasta domstol;

nr 151, angående beviljande av medel till ersättning åt envoyén W. A. F. Ekengrens stärbhus för ökade kontorskostnader vid beskickningen i Washington till följd av kriget;

nr 152, angående beviljande av medel till bestridande av Sveriges andel i kostnader för Nationernas förbund;

nr 153, angående förvärv av beskickningshus i London m. m.;
och

nr 186, angående tillfällig höjning av postavgifterna.

Nämnda propositioner bordlades.

§ 9.

Föredrogos vart för sig:

bankoutskottets utlåtanden:

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ökning av riksbankens sedelutgivningsrätt; samt

andra lagutskottets utlåtande, nr 14, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående förbättring av den norrländska arrendelagen.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 10.

*Ang.
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
att förvärva
åborätt.*

Härefter upptogs till behandling andra lagutskottets utlåtanden nr 15, i anledning av väckta motioner om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om utsträckning av lagstiftningen angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom till att avse jämväl åborätt.

I två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade likalydande motioner, nämligen nr 130 i första kammaren av herr *Johan Johansson* i Kälkebo och nr 203 i andra kammaren av herr *Svedberg*, vilka motioner behandlats av andra lagutskottet, hade hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att lagförslag skyndsamt framlades i syfte att förvärvande av åborätt måtte i tillämpliga delar likställas med förvärvande av fastighet i de delar av riket, där lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom gällde.

Ang.
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
att förvärva
åborätt.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Tjällgren* och *Nilsson* i *Vibberbo*.

Utskottets hemställan upplästes, varpå

Herr *Svedberg* anförde: Herr talman! Då jag är en av motionärerna i den föreliggande frågan och icke kan vara nöjd med den behandling, som andra lagutskottet har bestått motionen, så ber jag att något få utveckla de synpunkter jag har, som göra att jag icke kan förstå utskottets behandling av dessa motioner.

I motionen anhålles, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att lagförslag skyndsamt framläggas i syfte att förvärvande av åborätt måtte i tillämpliga delar likställas med förvärvande av fastighet i de delar av riket, där lagen den 4 maj 1906 angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom gäller». I motionen har det framhållits, att trots lagen av 1906 förekommer det fall, där bolag ändå kunnat förvärva åborätt, och motionärerna anse, att det måste anses oegentligt, att icke åborätten likställs med fastighetsförvärv i nu berörda hänseende.

Huru har nu utskottet gått tillväga, då det behandlat den här motionen? Jo, utskottet har tagit fasta på en motion, som väcktes vid 1919 års riksdags lagtima riksdag, och påvisar då med ledning av det årets utskottsbetänkande, att det redan givits vid handen, att i lagtillämpningen den principen har fastslagits, att lagen den 4 maj 1906 skall gälla jämväl förvärv av åborätt, men utskottet tillägger försiktigtvis, då det gäller förvärv av åborätt »till krononybyggen». I konsekvens med den uppfattningen kommer naturligtvis utskottet till det slutet, att det anser, att en framställning i motionens syfte icke är av behovet framkallad, och hemställer på grund därav, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranlåta. Jag skulle ha varit nöjd med utskottets motivering på de fyra raderna i utskottsbetänkandet, om det hade utslutit det sista tillägget »till krononybyggen». Och hade då riksdagen gått med på denna utskottets hemställan, så hade ju lagen fått en bestämd komplettering i motionens syfte.

Men varför har nu icke utskottet gått den vägen att endast säga, att det gäller åborätt, utan tillagt orden »till krononybyggen»? Helt

Ang.
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
att förvärva
åborätt.
(Forts.)

enkelt därför att hela dess utredning vilar på en utredning, som gjorts med anledning av en motion år 1919, vilken speciellt avsåg förbud för bolags förvärv av åborätt och skatteköp av kronolägenheter. Skillnaden är framträdande mellan dessa båda motioner. Den föreliggande motionen talar endast om åborätt, och det förvånar mig därför att utskottet så lättvindigt har avfärdat motionen. I den statistiska tabell, som anföres som bevis för utskottets hemställan, synes det verkligen, att vad gäller krononybyggen har skatteomföring begärts från bolag under åren 1908 till och med 1916, under det att de år 1917 fullständigt upphörde. Dessa förvärv byggde på vissa prejudikat, som fastslogos av regeringsrätten 1909 och 1910 och som förutsatte, att åborätten skulle ha förvärvats av bolagen före ikraftträdandet av norrlandslagen, för att den icke skulle hindra skatteköp. Jag medgiver, att utskottet står på nog så säker mark i det avseendet, då lagtolkningen kan anses vara fastslagen, vad krononybyggen beträffar. Jag vill nu emellertid fråga utskottet, om det tror, att dessa lagtolkningar även ha tillämpning på åborätter till under bruk skatteköpta hemman, som naturligtvis är inbegripet i uttrycket åborätt i vår motion. En av andra lagutskottets ledamöter har jag funnit är även ledamot av åbokommittén. Jag kan icke förstå, vilka skäl han haft för att kunna ansluta sig till majoritetens framställning i utskottsbetänkandet. I fjärde delen av åbokommitténs betänkande finns en mycket vidlyftig och detaljerad utredning, däri på ett mycket intressant sätt skildras dessa åborätters uppkomst. Om man gör några axplockningar i detta åbokommitténs betänkande, så synes att mycket tidigt var bergshanteringen en av landets förnämsta näringsgrenar, som på allt sätt omhuldades av kronan och därför fick åtnjuta särskilda förmåner och friheter. Den bereddes tillgång på skog för kolning, och de allmänna skogarna i riket togos i anspråk för de olika bergslagerna. Härifrån ha vi uppkomsten av bergsallmänningarna, rekognitionsskogarna och gruvskogarna. Också upplätos hemman och lägenheter med bofast befolkning. Om hemmanen voro av krono- eller skattenatur, hade mycket liten betydelse. Det var mångsidiga intressen, som måste tillföras bergsbruket, dels utrymme för utvidgning av deras rörelse, dels skaffande av tillgång på billig mänsklig arbetskraft och på dragare. Och icke minst viktigt var, att de tillförsäkrades en nästan aldrig trytande tillgång på råmaterial.

Några exempel på huru statsmakterna betraktade bergsbruket kunna vi finna i Kungl. Fullmakt för bergsamtet den 26 februari 1630, där det föreskrevs, att vad som anslagits till bergverken och vore för desamma nyttigt icke finge därifrån skiljas. I samma avseende meddelades i en kungl. kungörelse den 16 augusti 1653, att sedan bergsjordeboken blivit färdig och befunnits riktig, ville Kungl. Maj:t underskriva densamma och därigenom försäkra bergslagerna, att alla de gods och lägenheter, som däri införts, skulle evärderligen lyda och höra under bergslagerna och bruken. Brukarna å dessa gods, hemman eller lägenheter blevo tillförsäkrade, en del att under sin livstid få bruka och bebo hemmanet utan några avse-

värda förpliktelser, andra fingo bestämmelser, som tillförsäkrade brukaren evärdelig nyttjanderätt, och i vissa fall voro bestämmelserna mer eller mindre svävande.

1731 och 1747 utfärdade kungabrev tillförsäkrade i allmänhet åbor å under bruk skatteköpta hemman rätt att ej drivas från sina hemman, »sitta kvar odriven». Man lade olika betydelse i detta uttryck. Å ena sidan så ansåg man, att meningen var att endast bekräfta den redan befintliga sedvanan att åbo å ett kronohemman ägde sitta kvar odriven under sin livstid, om han gjorde rätt för sig. Å andra sidan gjordes gällande, att bestämmelsen avsåg att utsträcka denna rätt jämväl till åbons efterkommande och att således göra åborätten ärftlig. Först vid 1700-talets ingång kan det börja spåras tendenser att i någon mån definiera, vad som menas med åborätt. Landbor kallades i regel brukare å av kronan upplåtna hemman, men även benämningen åbo förekom utan att däri behövde ligga den betydelse att han hade faktisk rätt att bruka och bebo en viss fastighet med ärftlig nyttjanderätt eller rätt till skatteköp.

*Ang.
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
att förvärva
åborätt.
(Forts.)*

Åbokommittén slår fast på grund av Kungl. Maj:ts brev av 1731 och 1747, att åborätt eller stadgad besittningsrätt är ärftlig, men anser, att den icke gäller beträffande hemman och lägenheter, som före år 1731 blivit köpta till skatte under bruk, och kommittén hänvisar till, att samma uppfattning har kommit till synes i Kungl. Maj:ts domar den 25 juni 1915 samt den 2 februari och 18 februari 1916 angående återvinning till kronan av vissa skatteköpta hemman.

Kommittén tycks även ha fått en bestämd uppfattning, att emellan skatteköpsrätten å ena sidan och åborätten å den andra sidan är åborätten den värdefullaste. På sidan 27 i betänkandet säger kommittén, att överlåtelse av åborätt till under bruk skatteköpta hemman hava i stor utsträckning ägt rum. Något förbud för dylika överlåtelse finnes icke, under villkor att bruksägaren genom överlåtelsen kan bevisa, att icke villkoren för åborätten brutits. Flera sådana förvecklingar och processer under senaste hälften av 1800-talet intill nuvarande tid hava hört till ordningen för dagen. Det är med avseende just på det här förhållandet, som riksdagen för något år sedan även anslog till rättshjälp åt åbor i det här fallet ett bidrag av 15,000 kronor.

Nu kommer jag slutligen till frågan: finnas några exempel på att bolag under de senaste åren ha kunnat förvärva åborättigheter å under bruk skatteköpta hemman, eller har lagen av den 4 maj 1906 verkligen fyllt den uppgift, som utskottet tillägger den, vid den praktiska tillämpningen då det gäller denna art av åborätt?

Jag vill fortsätta med att anföra åbokommitténs egen uppfattning. Den säger: »Beträffande 119¹/₂ av dessa hemman och lägenheter hava åboarne till bruksägarna eller bolagen överlåtit sina åborättigheter. De flesta överlåtelseerna ha förekommit i Värmlands, Örebro, Kopparbergs och Gävleborgs län. Vid inlösen 1915 av åborättigheterna till två under Bjurbäcks bruk skatteköpta hemman har vederbörande fordringsägare erlagt lösensummor, vilka äro mer än dubbelt så stora som hemmanens taxeringsvärden. Åborätt

Ang.
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
att förvärva
åborätt.
(Forts.)

till ytterligare ett hemman har år 1920 förvärvats av Strömbacka bruks A. B.»

Av vad jag sålunda anfört, herr talman, torde ha framgått, att den här frågan ändå inte är så enkel, som utskottet har velat göra den till, och att det syfte jag har velat vinna med min motion, nämligen att bevara åborätterna från att uppslukas av bolagen, inte alls blivit tillgodosett.

Då jag emellertid anser att utskottet i någon mån har bjudit till att ställa sig på den ståndpunkten, att ett förhindrande för bolagen att förvärva åborätt till krononybyggen vore önskvärt, och riksdagen redan anslagit till rättshjälp åt dessa åbor 15,000 kronor och därmed visat att den har ett visst intresse för saken, så hade jag från början tänkt yrka på, att motionen skulle återremitteras till utskottet för förnyad behandling. Men nu har det kommit till min kännedom, att första kammaren redan har godkänt motionen med två rösters majoritet, och då man sålunda kan säga, att frågan egentligen är fallen, så avstår jag från att göra återremissyrkande och yrkar i stället bifall till min motion.

Vidare yttrade:

Herr Karlsson i Gasabäck: Herr talman! Jag skall icke giva mig in på någon historisk utveckling av uppkomsten av de under bruk skatteköpta hemmanen och åborätterna på desamma, utan jag skall med några ord direkt övergå till motionärernas yrkande och vad utskottet med anledning därav föreslagit.

Motionären har i dag — och samma har förhållandet varit i första kammaren — velat göra gällande, att utskottet fullständigt missuppfattat motionens innehåll. Jag vill säga, att om så skulle vara fallet, beror det icke på utskottet utan på den dunkla motivering i motionen och ävenså dess dunkla kläm. När motionärerna tala om bevarandet av dessa åborätter, komma de ständigt in på 1906 års förbudslag och i vad mån den skulle vara tillämplig på åborätter. När det gällde att se till, i vad mån den norrländska förbudslagen hade sådana luckor, att man trots denna lags befintlighet kunde förvärva åborätter, så gällde det ju att se till, vad denna förbudslag i detta avseende stadgar. Man finner då, att i lagens 2 och 3 §§ föreskrives, vilka slag av fastigheter bolag i Norrland och Dalarna fortfarande kunna äga rätt att förvärva. Det heter då i 2 §, att »bolag eller förening må förvärva fastighet, som i den ordning 5 § stadgar, prövas äga sitt huvudsakliga värde i åbyggnaden eller huvudsakligen vara avsedd till tomt, upplagsplats eller dylikt eller utgöra stenbrott, grus- eller lertag, torvmosse, vattenfall, fiske eller annan dylik lägenhet». Och 3 § stadgar, att »bolag eller förening må förvärva den del av ett hemmans avrösningsjord med impedimenter, vilken i den ordning 5 § stadgar prövas ej vara att hänföra till stödskog eller odlingsområde enligt vad här nedan sägs». Av dessa bestämmelser i förbudslagen framgår, att bolag kan icke förvärva fastigheter i den omfattning, att de i egentlig mening skulle kunna

kallas för jordbruksfastigheter. Emellertid hade, som även upplyses i historiken i utskottsbetänkandet 1919, då en liknande motion behandlades, kammarkollegii uppmärksamhet fästs på att en del resolutioner inkommo från Konungens befallningshavande i en del norrländska län om inrymning av åborätt. Kollegium hemställde hos Kungl. Maj:t, huruvida icke skäl föreläge att göra något förtydligande i 1906 års lag i syfte att förhindra bolag att förvärva åborätt å kronojord, och en utredning kom slutligen till stånd. Därav framgick, att en hel del förvärv hade ägt rum. Emellertid hade, som även den förste talaren framhöll, kammarkollegium, innan utredningen blev klar, fällt en del domar och åstadkommit prejudikat, varav framgick, att bolag eller förening äger rätt att förvärva och omföra på skatte sådana nybyggen, till vilka de före 1906 års lags tillkomst hade förvärvat åborätt. Det framgår av en utredning, som förekommer här, att dessa inrymningar ägde rum huvudsakligast de första åren efter norrlandslagens tillkomst, men att de så småningom avtogo, så att 1916 det blott var en och 1917 ingen. Men enligt vad vi nu förnummit, ha två sådana ansökningar inkommit 1919 och 1920. Båda dessa ansökningar ha dock varit sådana, till vilka bolagen fått inrymning långt före norrlandslagens tillkomst, den ena 1894 och den andra 1898.

*Ang.
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
att förvärva
åborätt.*

(Forts.)

Man kan sålunda säga, att om bolag eller förening icke i vad avser norrlandslagen äger rätt att förvärva sådana fastigheter, så ha vi de under bruk skatteköpta hemmanen, som motionären talat om, och som vi knappast av motionens formulering kunde finna, att motionen avsåg. Motionären har här frågat, i vad mån sådana rättigheter fortfarande kunna förvärfvas. Jag ber då att få erinra om, att bruken eller bolagen redan förut äga själva skattemannarätten till dessa lägenheter, men åbon på dem har besittningsrätten. Nu finnes en förordning av 1878, som innehåller, att åbon äger rätt att överlåta sin åborätt på skattemannarättsinnehavaren, d. v. s. på bruksägaren, och att bruksägaren har rätt att överlåta sin skattemannarätt på åbon. När på sätt åborätt och skattemannarätt bli förenade i en och samma hand, upphör åborätten som sådan och den fulla äganderätten inträder. Det synes mig, att om motionärerna hade syftat till, att vi icke skulle hålla oss blott inom ramen för 1906 års lag eller hade velat åstadkomma en förändring däri, hade de bort yrka på upphävande av dessa 1878 års bestämmelser. Då hade utskottet kunnat förstå, vad motionärerna verkligen hade syftat till.

Emellertid vill jag erinra om, att även om motionen hade varit skriven så, att det varit för utskottet begripligt, vad motionärerna menat, så hade knappast utskottet likväl kommit till annat resultat än det nu gjort. Ty förhållandet är ju detta, att åbofrågan varit under utredning under många år. Betänkandet avgavs till Kungl. Maj:t i slutet av förra året, och Kungl. Maj:t har för ytterligare överarbetning överlämnat utredningen till den nu arbetande jordkommissionen. Frågan är sålunda under utarbetning, och jag kan icke förstå, vad det skulle tjäna till att ytterligare avlåta en skrivelse från riksdagens sida. Detta som sagt under förutsättning att motionen verk-

Ang.
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
att förvärva
åborätt.
(Forts.)

ligen varit skriven på sådant sätt, att utskottet kunnat förstå, vad motionärerna egentligen syfta till.

Herr talman! Jag skall icke uppehålla tiden här. Av vad jag sagt framgår, att enligt 1906 års lag kan på de områden, denna lag gäller, knappast förvärv av åborätt å kronojord äga rum. Under bruk skatteköpta hemman finnas till ett litet fåtal i de delar av landet, där denna lag gäller, men även vad dessa beträffar komma de ju under behandling vid åbofrågans slutliga avgörande, vilken fråga nu är föremål för utredning i den så kallade jordkommissionen.

Jag skall, herr talman, med dessa ord be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Svedberg: Herr talman! Man har påpekat för mig, att jag gjorde mig skyldig till en felsägning, när jag upplyste att första kammaren, då den fattade sitt beslut, hade godkänt *motionen*. Jag menade, att den godkänt *utskottets* förslag.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Hage: Herr talman! Jag har under den tid jag varit i riksdagen aldrig någonsin gått upp mot ett utskott, sedan jag en gång inom utskottet intagit en viss ståndpunkt. Men jag måste säga, att de omständigheter, som här föreligga, äro verkligen sådana, att man — sedan nu förhållandena belysts på ett visst sätt, som icke har framkommit i utskottet — kan ha anledning intaga, även om man varit med om den förberedande behandlingen av motionen, en annan ståndpunkt än man förut intagit. Jag skall här anföra några skäl för denna min uppfattning.

Jag skall då först be att få säga det, att jag instämmer fullständigt med herr Karlsson i Gasabäck i hans kritik av motionen. Motionen är skriven på sådant sätt, att man får den uppfattningen, att motionärernas avsikt var, att särskilt beröra dessa krononybyggen, som utskottet har talat om i den avstyrkande motiveringen. Emellertid inträffade det i utskottet, alldeles i slutet av utskottsbehandlingen, att en medlem av samma parti som motionärerna, mera knapphändigt för övrigt, yttrade sig på det sättet, att han antydde, att den här gången var det verkligen icke fråga om detta, som nu utskottet förut-sätter, utan det var fråga om dessa åborättigheter på under bruk skatteköpta hemman. Med anledning därav begärde han bordläggning av frågan, för att saken skulle kunna närmare ventileras, men den begäran blev avslagen. För min del kände jag mig vid det tillfället benägen att reservera mig mot denna behandling av motionen i fråga, men jag gjorde det icke. När jag emellertid nu närmare har hört den motivering, som anförts särskilt inne i första kammaren, så måste jag säga, att det blir svårt för mig att vara med om ett definitivt avstyrkande av motionen, fastän jag ej reserverat mig däremot i utskottet.

Här har ju särskilt konstaterats det förhållandet, att vissa hemman av detta slag t. o. m. tämligen nyligen ha övergått till bolag. Det är dock en omständighet, som är ganska betänklig. Givetvis är det

icke lagstiftarens mening, att det skall kunna ske på det sättet. Lagstiftarens mening har ju kommit till synes med avseende å kronobyggen på det sättet, att man där har konstaterat, att under de senare åren ha inga sådana överföringar till bolag åstadkommits. Men med avseende däremot å detta slag av åborättigheter har ett sådant överförande inträffat. Jag måste säga, att inför detta konstaterande känner man sig synnerligen tveksam i den här frågan, i synnerhet som det nu verkligen har definitivt klargjorts, att motionen avsåg någonting annat än vad utskottet ansett. Jag måste därför för min del säga, att om jag skall, sådan saken nu föreligger, välja mellan att yrka på motionens avslående eller dess bifallande, så måste jag välja det senare. Helst skulle jag sett, att man kunnat återremittera motionen till utskottet, men den vägen är ju stängd, och inför detta måste jag säga mig, att, trots att motionen fallit i första kammaren, är det nödvändigt, att från andra kammarens sida avgives någon slags principförklaring i denna fråga. Jag har nämligen kommit till den uppfattningen, att skulle kammaren för sin del vara med om att fullständigt avslå motionen, så skulle detta nästan kunna innebära, att kammaren principiellt uttalade sig för att det är riktigt, att en sådan överföring av jord till bolagen fortfarande får ske. En sådan principförklaring kan jag för min del icke vara med om.

Jag vill för övrigt i detta sammanhang säga, att det är mycket tråkigt med alla dessa åbofrågor. Jag har suttit i jordbruksutskottet och andra lagutskottet och varit med om att väcka en del motioner och att diskutera dessa frågor i utskotten under flera år. Men det är precis, som om man icke kunde komma någon vart inom detta lagstiftningsområde. Det skylles naturligtvis på utredningar, men det är i alla fall tråkigt, att man kan konstatera, att oaktat det från en del människors sida, som äro intresserade av detta, nedlagts ett oerhört arbete och ett arbete enligt min mening gäende i rätt riktning, så kommer man ingen väg. Här river man naglarna blodiga mot en järnmur av jordkameral byråkrati, som reser sig mot alla reformförslag, som föras fram på detta område. Under dessa år, som vi motionerat på detta område, hava vi, kan jag säga, så gott som icke kommit någon vart trots starka påtryckningar och trots det oerhörda arbete, som nedlagts här i riksdagen för att föra fram dessa frågor, som äro så viktiga för en hel mängd småfolk ute på landsbygden.

Jag vill sluta mitt anförande med att ytterligare betona att motionen är alltför knapphändig och för övrigt sådan, att man icke fått något grepp på hela saken. Men när det nu blivit upplyst om vad motionen avser, och man fått detta konstaterat, då anser jag, att jag icke längre kan vidhålla den ståndpunkt, som jag förut intagit i utskottet, och trots att jag måste erkänna, att det icke är så roligt att frångå en ståndpunkt, man en gång intagit, så måste jag ändå i detta undantagsfall göra det. Ty jag kan icke binda mig för en motivering och ett principuttalande, som rent av kunna uttolkas på det sättet, att andra kammaren för sin del förklarar, att det är

*Ang.
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
att förvärva
åborätt.*

(Forts.)

*Ang.
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
att förvärva
åborätt.*

(Forts.)

fullständigt riktigt, att man tillåter, att sådan bondejord som denna i fortsättningen som hittills får övergå till bolagen. Det kan jag, med den ståndpunkt och den ställning jag har, icke vara med om.

Från denna utgångspunkt måste jag alltså för min del säga, att om jag tvingas att taga ståndpunkt och välja mellan att å ena sidan gå med på utskottets hemställan eller att bifalla motionen, måste jag vid voteringen rösta för motionen.

Herr Svedberg: Jag begärde egentligen ordet med anledning av herr Hages yttrande. Det var med mycket stort intresse jag följde med hans anförande. Det var naturligtvis för honom en mycket svår uppgift att kunna förklara, varför han inom utskottet intagit en ställning och nu i kammaren kommit att intaga en annan ställning. Men han skyller då på att motionen icke är tillräckligt klart skriven, så att han kunnat förstå den. Med anledning härav anser jag mig böra läsa upp denna motion för att visa, att nog är den så pass tydligt skriven, att de, som sitta i andra lagutskottet, i alla fall borde hava begripit den. Den är icke så lång, och jag skall därför, som sagt, be att få läsa upp den.

»Sedan längre tid tillbaka har pågått utredning angående åborättsinstitutionen. Det har väntats, att denna utredning skulle resultera uti lagförslags framläggande, men detta låter fortfarande vänta på sig.

Att upptaga åborättsfrågan uti hela sin vidd kan på grund av dess utredningsläge nu ej ifrågakomma, däremot synes frågan uti ett hänseende vara förtjänt av omedelbart upptagande. Åborätt kan nämligen, utan hinder av de förbud, som i övrigt gälla för bolag m. fl. att förvärva fast egendom i vissa delar av landet, förvärfvas. Det måste anses oegentligt, att åborätt icke likställes med fastighetsförvärfv i nu berörda hänseende.

Det måste vara av vikt att åtgärder till förhindrande av åborätternas övergång till bolagen snarast möjligt företagas, om man önskar att göra något för att skydda innehavarna av dessa rättigheter; göres icke något därför, så är sannolikt, att hela åborättsinstitutionen inom kort bliver något som har varit, men ej längre finnes, ty åboarnas antal har under senare tider väsentligt sammansmält.»

Jag kan icke finna annat än att motionen uttrycker fullständigt så mycket, som behövs i detta sammanhang. Den talar om åborätt och har icke på något sätt skilt den ena åborättsarten från den andra. Det är väl ändå en sak, som kan ske senare vid en blivande utredning. Även om utskottet ansett, att det icke var något att göra åt den art av åborätt, som det sysslat med, hade det väl ändå varit mycket lätt att fråga sig, om det icke möjligen finns en annan art än denna, och man borde då ha kommit på den tanken, att det här var fråga om de under bruk skatteköpta hemmanen.

Jag vill på det bestämdaste bestrida det påståendet, som här framstälts av herr Hage, att motionen är skriven tvetydigt. Den är så klart skriven, som den i detta fall behöver vara.

Jag ydihåller mitt yrkande.

Herr Magnusson i Skövde: Jag måste lyckönska herr Svedberg till resultatet av hans första anförande, då nämligen herr Hage, som icke förstått motionen vid dess behandling i andra lagutskottet, så snart herr Svedberg yttrat sig genast undfick en klarare syn på densamma och omedelbart ändrade mening. Jag kan icke neka, att jag finner detta vara rätt så anmärkningsvärt. Det må vara beklagligt, att, som herr Hage finner nödvändigt att deklarerat, man »vid reformarbetet ständigt river naglarna blodiga mot den mur av byråkrati, som överallt reser sig», men jag tror i alla fall knappast, att detta uttalande här var på sin plats. Det första man väl ändå kan begära av en motionär är, att motionen, även om utredningen skulle vara bristfällig, är så avfattad, åtminstone i slutyrkandet, att man kan begripa vad motionären egentligen åsyftar, och att icke detta klargöres på bättre eller sämre sätt först när ärendet förekommer i kammaren.

Nu säger herr Hage, att ett bifall till lagutskottets förslag skulle vara ägnat att principiellt betyda ungefär det, att riksdagen icke skulle vilja vara med på några åtgärder i den riktning, som motionärerna nu föreslagit. Jag kan för min del icke finna, och jag tror knappast, att någon annan heller med skäl kan finna, att ett avslag skulle principiellt betyda något sådant. Det betyder helt enkelt, att lagutskottet och riksdagen icke kunnat finna, att motionärerna så framställt saken, att några åtgärder synas behöva vidtagas i motionens riktning, och det står väl i varje fall motionärerna fritt att till en kommande riksdag framlägga en bättre och tydligare avfattad motion, än den föreliggande, så att frågan då kan inom utskottet prövas i hela dess vidd.

Herr Hage antyde, att det på slutet av utskottsbehandlingen av denna fråga från motionärerna närstående håll skulle hava framkommit sådana upplysningar, att man skulle haft anledning att taga frågan under ny omprövning. Ja, jag har följt med ärendets behandling inom utskottet ganska väl, men jag tror, att även den representant inom utskottet, som tillhör samma riksdagsgrupp som motionärerna, varit ganska tveksam om vad motionärerna egentligen åsyfta, och någon klarhet därom fick man i varje fall icke från det hållet.

Nu skulle man ju endast kunna åstadkomma, att andra kammaren genom ett beslut i motionens syfte skulle göra ett visst uttalande och därigenom komma i en viss motsättning mot första kammaren — frågan är ju genom dess beslut fallen — men jag kan icke inse, att man härmed på något vis vunnit det syfte, som motionärerna sträva till. Jag skulle kunna säga, att man vunnit, att andra kammaren visat sig i viss mån godkänna att en motion är otillräckligt motiverad och oklart skriven, då nämligen, trots utskottets avstyrkande, kammaren på grund av vissa upplysningar under debatten genast är färdig att följa motionärerna och dem, som lämna dessa upplysningar, och således i viss mån gillar, att man utan vidare bifaller oklart skrivna och ofullständigt utredda motioner. Jag tror för min del icke, att det föreligger något skäl här-

*Ang.
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
att förvärva
äborätt.*

(Forts.)

Ang.
förbud i vissa
fall för bolag
och förening
att förvärva
äborätt.

(Forts.)

till, utan jag tror, att lika väl som utskottet haft goda grunder för sin avstyrkande ställning, lika väl torde det också finnas skäl för kammaren att biträda utskottets hemställan i föreliggande fall.

Sedan överläggningen hämed förklarats avslutad, framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till de i ämnet väckta motionerna; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med öfvervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 15, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit de i ämnet väckta motionerna.

Omröstningen utföll med 122 ja mot 38 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11.

Avgåvos följande motioner, nämligen av:

herr *Hansson* i Gårda *m. fl.*, nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 150, angående anslag för bekämpande av arbetslösheten samt lindrande av nöd;

herr *Thore*, nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 111, angående vissa anslag till sjökartverket; samt

herrar *Magnusson* i Skövde och *Gustafson* i Kasenberg, nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 119, med förslag till lag om tillfälliga åtgärder till förekommande av skövling av skog å fastighet i enskild ägo.

Ifrågavarande motioner blevo på begäran bordlagda.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 4,25 e. m. för att åter sammanträda kl. 7 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Crowvall.

Onsdagen den 16 mars, e. m.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Föredrogs andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om införande av obligatorisk bostadsinspektion för hela riket; och begärdes ordet därvid av motionären

Ang. obligatorisk bostadsinspektion.

Herr Sjölander, som yttrade: Herr talman! Jag vill endast deklarerera, att jag icke hyser samma optimistiska tro, som utskottet tycks göra, när det förmenar, att de i motionen omförmälda missförhållandena skola kunna avhjälpas i någon nämnvärd grad genom hälsovårdsinspektionen och hälsovårdsnämnderna, såvida det icke ges en speciell myndighet, som ser till att lagar och förordningar efterlevas. Erfarenheten kommer att visa, att en statlig bostadsinspektion är absolut nödvändig. Dock skall jag tills vidare ställa mig avvaktande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 2.

Företogs till behandling andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om anordnande av vilohem företrädesvis för mödrar.

Ang. vilohem för mödrar.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 239, hade herr Bergström i Bäckland föreslagit, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en utredning, om vilka åtgärder borde vidtagas från statsmakternas sida för att få sådana vilohem till stånd, där verklig vila med även tillgänglig läkarevård kunde företrädesvis beredas mödrar, som särskilt vore i behov av sådan för sin hälsa och ej på annat lämpligt sätt kunde erhålla densamma, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill en sådan utredning skulle kunna föranleda.

Ang. vilohem
för mödrar.
(Forts.)

Utskottet hemställde, att motionen ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr Bergström i Bäckland: Herr talman! Det är ju så, att åtminstone vi allmogemän kunna framlägga för riksdagen motioner, som vi själva ge en större eller mindre betydelse. Visserligen kan det gå så, att de av oss framlagda förslagen, som vi äro mycket intresserade av, kunna komma att underkännas av andra. Emellertid ha vi nog mycket svårt att lämna den uppfattning, som vi en gång bildat oss om ett sådant förslag. Jag får säga, att jag icke utan vidare kan låta min motion om vilohem för mödrar komma till ett avgörande, trots det att utskottet ställt sig mycket välvilligt gentemot densamma, utan måste be att dessförinnan få säga några ord.

Idéen till dessa vilohem är ju icke alldeles ny. Det finns redan nu ett sådant vilohem, som kommit till stånd genom åtgöranden från enskilda. Jag visste emellertid icke detta, då jag framlade min motion om vilohem för mödrar. Det är mycket intressant att i Nya Dagligt Allehanda under förra året läsa en artikel om detta vilohem, och de, som möjligtvis kunna intressera sig för dessa vilohem, som det här är fråga om, böra läsa denna artikel och även möjligtvis någon årsberättelse från den förening, som har hand om vilohemmet ifråga. Genom årsberättelser och skrifter för övrigt från myndigheter och enskilda, som ha med sjukvården att göra, kunna vi få en rätt ingående kännedom om lungsotens härjningar inom vårt land. Vi komma helt förvisso genom dessa årsberättelser och skrifter till den bestämda uppfattningen, att snart sagt alla möjligheter böra utnyttjas i kampen mot denna sjukdom, lungsoten. Jag tror, att jag, även som lekman på detta område, vågar säga att lungsoten har en mycket tacksam jordmån hos sådana människor, vars allmänna hälsotillstånd genom olika omständigheter har blivit undergrävt. Onekligen är det så, att mödrarna inom arbetarehem och mindre bondehem få utföra ett mycket för hälsan uppslitande arbete. Man vågar väl också säga, att lungsoten bland dessa mödrar söker och även finner många av sina offer. Det är ju sant, att en lungsjukdom kan hämmas och även botas genom en god sanatorievård. Det förefaller dock mig, som om i sådana fall, där en läkare kan befara, att en lungsjukdom skall utbryta, det skulle vara lättare att på detta tidigare stadium genom vila och läkarvård återvinna hälsa och krafter än sedan sjukdomen utbrutit. Möjligheten för småfolket, för mödrar inom fattiga hem, att komma i åtnjutande av dessa fördelar, vila och läkarvård, ligger förvisso gömd, enligt min mening, i dessa av mig föreslagna vilohem, och det har ju även utskottet — kan jag väl säga — understrukit, blott att dessa vilohem nu verkligen få ett kraftigt stöd från det allmännas sida.

Det gläder mig, att utskottet och dess ärade ordförande, som nu är sakkunnig på detta område, rätt oförbehållsamt lämnat sitt stöd

åt denna tanke, att det även på sjukvårdens område är bättre att dämna i bäcken än i ån, och detta nu särskilt, när det gäller lungsjukdomar. Utskottet säger, och detta kan ju även få komma med från forskningssynpunkt, då även den synpunkten nu börjar att läggas på kammarens protokoll: »Utskottet finner därför motionens syfte synnerligen behjärtansvärt och i och för sig förtjänt att av statsmakterna allvarligt beaktas.» Det är ändå besynnerligt, huru svårt det är att få denna tanke att helt slå igenom. Trots en mycket välvillig motivering — och jag är tacksam för att utskottet så ingående behandlat min motion, som utskottet här gjort — har utskottet ändå avstyrkt motionen ifråga. Kungl. Maj:t har ju till årets riksdag framlämnat en proposition och begärt att riksdagen skall medgiva, att en 200,000 kr. få lämnas såsom bidrag till uppförande av ett hem för sådana, som äro behäftade med körteltuberkulos. Denna hemställan kommer förvisso att av riksdagen bifallas, och jag hoppas för min del, att även så skall ske, men då borde väl riksdagen åtminstone kunna bifalla en hemställan om blott en utredning på vilket sätt staten skall bidra till att sådana vilohem, som det här är fråga om, skola kunna komma till stånd. Huvudskälet för utskottets avslagsyrkande torde för utskottet vara, att en allsidig utredning angående tuberkulossjukdomarnas förebyggande och bekämpande pågår genom Nationalföreningens mot tuberkulos försorg. För min del får jag säga, att jag anser, att denna utredning snarare borde vara ett stöd för bifall till min motion i frågan. Riksdagen borde redan nu vidtaga sådana åtgärder, att riksdagen, när resultatet av denna utredning föreligger, då omedelbart skall kunna utnyttja detsamma. Nationalföreningens utredning gäller ju, enligt min åsikt, vilka *medel* som böra användas i kampen mot lungsoten. Vad jag genom min motion vill åstadkomma är, att det skall utredas, vad staten bör å sin sida göra för att dessa vilohem skola bli en verklighet. Frågan är: skall staten genom bidrag söka föra fram denna tanke eller möjligtvis på något annat sätt uppmuntra till att den blir förverkligad? Erkänner man då betydelsen av dessa vilohem, och vill man räcka de fattigare hemmen en hjälpsam hand, borde mitt förslag om utredning i angivet syfte kunna utav riksdagen bifallas.

Någon har sagt, att det icke är så lätt, åtminstone för närvarande, att komma med mera sociala reformer. Jag tror dock för min del, att större eller mindre sociala reformkrav, som nu icke vinna beaktande, och som en annan, som endast sysslar med stora frågor, kan gå förbi med en axelryckning, skola ändå förr eller senare komma att bli förverkligade.

Om nu riksdagen vid avgörandet av denna fråga skulle vilja, liksom det även har skett i en del andra frågor, inlägga något av sitt varma hjärtelag och bifalla min motion, tror jag, att detta skulle hälsas med tillfredsställelse i många av våra fattiga hem. Emellertid vet jag alltför väl, att jag icke är mannen att kunna få kammaren att gå emot ett enhälligt utskott. Jag skall ändå, till den

Ang. vilohem
för mödrar.
(Forts.)

Ang. vilohen
för mödrar.
(Forts.)

kraft och verkan det hava kan, be, herr talman, att få yrka bifall till min motion och sålunda avslag på utskottets hemställan.

Herr Block: Herr talman! Jag skall fatta mig mycket kort. Jag tror icke, att debatten bör förlängas i denna fråga. Först och främst skall jag be att få säga, att även utskottsledamöterna ha ansett, att man bör sätta värde på den varma känsla, som motionären hyser för utpinade svaga kvinnor, som hotas av tuberkulos.

Jag skall dock gå till sakens kärna på en gång. Vad vi skilja oss åt, utskottet och motionären, är i två punkter. Jag tror icke, att motionären tillräckligt har överblickat vidden av ett bifall till hans motion, och vart det skulle leda. Det skulle säkerligen medföra synnerligen stort arbete och mycket stora kostnader för staten. Detta är dock icke, åtminstone för mig, den viktigaste sidan, utan det är, att motionären och utskottet hava haft litet olika tankar om värdet av den utredning, som pågår. För egen del anser jag, att vi fullt kunna lita på den utredning, som nu verkställs av vår synnerligen utmärkta nationalförening mot tuberkulos. Jag tror, att, när den utredningen är färdig, man kan vara alldeles övertygad om att riksdagen får höra av saken vidare.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad, gav herr talman propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 3.

Härefter föredrogos vart för sig konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av väckta motioner angående grundlagsändring i syfte att befästa publicitet i utrikespolitiska förhandlingar och avgöranden m. m.; och

nr 26, i anledning av väckt motion om de nuvarande grundlagarnas fullkommande med en ny grundlag, innehållande andliga grundsatser att efterlevas i statslivet.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 4.

Ang. införsel-
monopol m. m.
å socker.

Till avgörande förelåg nu bevillningsutskottets betänkande, nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införselmonopol jämte fastställande av högsta pris å socker ävensom en i anledning av propositionen väckt motion.

I en den 25 februari 1921 dagtecknad, till bevillningsutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 102, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bifogat utdrag av proto-

kollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning angående införselmonopol jämte fastställande av högsta pris å socker ävensom medgiva Kungl. Maj:t befogenhet att, därest förhållandena skulle därtill föranleda, upphäva förordningen före den 31 oktober 1922.

Ang. införsel-
monopol m.m.
å socker.
(Forts.)

I anledning av nämnda proposition hade i andra kammaren väckts en motion, nr 273, i vilken herr *Eriksson* i Grängesberg hemställt, att riksdagen måtte besluta, att vid åsättande av högsta pris för socker hänsyn skulle tagas därtill, att i av Kungl. Maj:t godkända kostnader för inköp av 1921 års betskörd och dennas förädling icke finge medräknas högre vinstutdelning på vederbörande sockerfabriksaktiebolags aktiekapital än 5 procent.

Utskottet hemställde,

1) att, under förutsättning att riksdagen medgäve, att staten finge gent emot vederbörande sockerfabriksaktiebolag åtaga sig viss garanti för inköp av 1921 års betskörd och dennas förädling, riksdagen måtte antaga det av Kungl. Maj:t framlagda förslaget till förordning angående införselmonopol jämte fastställande av högsta pris å socker ävensom medgiva Kungl. Maj:t befogenhet att, därest förhållandena skulle därtill föranleda, upphäva förordningen före den 31 oktober 1922; samt

2) att ovannämnda motion II: 273 måtte anses besvarad genom vad utskottet anfört och hemställt.

Andra stycket av utskottets yttrande (sid. 5 och 6 i det tryckta betänkandet) var av följande lydelse:

»I anledning av vad herr *Eriksson* i Grängesberg i ovannämnda motion anfört och hemställt, vill utskottet uttala sin förväntan, att Kungl. Maj:t kommer att med synnerlig noggrannhet pröva vederbörande sockerfabriksaktiebolags samtliga driftkostnader; och förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t därvid icke kommer att godkänna högre utdelning å bolagens aktiekapital än efter fem procent.»

Vid betänkandet voro fogade reservationer:

av herr *Månsson* i Hagaström, som yrkat avslag å Kungl. Maj:ts föreliggande proposition nr 102;

av herrar *Röing*, friherre *Fleming*, *Antonsson*, *Wijk*, *Karl August Nilson*, *Jonsson* i Hökhult, *Jönsson* i Boa, *Olsson* i Kullenbergstorp och *Lithander*, vilka ansett,

dels att andra stycket i utskottets yttrande bort hava denna avfattning:

»I anledning av vad herr *Eriksson* i Grängesberg i ovannämnda motion anfört och hemställt vill utskottet, som utgår från att Kungl. Maj:t noggrant prövar vederbörande sockerfabriksaktiebolags samtliga utgifter, uttala, att utskottet icke har funnit lämpligt att riksdagen i detta sammanhang meddelar bestämmelser eller gör något uttalande i fråga om vederbörande sockerfabriksaktiebolags

Ang. införsel-
monopol m. m.
å socker.
(Forts.)

vinstutdelning; och har utskottet följaktligen icke kunnat tillstyrka bifall till motionen eller yttra sig i dess syfte;

dels ock att andra punkten av utskottets hemställan bort lyda sålunda:

2) att ovannämnda motion, II: 273, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

av herr *Rosén*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr *Lithander*: Herr talman! I det föreliggande utskotts-betänkandet föreligger en reservation mot vissa delar av motiveringen. Förhållandet är nämligen det, att den kungl. proposition, som här behandlas, är en direkt följd av propositionen nr 101. Emellertid har en motion framkommit, i vilken påyrkas, att vederbörande sockerbolags utdelning skulle begränsas till 5 procent. Det ha reservanterna ur många synpunkter icke ansett vara riktigt. En synpunkt är, att det ju icke kan vara klokt och rättvist att, när bankerna betala högre ränta än så, och när statsobligationer och andra fullt säkra papper kunna förvärfvas med en effektiv ränta av cirka 7 procent, begränsa utdelningen i ett industriellt företag till 5 procent, ett företag, som ju under de gångna åren i alla fall förrättat en viktig tjänst i vår folkhushållning. Man må väl ändå få erkänna, att om något födoämne under kristiden höll sig billigt, var det sockret. Det torde icke kunna med fog göras några anmärkningar emot det sätt, varpå detta bolag har skött sina förpliktelser under en för landet brydsam tid. Det synes därför i stället snarare böra vara så, att bolaget borde få ett tacksamt erkännande för det sätt, på vilket det fullföljt sina uppgifter.

Det är också en i längden fullkomligt ohållbar princip, om man ger prejudikat på och riksdagen går med på att, så som här föreslås, begränsa utdelningen inom ett industriellt företag till 5 %. Även om det råder säregna förhållanden beträffande sockret, nämligen att staten har lagt sin hand på det, är det dock icke att uppmuntra industrien att gå framåt och taga de risker, som ju i alla fall äro förenade därmed.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets betänkande, men med den förändring i motiveringen, som framförts i den av herr *Röing* m. fl. avgivna reservationen, och jag hemställer följaktligen även om bifall till reservationen i punkt 2.

Häruti instämde herrar *Nylander* och *Björkman* i Norrköping.

Herr *Eriksson* i Grängesberg: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Den ärade talare, som nu hade ordet och opponerade sig mot utskottets hemställan, anförde, att efter hans förmenande har sockerbolaget under krisåren gjort sig väl förtjänt av konsumenternas

tacksamhet. Jag vill icke motsäga honom på den punkten. Jag tror, att om man tar och gör en jämförelse mellan sockerbolaget och de övriga industriföretag, som verkat i vårt land under krisåren. så komma nog många av dessa senare bolag i en mycket ogynnsammare och sämre dager än vad sockerbolaget gör. Jag har icke någon direkt anledning att säga, att sockerbolaget under krisåren bidragit till uppskörtande av allmänheten. Men detta är en alldeles särskild sak.

*Ang. införsel-
monopol m.m.
å socker.
(Forts.)*

När jag väckt min motion med hemställen, dels om sänkning av betpriset, dels om sänkning av sockerbolagets utdelning, har jag sett dessa frågor i ett visst sammanhang. Jag har gått ut ifrån den uppfattningen, att nu gällde det att få ned prisnivån, nu gällde det för staten att på alla punkter se till, att det icke genom konstlade åtgärder uppehölls en prisnivå, som icke är naturlig. I den debatt rörande betpriset, som fördes här i andra kammaren, gjordes från visst håll starka invändningar mot yrkandet på sänkning av detta pris. Men ändå gick kammaren in för utskottets hemställen därvidlag, d. v. s. en sänkning av det pris, som Kungl. Maj:t hade tänkt sig skulle tillkomma betodlarna. Mig förefaller det fullt naturligt och riktigt, att man även ser till, att de som skola förädla betorna — jag menar icke arbetarna, utan de, som få vinsten av förädlingen — att även de få vidkännas de tider, vi nu hava. Jag kan icke finna annat än att detta är både logiskt och riktigt.

Om jag ser saken ur bolagsmännens eller aktieägarnas synpunkt, får jag verkligen säga, att nog komma dessa aktieägare, även med en bestämmelse sådan som den utskottet föreslagit, att i många fall hava det tryggare och bättre ställt för sig de närmaste åren, än vad många andra bolags aktieägare hava. Dessa aktieägare äro för det nu löpande året tillförsäkrade vinst på sitt aktiekapital. För det produktionsår, som i höst börjar, bliva de också med bevillningsutskottets förslag tillförsäkrade vinst och behöva icke riskera någon förlust. Om jag tänker mig, att riksdagen icke gått in för det avtal, som riksdagen nu godkänt, utan sockerbolaget skulle gått ut i konkurrensen på världsmarknaden och gjort upp betpriset med betodlarna alltefter som de kunnat komma till samförstånd med dem, så hade detta kunnat leda dithän, att sockerbolagets aktieägare icke för 1922 fått någon vinst. Det hade lika lätt kunnat hända, att det blivit väldiga förluster i stället för vinster. Konjunkturerna utomlands äro sådana, att man icke i dag vet, huru priserna komma att ställa sig år 1922. Och nu skall det under april göras upp med betodlarna. Detta hade även måst ske, ifall riksdagen icke godkänt föreslaget avtal. Sålunda förefaller det mig, som om sockerbolagens aktieägare icke hava någon som helst anledning att känna sig missbelätna med att riksdagen sagt ifrån, att man icke vill vara med om mer än 5 % utdelning på driften.

Jag anser mig även böra göra ett uttalande beträffande tolkningen av utskottets uttalande, ifall det möjligen skulle finnas något missförstånd rörande den saken. Det står här uttryckligen i utskottets uttalande följande: »I anledning av vad herr Eriksson i Grängesberg i ovannämnda motion anført och hemställt, vill utskot-

Ang. införsel-
monopol m.m.
å socker.

(Forts.)

tet uttala sin förväntan, att Kungl. Maj:t kommer att med synnerlig noggrannhet pröva vederbörande sockerfabriksaktiebolags samtliga driftkostnader; och förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t därvid icke kommer att godkänna högre utdelning å bolagens aktiekapital än efter fem procent.» Det vill alltså säga fem procents utdelning på *driften* av sockerfabrikernas rörelse. Detta står i samband med vartannat och måste tolkas på sådant sätt. Skulle sockerfabriksbolagen sälja egendomar eller göra realisation på ett eller annat sätt, så är det alldeles klart, att detta icke har något samband med driften i och för sig och icke kan hava någon betydelse för denna frågas avgörande. Detta uttalande avser endast vinsten på själva driften.

Då det icke anförts annat än detta ifrån herr Lithander, vill jag nu icke djupare gå in på frågan. Jag tillåter mig, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lithander: Herr talman! Den närmast föregående ärade talaren yttrade, att ifall sockerbolaget blivit utsatt för konkurrensen på världsmarknaden, så hade utdelningen måhända för det samma varit ganska oviss. Och det är ju möjligt, att tendensen på världsmarknaden hade kunnat gå bolaget emot. För min del är jag dock övertygad om, att sockerbolaget som sådant icke har någonting alls emot, att det får bliva en fri prisbildning, att det får kämpa sig fram och tävla fritt samt taga sin råvara antingen hemma eller utifrån, var det ställer sig lämpligast, och att statens hand tages ifrån detta. Jag tror icke, det har något att invända mot den saken. Men säkert är, att under sådana förhållanden hade vi icke i Sverige haft den tryggade betodling, som vi nu hava. Och vi hade då måhända fått betala ut oerhört stora belopp till utlandet för den råvara, som nu produceras inom landet och som är av den betydelse, att det helt enkelt endast är med den faktorn vi kunna hava utsikt att få vår budget att gå ihop och vår handelsbalans fördelaktigare än efter den linje, som herr Bernhard Eriksson har skisserat.

Jag tror, att det därvidlag icke endast gäller, huruvida ett sockerbolag skall få sin utdelning begränsad till fem procent eller ej. Men med ett sådant beslut kommer riksdagen att skapa ett osäkerhetstillstånd inom den svenska industrien, som för densamma icke är önskvärt, och som icke heller är önskvärt för de arbetarmassor, som äro sysselsatta inom olika industrier. Vi behöva lugn och tillförsikt och tilltro till statsmakternas förståelse för vad näringslivet innerst är för att det i längden skall gå väl.

Jag ber, herr talman, att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Månsson i Hageström: Herr talman! Jag har förut i dag gjort anmärkning på det alltför framträdande sätt, varpå man anser sig kunna behandla riksdagen. Man trodde, att när de breda lagren fingo rösträtt, så skulle aktningen för de breda lagren och deras talesmän bliva större än förut. I varje fall trodde man, att riksdagens självaktning skulle bliva något större, när den stod på en

så mycket bredare bas, som den allmänna rösträtten är i förhållande till fåtalsrösträtten.

Vi hava i dag sett, vad man kan bjuda riksdagen, när vi behandlade en proposition, vari man tagit sig friheten att på ett sätt, som jag då karakteriserade, lägga fram för riksdagsmännens ögon siffror, som faktiskt voro oläsbara och oläsbara för var och en av deras valmän, som velat kontrollera dem. Jag betecknade det som en svenska riksdagens vanäras dag, att sådant kunde förekomma. Och det är i samma känsla, som jag yrkat avslag på denna proposition, som vi nu behandla.

Såväl i år som vid föregående tillfällen har det påmint, icke om aktning för riksdagen utan om politisk våldtäkt, det sätt, varpå vederbörande regeringar farit fram i sockerfrågan. Man kastar fram en eller två propositioner, och man säger sedan i utskottet: »Ja, här skola icke herrarna resonera, här är icke tid att resonera, här är bara att votera, ty tiden är knapp, och sockerbolaget vill underhandla med betodlarna. Ni skola icke resonera och prata och undersöka, utan här är bara att säga ja eller nej.» När man möter sådana fasoner, som icke äro tillkomna i oskuld utan äro tillkomna under skuld-känsla, tillkomna för att dölja något, som man *vill* dölja, då är det, som man gentemot en sådan taktik måste resa sig i denna form, som jag här gjort, då jag yrkat avslag.

Jag vill ännu en gång betona, att meningen med en riksdag är ju, att man kommer från alla landets kanter för att rådgöra och rådslå. Och därför måste man hava rådrum och undersökningsrum, och de papper, som föreläggas riksdagsmännen, måste innehålla alla rimliga upplysningar rörande den sak, som riksdagen skall handlägga. Här förekomma i riksdagen så otaligt många ärenden, att medlemmarnas tid i alla fall blir mycket ansträngd; och den är knappt tillskuren för att behandla dessa många hundratals frågor. Då kan man begära, att de enskilda medlemmarna icke skola behöva springa staden runt på alla möjliga bibliotek och låna hem böcker och knoga på fritid och knoga nätterna igenom för att komma in i frågorna. Utan utredningen skall ske på Kungl. Maj:ts kansli, och denna utredning skall föreläggas riksdagens medlemmar på ett begripligt och klart sätt. Detta är civilisation i politiken. Det andra är något annat, som jag icke vill karakterisera.

Men fränsett detta statsrättsliga skäl för ett avslag, så finnes det även ett rent — jag saknar ord för det; tyskarna säga *wirtschaftlich*, folkhushållningsskäl är ett tungt ord att säga. Och det är det, att sockerpriset på världsmarknaden har sjunkit så ofantligt under det sista året. Under kriget har, som jag nämnde häromdagen, förhållandena på världsmarknaden rörande socker helt och hållet förändrats. Förr var en tredjedel av världens sockertillverkning rörsocker. Nu äro två tredjedelar rörsocker och bara en tredjedel betsocker. Rörsockret är nu så billigt på världsmarknaden, att vi verkligen kunna i våra hem, där skogsbär och frukter tillvaratagas, kräva att få något med av det billiga priset på den goda vara, som finnes där ute.

Ang. införsel-
monopol m.m.
å socker.
(Forts.)

Ang. införsel-
monopol m. m.
å socker.
(Forts.)

Herr Lithander säger, att vi skulle giva ut så och så många miljoner, om vi icke hade betodlingen. Ja, men de åkrar, där betorna nu växa, sjunka väl icke, utan där skulle väl kunna frambringas foderväxter och vete och råg och maltkorn, och vi skulle väl av dessa åkrars produkter kunna få fram ägg och fläsk och smör att avhända oss som bytesmedel till utlandet för det socker, vi behövde ha in.

I alla fall vill jag icke stå här och plädera för att icke alls hava betodling här i landet, men vi kunna icke så precis falla ned i tillbedjan för betodlingens heliga konst, så att vi icke kunna yttra oss om och se vad priset blir, när vi producera detta själva, eller om vi taga det ifrån utlandet, och icke heller så, att vi ej töras säga ifrån, att detta köpa vi till alltför högt pris. Väl säges det, att sockerfabriksaktiebolaget icke har under kriget kunnat utnyttja konjunkturerna helt och hållet, och det är nog riktigt, rätt skall i det avseendet vara rätt, men jag frågar er: vilket industriföretag över huvud, som har haft livsmedelstillverkning, har kunnat utnyttja konjunkturerna på världsmarknaden och möjligheterna under kriget? Icke spannmålsodlarna, icke slakterierna, över huvud taget icke någon av dem som handla med livsmedel, och förresten icke heller de flesta andra.

Nu är det emellertid så, att riksdagen har för denna gång åtagit sig garanti för betodlingen detta år, och med anledning därav skall jag nu i år icke hava något yrkande, men jag vill ändock uttala den förhoppningen, att vi för framtiden bliva fria från privata monopol och särskilt privata monopol på så ofantligt viktiga varor som våra viktigaste födoämnen.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet H a n s s o n : Den siste ärade talaren riktade en anmärkning mot propositionerna 101 och 102. Jag beklagar, att han icke var närvarande i kammaren, när jag i lördags kompletterade propositionen med en utredning i de punkter, som herr Fabian Månsson nu efterlyste. Jag lade då också fram skälen, varför jag icke redan i propositionen hade kunat förelägga sagda utredning, och nu skall jag endast inskränka mig till att hänvisa herr Månsson till sagda yttrande, vilket jag nyss justerat och som kommer in i kammarens protokoll. Så kunna vi låta den saken vara.

Den andra sak, som diskuterats här, är skillnaden mellan de två förslag, som äro framlagda, dels av utskottets majoritet och dels av reservanterna inom bevillningsutskottet angående den nu föreliggande frågan. Båda grupperna hava godkänt propositionens andemening och hava yrkat bifall till hela huvudförslaget. Jag har alltså egentligen icke så mycket att tillägga. Båda hava krävt, att Kungl. Maj:t skall noggrant pröva vederbörande sockerfabriksaktiebolags samtliga utgifter, och jag har redan i lördags talat om huru den saken innevarande år är ordnad, nämligen att sockersakkunniga hava i uppdrag icke blott att göra de hittills vanliga beräkningarna angående betpris och sockerpris m. m. utan också att tjänstgöra som högsta revisionsnämnd över bolagets räkenskaper. Innan

sockersakkunniga tillsattes, hade jag själv — och det hänger samman med att jag tidigare varit ordförande i sockersakkunniga — begärt igångsättande av ett definitivt bokslut, som göres först per den 31 januari, därför att man icke tidigare kunnat draga en bestämd skillnad mellan de olika bokföringsåren. Jag menar, att därmed är igångsatt just vad såväl utskottet som reservanterna med herr Röing i spetsen här kräva, och jag hoppas, att denna granskning av räkenskaperna skall bli sådan, att på den punkten de i utskottet uttalade önskemålen bli tillfredsställda.

Jag vill också, när utskottsmajoriteten gjort gällande, att ett visst belopp skulle sättas som maximiutdelning å bolagets aktier, säga, att det kan vara något tveksamt, huruvida denna väg är så alldeles riktig. Min tvekan avser icke beloppets storlek, särskilt efter den tolkning som herr Eriksson i Grängesberg nu givit sitt yrkande, torde utdelningsprocenten under alla förhållanden bli mycket nära densamma. Jag vill nämligen fästa upmärksamheten på, att sockersakkunniga hittills aldrig i sina kalkyler för beräkning av sockerpriset upptagit mer än 5 procents utdelning på aktiekapitalet i det större bolaget, om vilket här är fråga. Sedan har under sista året vid den kalkylering, som lades fram under föregående år, meddelats, att bolaget i sammanhang med den allmänt stegrade räntefoten delat ut 6 %. Detta vann föregående års sockersakkunnigas och dåvarande jordbruksministrernas godkännande och någon anmärkning häremot gjordes icke av föregående års riksdag.

Nu vill jag emellertid peka på, att i det granskningsarbetet, som skall göras över bolagets räkenskaper, är detta om en hel eller halv procent högre eller lägre utdelning icke det väsentliga, utan det väsentliga är att tillse, att avskrivningar och värdering av ineliggande lager göras efter riktiga principer, ty i dessa hänseenden kunna begås fel eller försummelse, som väga mycket mera än en eller en halv procent ökad utdelning å aktiekapitalet. Man bör också observera att om Kungl. Maj:t har i sin hand att bestämma denna utdelning, så kan man för en högre utdelning kräva ökat arbete av bolaget, t. ex. vid genomförande av monopol på sockerimporten och det importerade sockrets förädling och försäljning. Skulle vi liksom under föregående komsuntionsår behöva importera omkring 60,000 ton socker, följer härmed ett betydande arbete som måste på något sätt gottgöras. Beslutas det nu att utdelningen högst får vara 5 %, är därmed sagt, att den som förvaltar statens intressen på detta område icke har någon möjlighet att taga upp fria underhandlingar med bolaget angående under vilka former och mot vilken betalning denna import skall ske. Jag tror därför, att det hade varit i det allmännas intresse riktigare, om man ginge reservanternas väg, än om man ginge den väg utskottsmajoriteten anvisar.

Jag vill till detta lägga ännu en sak. Det har förut stritts i kammaren om utdelningen i sockerbolaget, det var på ett tidigare stadium, då striden stod om fyra eller fem procent. Den striden förde till, att sockerbolaget fick genomföra en mycket omfattande

Ang. införsel-
monopol m. m.
å socker.
(Forts.)

värdering av sina tillgångar för att visa, huruvida dessa tillgångar motsvarade aktiekapitalets storlek. Det visade sig, att de motsvarade detta fullt den gången. Efter det denna utredning var genomförd, tillstyrkte jag som ordförande i sockersakkunniga en utdelning av fem procent för bolaget och dåvarande Kungl. Maj:t godkände denna utdelning. Dessa 5 % motsvarade då depositionsräntan. Denna har senare stigit, och därför fanns ingen anledning att pruta på de 6 procent, som sockerbolaget begärde i utdelning senare. Om nu räntefoten — och denna sak kommer icke att uppgöras förr än om ett och ett halvt år — då är en helt annan än nu, så har Kungl. Maj:t enligt reservanternas befogenhet att göra de jämkningar, som betingas av förhållandena, men om det i dag sättes en bestämd siffra för utdelningen, inskränker man för Kungl. Maj:t möjligheten att göra en jämkning, som kan vara behöflig och betingad av förhållandena.

Av dessa skäl finner jag, att kammaren gjorde klokast i att fatta sitt beslut i enlighet med herr Röings m. fl. reservation.

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman, mina herrar! Jag antar, att ingen utgår ifrån, att jag skulle vilja i särskild grad gynna svenska sockerfabriksaktiebolaget, men jag kan omöjligt finna, att utskottets förslag härvidlag kan vara det riktiga, då man absolut vill begränsa utdelningen till 5 %, och jag tror icke heller, att man vinner egentligen något med denna bestämmelse sådan som den är formulerad. Ty det är alldeles klart, att allt hänger på, som också herr statsrådet nyss framhöll, den granskning som ägnas sockerfabriksaktiebolagets räkenskaper och förvaltning. Det beror på den granskningen och framför allt på huru avskrivningar göras vilken verkliga vinst bolaget har. Ty det kan mycket väl tänkas, att därvidlag kunde förfaras på sådant sätt, att man visserligen hölle sig till en utdelning på 5 procent men gjorde så mycket större avskrivningar, och så hade dessa avskrivningar fonderade, för att vid ett senare tillfälle, när det icke var fråga om statsgaranti längre, utdela en extra procent.

För övrigt kan jag icke finna annat, än att 6 % icke är någon orimlig utdelning till sockerfabriksaktiebolagets aktieägare. Visserligen kan man ju, ifall man utgår från att det ursprungliga aktiekapitalet för de bolag, som ingingo i det fusionerade svenska sockerfabriksaktiebolaget, endast utgjorde 37 å 38 miljoner kronor, anse att det är en hög utdelning, men det är många år sedan dess, och jag är absolut övertygad om, att om man verkställde en värdering i närvarande stund av bolagets tillgångar, skulle man komma upp till ett värde, som högst betydligt överstiger de 135 miljoner, som nu utgöra bolagets aktiekapital. När vanlig bankränta är vida mer än 6 %, tycker jag verkligen att man icke bör föreskriva genom formligt beslut att utdelningen till aktieägarna skall vara 5 %.

Däremot kan jag icke alls ge herr Lithander rätt i hans resonemang, att därest man begränsade utdelningen, skulle man rent av alstra osäkerhet för näringen o. s. v., ty här är fråga om en

statsgaranti för detta bolag och för dess verksamhet under den närmaste tiden. Vid sådant förhållande är det också rimligt, att staten endast ger bolaget den vinst, som kan anses vara rimlig och riktig.

*Ang. införsel-
monopol m.m.
å socker.
(Forts.)*

Jag yrkar bifall till herr Röings reservation.

Herr Bårg: Herr talman! Jag skall icke mycket förlänga denna debatt, men jag kan icke hjälpa, att jag måste säga några ord gentemot herr Jönsson i Revinge med anledning av hans anförande nu. Herr Jönsson utgår liksom väl herr Lithander från såsom en helt naturlig sak, att staten i detta fall bör binda sin garanti under sådana former, att bolaget under alla förhållanden är väl skyddat. Det är alldeles riktigt, att den procentsats, som här är föreslagen, eller som nämnes i motiveringen, icke kan betraktas såsom hög utan tvärtom; säkerligen är det så, att bankrörelsen är och kommer att förbli under tiden, förmodar jag, vida högre. Men jag tycker det oaktat, att sockerfabriksbolaget får vara tillfreds, ty jag erinrar om, att här finns en statsgaranti given, som gör att sockerbolagets aktier verkligen kunna jämnställas i säkerhet med statsobligationer under den tid som denna garanti gäller. För övrigt är det väl ändock så, att detta näringsföretag likaväl som andra näringsföretag bör förpliktas att taga någon del i den allmänna risk, som är en följd av den nu pågående depressionen. Jag förutsätter det som helt naturligt, att så bör kunna vara. Andra näringar, icke minst jordbruket, hava också ropat till statsmakterna om hjälp i sitt betryckta läge. Det skall mycket starka skäl för att lämna en sådan hjälp för närvarande, och icke minst tror jag man kan säga det om jordbruket också. Men om man skall kunna komma ur de nuvarande svårigheterna och komma till ett prisläge, som gör, att man kan upptaga kampen för tillvaron på ett rimligt sätt, måste man rida ut stormen. Senast i går hörde vi från statsministerns sida så kraftigt betonas, när det gällde arbetslönerna, att det visserligen var stora svårigheter för de arbetslösa arbetarna, och att dessa oftast voro underbetalade, men att de måste underkasta sig svårigheterna. Jag ser då icke något skäl, varför man skall på detta sätt undantaga en industri och tillförsäkra den fördelar framför alla andra. Jag tror icke, att det begås någon orättvisa från statsmakternas eller riksdagens sida, om man på sätt, som här är föreslaget, beskär jämväl rätten till vinst för bolaget i fråga.

Jordbruksministern eninrade, att om Kungl. Maj:t haft större frihet, så skulle man möjligen kunnat förmå bolaget till större prestationer än vad man nu kan ifrågasätta. Jag håller för troligt, att så är fallet, ty för god ersättning gör även ett bolag större prestationer, men jag håller också för troligt, att under nu rådande förhållanden detta bolag, om det verkligen i fortsättningen vill göra skäl för den erkänsla, som det fått under kristiden, icke skall visa sig fullständigt oersonligt, när det gäller att gå statsmakterna tillmötes i de krav, som uppställas av dem. Den goda viljan från Kungl.

Ang. införsel-
monopol m.m.
å socker.
(Forts.)

Maj:ts sida att åstadkomma det bästa möjliga, om den är jag också övertygad.

Jag tror sålunda, att kammaren utan allt för stor risk för följderna och i känslan av att ha behandlat denna industri rättvist i jämförelse med andra industrier kan bifalla utskottets förslag, till vilket jag ber att yrka bifall.

Herr Bröander: Föregående talare sade, att aktieägarna skulle vara synnerligen tacksamma för den garanti staten lämnade. ty härigenom bleve aktierna jämförbara med obligationer. Jag vill då erinra, att obligationspapper löpa med en bestämd ränta under hela den tid obligationen gäller. Här åter ligger det i riksdagens hand att år efter år ändra räntan, och jag undrar, om ett obligationslån, för vilket räntan icke är bestämd utan fastställes av en tillfällig majoritet inom riksdagen, skulle ha någon utsikt att bli placerat.

Herr Sköld: Herr Jönsson i Revinge ansåg, att allting hängde på granskningen. Jag ber få påpeka, att utskottet också tryckt på den punkten, att det bör bli en synnerligen noggrann granskning, och jag tror, att riksdagen har anledning att trycka på den punkten. När man sett, hurusom Svenska sockerfabriksaktiebolaget vid föregående årsstämma höjt verkställande direktörens lön från 40,000 till 60,000 kr. och när under debatten i första kammaren från ledningen av bolaget framhållits, att förhöjningen tillkommit på grund därav, att de lägre avlönade tjänstemännen fått mera betalt, då tror jag, att man har anledning till granskning. Med utgångspunkt från dessa höga löner och när man samtidigt tänker på hela det skri, som utgår från producentkretsar, att produktionskostnaderna måste pressas ned och att därför arbetslönerna måste tryckas ner, undrar jag, om man icke kan säga, att det här måste komma till en granskning för att kunna få ned produktionskostnaderna på detta sätt. När utskottet idag föreslår kammaren att uttala sig för 5 % utdelning, innebär det, att då man från producenternas krets så gärna vill ha ner produktionskostnaderna, böra också aktionärerna följa med — då böra de medverka till att det blir nedsatta produktionskostnader, och det kan man uppnå genom att inskränka utdelningen i någon liten mån, såsom här nu är föreslaget.

Jag tror sålunda, att det finnes mycket goda skäl för andra kammaren att gå med härpå. Det skulle nog bli ganska svårt att vända sig till landets arbetare och säga: ni måste ha lägre löner, ty produktionskostnaderna skola gå ned, på samma gång man bibehåller aktionärerna vid deras gamla utdelningar. Man säger, att det här är fråga om en låg ränta på pengarna. Ja, det kan vara sant, men jag undrar ändå, om inte många aktieägare i andra företag i detta land skulle vara nöjda och belåtna och glada, om de kunde få en sådan utsikt till utdelning, som vad dessa aktionärer ha. Dessa aktionärer stå i en särskild undantagsställning, de äro mera

gynnade än andra näringslivets män, och jag tror därför, att en så liten nedprutning, som det här gäller, 1 %, inte betyder så mycket.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Ang. införsel-
monopol m. m.
å socker.
(Forts.)*

Herr Jönsson i Revinge: Herr talman! Det är alldeles självklart att, vare sig man följer herr Røings reservation eller utskottets förslag, resultatet blir detsamma i avseende å granskningen av bolagets utgifter. Jag är för min del övertygad om, att man härvidlag vinner bättre resultat, om man ansluter sig till reservationen, och detta på den grund, att om utdelningen, såsom här föreslås, begränsas till 5 %, dessa kommitterade, som skola verkställa granskningen, då i viss mån ha vida svårare att så noggrant som annars varit önskligt nagelfara de olika utgiftsposterna. Här hänger det särskilt på uppskattningen av bolagets lager, ty det är till syvende och sist det värde man åsätter dessa lager, som blir bestämmande för den verkliga vinsten — det behöver bara röra sig om några ören härvidlag för att resultatet skall utvisa en skillnad på mycket stora belopp. Jag kan inte finna, att man vinner det allra ringaste, om det i motiveringen skrives, att utdelningen skall vara 5 % och intet därutöver. Det förefaller mig som om de herrar, som nu önska en sådan här formulering, skulle vara nöjda, om man endast kunde visa fram inför landet, att här har en begränsning av utdelningen till aktieägarna skett till 5 %, under det man förresten icke bryr sig om, huruvida det finnes dolda vinster, som aldrig bli synliga, som aldrig komma inför allmänhetens ögon. För dem, som närmare satt sig in i dessa förhållanden, står det alldeles klart, att sockerbolagets *vinst* varken blir större eller mindre, därför att man föreskriver, att utdelningen icke får överskrida 5 %. *Utdelningen* blir visserligen just 5 %, men det är också enda behållningen.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till den av herr Røing avgivna reservationen.

Härmed var överläggningen slutad, Herr talmannen framställde propositioner först på bifall till utskottets hemställan samt vidare på bifall till berörda hemställan med de ändringar däri och i motiveringen, som föreslagits i den av herr Røing m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Votering begärdes likväl, i anledning varav nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller bevillningsutskottets hemställan i utskottets förevarande betänkande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. införsel-
monopol m. m.
å socker.
(Forts.)

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets berörda hemställan med de ändringar däri och i motiveringen, som föreslagits i den av herr Röing m. fl. avgivna, vid betänkandet fogade reservationen.

Omröstningen utföll med 61 ja mot 59 nej; och hade kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5.

Föredrogs vart för sig jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i statsverkspropositionen, dels ock i proposition nr 2 om tilläggsstat för år 1921 gjorda framställningar om kapitalökning för statens domäners fond, ävensom två i ämnet väckta motioner; och

nr 26, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående rösträtten vid vägstämma.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 6.

Vidare föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 27, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående åläggande för vissa innehavare av lastautomobiler att bidra till underhåll av allmän väg; och yttrade därvid

Herr förste vice talmannen *H a m i l t o n*: Herr talman, mina herrar! Sedan utskottets utlåtande kommit på kammarens bord, har det inom utskottet blivit upplyst, att riksdagen har att förvänta en kunglig proposition, som berör det ämne, vari motionären begär utredning. Under sådana förhållanden torde det vara lämpligast att återremittera utlåtandet till utskottet, för att motionen där må behandlas samtidigt med den kungliga propositionen. Jag får alltså, herr talman, hemställa, att kammaren måtte besluta att återremittera jordbruksutskottets utlåtande nr 27 till utskottet.

Med bifall till vad herr förste vice talmannen sålunda föreslagit beslöt kammaren återförvisa ärendet till utskottet för ny behandling.

§ 7.

Slutligen föredrogs vart för sig:

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående upplåtelse med äganderätt av skogstorp och odlingslägenheter i de sex nordligaste länen; och

andra kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, nr 5, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående

ende anordnande genom statens försorg av tillverkning utav tegel m. m.

Utskottens i dessa utlåtanden gjorda framställningar blevo av kammaren bifallna.

§ 8.

Herr *Andersson* i Rasjön avlämnade en av honom *m. fl.* under-tecknad motion, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 143, angående telefon- och telegramavgifterna för tiden från och med den 1 juli 1921 m. m.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 282, blev på be-gäran bordlagd.

§ 9.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skri-velser till Konungen, nämligen:

från konstitutionsutskottet:

nr 87, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 34 § i lagen om val till riksdagen;

från statsutskottet:

nr 82, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t under tilläggs-statsens för år 1921 fjärde huvudtitel gjorda framställningar;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående personliga ålderstillägg åt vissa fartygsinspektörer;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående per-sonliga ålderstillägg för år 1921 åt förste byråinspektören å kom-merskollegii fartygsinspektionsbyrå P. A. Lindblad och byråinspek-tören å samma byrå P. B. Rundblom;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående in-rättande av ett tullmuseum; och

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående re-stitution av erlagd tull för två av svenska röda korset införda ång-desinfektionsapparater; samt

från bankoutskottet:

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fort-satt befrielse för riksbanken under viss tid från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld; och

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ök-ning av riksbankens sedelutgivningsrätt.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 24, i anledning av väckta motioner om införande av öppen omröstning i riksdagens kamrar; och

nr 27, i anledning av väckt motion om ändring i gällande bestämmelser angående resekostnadsersättning och dagtraktamente åt riksdagens ledamöter;

statsutskottets utlåtande, nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av likvid för varor, avsedda att levereras till vissa nödlidande länder;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 12, i anledning av väckt motion om förenklat deklarationsformulär;

nr 13, i anledning av väckt motion om utredning rörande brännvinsförsäljningsbolagens befriande från kommunal skattskyldighet för inkomst; och

nr 14, i anledning av väckta motioner angående författningsändringar för undvikande av dubbelbeskattning å aktiebolags vinstmedel;

bankoutskottets utlåtande, nr 23, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om ytterligare anslag för fortsatt utredning av frågan om Helgeandsholmens ordnande;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 augusti 1918 (nr 724) angående krigstidsunderstöd åt präster i nyreglerade pastorat samt åt vissa extra ordinarie präster och innehavare av prästerliga emertilöner; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående upphävande av vissa delar av kyrkolagen;

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om anordnande av en ambuleraudervisning för landets jordbrukare; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande och memorial:

nr 4, i anledning av herr Lithanders motion, nr 6, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av telefonförbindelse med avskilt belägna lots- och fyrplatser;

nr 5, i anledning av herr Olssons i Ramsta m. fl. motion, nr 219, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa sänkningar av telefontaxan; och

nr 6, i anledning av herrar Vennerströms och Hages motion, nr 249, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om bestridande av kostnaderna för lokal och betjäning vid vissa telefonstationer.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

§ 12.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Törnkvist</i>	under 13 dagar fr. o. m. den 18 mars,
» <i>Fjellman</i>	» 7 » » » 18 »
» <i>Godén</i>	» 13 » » » 17 »
» <i>Paulsen</i>	» 14 » » » 17 »
» <i>Ericson</i> i Boxholm	» 13 » » » 18 »
» <i>Janson</i> i Kungsör	» 13 » » » 18 »
» <i>Hellberg</i>	» 14 » » » 17 »
» <i>Ericsson</i> i Arboga	» 13 » » » 18 »
» <i>Pettersson</i> i Köping	» 13 » » » 18 »
» <i>Karlsson</i> i Vadstena	» 14 » » » 17 »
» <i>Magnusson</i> i Kalmar	» 14 » » » 17 »
» <i>Larsson</i> i Kroken	» 13 » » » 18 »
» <i>Björkman</i> i Långhem	» 14 » » » 17 »
» <i>Granath</i>	» 14 » » » 17 »
» <i>Sehlin</i>	» 14 » » » 17 »
» <i>Olsson</i> i Rösta	» 14 » » » 17 »
» <i>Persson</i> i Trången	» 14 » » » 17 »
» <i>Andersson</i> i Boda	» 14 » » » 17 »
» <i>Ward</i>	» 14 » » » 17 »
» <i>Sköld</i>	» 11 » » » 18 »
» <i>Hedvall</i>	» 14 » » » 17 »
» <i>Hansson</i> i Gårda	» 13 » » » 18 »
» <i>Norling</i>	» 14 » » » 17 »
» <i>Johansson</i> i Sollefteå	» 14 » » » 17 »
» <i>Edberg</i>	» 14 » » » 17 »
» <i>Karlsson</i> i Vätö	» 14 » » » 17 »
» <i>Olsson</i> i Fiskeby	» 14 » » » 17 »
» <i>Wiklund</i>	» 14 » » » 17 »
» <i>Ödström</i>	» 14 » » » 17 »
» <i>Andersson</i> i Storegården	» 11 » » » 17 »
» <i>Kristensson</i>	» 14 » » » 17 »
» <i>Johansson</i> i Brånalt	» 13 » » » 18 »
» <i>Ljungberg</i>	» 14 » » » 17 »
» <i>Persson</i> i Björsbyholm	» 14 » » » 17 »
» <i>Thorsson</i>	» 5 » » » 18 »
» <i>Lindström</i> i Långnäs	» 14 » » » 17 »
» <i>Larsson</i> i Sjötorp	» 13 » » » 18 »
» <i>V. V. Hedlund</i> i Östersund	» 14 » » » 17 »
» <i>Hansson</i> i Trollhättan	» 14 » » » 17 »
» <i>Schill</i>	» 13 » » » 18 »
» <i>Olsson</i> i Berg	» 11 » » » 18 »
» <i>Thore</i>	» 14 » » » 17 »
» <i>Westman</i>	» 14 » » » 17 »
» <i>Jonsson</i> i Risinge	» 14 » » » 17 »
» <i>Erlansson</i>	» 13 » » » 18 »
» <i>förste v. talmannen Hamilton</i>	» 10 » » » 21 »

herr <i>Jönsson</i> i Revinge	under 13 dagar fr. o. m. den 18 mars,
» <i>Fast</i>	» 10 » » » 18 »
» <i>Dalgren</i>	» 14 » » » 17 »
» <i>Karlsson</i> i Nynäshamn	» 8 » » » 17 »
» <i>Nilsson</i> i Landeryd	» 13 » » » 21 »
» <i>Lagerquist</i>	» 14 » » » 17 »
» <i>Johanson</i> i Hallagården	» 14 » » » 17 »
» <i>Johansson</i> i Uppmälby	» 14 » » » 17 »
» <i>Nilsson</i> i Tånga	» 14 » » » 17 »
» <i>Andersson</i> i Grimbo	» 5 » » » 17 » och
» <i>Poppius</i>	» 5 » » » 17 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 8 e. m.

In fidem
Per Crowvall.

Torsdagen den 17 mars.

Kl. 9.45 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande mars.

§ 2.

Kammarens ledamöter, vilka av Kungl. Maj:t blivit kallade att denna dag kl. 10 f. m. infinna sig å rikssalen för det ändamål, som avsåges i § 81 regeringsformen och § 79 riksdagsordningen, avgingo nu till rikssalen, där jämväl första kammarens ledamöter infunno sig.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet Ekeberg uppläste där Kungl. Maj:ts förordnande för hans excellens herr statsministern att meddela riksdagen Kungl. Maj:ts svar på riksdagens skrivelse den 8 innevarande mars angående av riksdagen beslutad ändring i rikets grundlagar, varefter hans excellens herr statsministern uppläste svaret.

Härefter begåvo sig andra kammarens ledamöter ånyo till kammarens samlingsrum.

§ 3.

Föredrogos var för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord vilande propositioner; och hänvisades därvid

till jordbruksutskottet propositionerna:

nr 172, angående förlängd giltighetstid av avlöningsreglemente för tjänstemän vid domänverket;

nr 173, angående tillfälligt anslag till hushållningssällskapen; och

nr 181, angående ändrade villkor för lån från täckdikningslånefonden m. m.;

till bankoutskottet propositionen, nr 182, med förslag till dels lag om ändring i vissa delar av lagen den 22 juni 1911 om bankrörelse, dels ock lag om ändrad lydelse av 29 § i lagen den 29 juli 1892 angående sparbanker;

till konstitutionsutskottet propositionen, nr 146, angående avgivande av sådan förklaring, som avses i art. 36 andra stycket av stadgan för Nationernas fasta domstol;

till statsutskottet propositionerna:

nr 151, angående beviljande av medel till ersättning åt envoyén W. A. F. Ekengrens stärbhus för ökade kontorskostnader vid beskickningen i Washington till följd av kriget;

nr 152, angående beviljande av medel till bestridande av Sveriges andel i kostnader för Nationernas förbund; och

nr 153, angående förvärv av beskickningshus i London m. m.; samt

till bevillningsutskottet propositionen, nr 186, angående tillfällig höjning av postavgifterna.

§ 4.

Vidare föredrogos var efter annan de på kammarens bord ligande motionerna; och remitterades därvid

till statsutskottet motionerna:

nr 279 av herr *Hansson* i Gårda *m. fl.*; och

nr 280 av herr *Thore*;

till jordbruksutskottet motionen nr 281 av herrar *Magnusson* i Skövde och *Gustafson* i Kasenberg; samt

till statsutskottet motionen nr 282 av herr *Andersson* i Rasjön *m. fl.*

§ 5.

Härefter föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden nr 24 och 27, statsutskottets utlåtande nr 33, bevillningsutskottets betänkanden nr 12—14, bankoutskottets utlåtande nr 23, första lagutskottets utlåtanden nr 20 och 21, andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 3 samt andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 4.

§ 6.

Föredrogs vart för sig andra kammarens tredje tillfälliga utskotts memorial:

nr 5, i anledning av herr Olssons i Ramsta m. fl. motion, nr 219, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa sänkningar av telefontaxan; och

nr 6, i anledning av herrar Vennerströms och Hages motion, nr 249, om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om bestridande av kostnaderna för lokal och betjäning vid vissa telefonstationer.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa memorial hemställt och beslöt hänvisa ifrågavarande motioner till statsutskottet.

§ 7.

I fråga om vissa samhällens skyldighet att erlägga vägskatt.

Vid härpå skedd föredragning av andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 3, i anledning av herr Alexanderssons motion nr 245 om skrivelse till Kungl. Maj:t i fråga om vissa avskilt belägna samhällens skyldighet att erlägga vägskatt yttrade

Herr A l e x a n d e r s s o n: Herr talman! I den motion detta utskottsbetänkande rör, har jag tillåtit mig framföra skärgårdsbefolkningens krav på större rättvisa i fråga om vägtungans påläggande och avvägningen av densamma emellan dem, som bo inne i landet och hava mera nytta av vägarna, och dem, som bo ute å öar och holmar på längre eller kortare avstånd från fastlandet och som hava liten eller ingen nytta av de allmänna vägarna inne på fastlandet. Utskottet har dock, såsom man finner avstyrkt denna min motion.

Då jag anser, att de synpunkter och krav, som framförts i motionen, varit av den innebörd och den beskaffenhet, att de förtjäna ett större beaktande, än vad som kommit dem till del från utskottet, ber jag, herr talman, att få taga kammarens tid några minuter i anspråk för att säga några ord i frågan.

Utskottet har i sitt utlåtande refererat en del av vägkommissionens år 1916 avgivna förslag till lag om vägar på landet, vari upptagits en bestämmelse, att större samhällen och köpingar icke skulle ingå i den allmänna väghållningsskyldigheten på landet. Mot denna del av lagförslaget har, såsom framgår av betänkanudet, gjorts starka invändningar från vägstyrelser och vägstämmor. Jag vill här icke ingå på något principuttalande för den ena eller andra uppfattningen om rätten för dessa större samhällen, som ligga på fastlandet och i omedelbar förbindelse med de allmänna vägarna, att bli befriade från vägskatt. Men jag kan icke gå med på, att de samhällen, som ligga ute i havsbandet, skilda från fastlandet, och som icke ha den nytta av vägarna, som många av nämnda landssamhällen ha, nämligen dessa våra skärgårdssamhällen, skulle ha samma skyldigheter som de, vilka hava mera nytta av de allmänna vägarna.

Man bör ju arbeta för att i mesta möjliga mån söka avlägsna

uppenbarligen rådande orättvisor. Jag måste för min del säga, att för dessa befolkningsgrupper, vilka bo ute på våra öar längs efter landets kuster och vilka få dragas med dessa nuvarande oftast betungande vägskatter, för dessa käns denna vägskatt som en mycket stor och tyngande orättvisa. Dessa människor vänta också nu att genom den nya väglagen, som vi ha att inom snar framtid emotse, få dessa i deras uppfattning gamla orättvisor avlägsnade. Vid ett närmare studium av det förslag, som utarbetats till ny väglag, finner man emellertid, att det icke tagits den hänsyn, man haft rätt att vänta, till dessa från fastlandet skilda öars behov av en rättvisare vägbeskattning.

Det har för dessa, som utarbetat lagförslaget, synbarligen varit svårt att finna några synpunkter, som gjort, att dessa samhällen skulle ha någon annorlunda ställning i fråga om väghållnings-skyldigheten än dessa större samhällen, som här gjorts undantag för. Dessa samhällen ute på öarna hade nog inte kommit att nämnas i vägkommissionens betänkande, om det icke passat för vägstyrelser och vägstämmor att omnämna dessa öars större rätt till befrielse från vägskatt såsom skäl mot befrielse för de större samhällena inne i landet. Det heter nämligen: »Ville man för övrigt på den förmenta omständighet, att samhällenas invånare törhända icke själva i någon avsevärd omfattning begagnade de allmänna vägarna, grunda några anspråk på befrielse från deltagande i deras underhåll, så borde ett liknande anspråk med lika om icke större fog kunna frambäras av sådana landsbygdens väghållare, vilka bodde på öar långt från fastlandet eller eljest så avsides, att de icke hade någon möjlighet att själva använda de allmänna vägarna.»

Det har således tydligt sagts av dessa vägstyrelser och vägstämmor, som yttrat sig i ärendet, att det finns befolkningsgrupper, boende ute på öar och holmar, vilka ha större rätt till befrielse från utskylder för de allmänna vägarna inne i landet än alla andra, som framställt krav på sådan befrielse. Konsekvensen av ett sådant uttalande borde, tycker jag, hava blivit den, att möjlighet öppnats för ett beaktande av dessa öbors rimliga krav på en rättvisare vägbeskattning.

Skall emellertid vägstyrelsernas och vägstämmornas uppfattningar och synpunkter läggas till grund för en ny väglag, synes det icke finnas stora utsikter för öarnas folk att få någon lättnad i den nuvarande vägtungan. Det kan väl ändå inte anses vara med rättvisa och billighet förenligt, att dessa samhällen ute på de mindre öarna, som aldrig kunna tänkas få några vägar med allmänt underhåll och som ha liten eller ingen nytta av de allmänna vägarna inne i landet, skola erlägga samma utskylder för dessa vägar som de, vilka bo på fastlandet och ha verklig nytta av dem. Jag kan inte heller anse det rimligt, att samhällena ute på dessa öar skola för varje år betala stora, tunga vägskatter, under det att de för att få en liten bit väg på sin egen ö eller för att kunna utföra någon liten vägförbättring där skola behöva upplåna flera tusen kronor för samhällets räkning. Jag känner till flera sådana samhällen i vårt län,

I fråga om vissa samhällens skyldighet att erlägga vägskatt.

(Forts.)

I fråga om vissa samhällens skyldighet att erlägga vägskatt.

(Forts.)

som fått betala ut flera tusen kronor årligen till de allmänna vägnas underhåll, medan de samtidigt fått låna upp medel för att sätta sina egna vägar och stigar inom samhället i ordning.

De flesta av de människor, som bo ute på dessa öar och som få betala dessa enligt deras uppfattning så orättvisa vägskatter, hava aldrig sett, långt mindre trampat den väg, de få vara med om att underhålla. Dessa öbor ha ju behov av helt andra kommunikationer än landsvägarna. De produkter, de skola avyttra, måste de ju i regel föra in till städerna, varifrån de också hämta de varor, som de själva behöva. Det måste vara en väsentlig skillnad på den nytta de inne i landet boende ha av de allmänna vägarna och den, som dessa människor ha, vilka bo långt ute i havsbandet.

Utskottet har i sin motivering inte kunnat bestrida denna uppfattning, då utskottet nämligen, visserligen i mycket vaga och försiktiga ordalag, säger: »Möjligen kunde för de av motionären åsyftade samhällenas vidkommande, åtminstone i vissa fall, kravet å befrielse från deltagande i vägunderhåll såtillvida anses i högre grad befogat, som dessa samhällen på grund av sina lägen i allt väsentligt äro i kommunikationshänseende oberoende av de vägar, i vars underhåll de enligt gällande väglag hava att taga del. Och ur sådan synpunkt kunde det — fortsätter utskottet — väl i och för sig synas rättvist och billigt, att det toges under övervägande, i vad mån invånarna i dylika samhällen kunde beredas sådan lättnad i väghållningsbesväret, som motsvarade de särskilda utgifter i kommunikationshänseende, som åvila samhällena till följd av deras säregna beskaffenhet.»

De synpunkter, utskottet här låtit komma till synes, torde väl näppeligen kunna förbigås vid utformandet av en ny väglag. Så mycket mindre synes mig detta kunna ske, som det visat sig under årens lopp, att man inom flera vägdistrikt funnit det med rättvisa och billighet överensstämmande att till dessa samhällen återbetala vissa procent av de av dem erlagda vägskatterna. Dessa återbetalningar har man emellertid måst emottaga såsom nådegåvor, utan att man haft någon rätt att utkräva dem.

Utskottet har emellertid, trots sin välvilliga motivering, kommit till det rena avslagsyrkandet. Detta avslagsyrkande motiverar utskottet därmed, att ett bifall till motionen skulle kunna anses ha bundit riksdagen för en ståndpunkt, som kunde medföra betänkliga konsekvenser. Jag skall inte giva mig in på att tvista med utskottet härom. Jag har emellertid den uppfattningen, att dessa betänkligheter av utskottet betydligt övedrivits. Utskottet har nu som sagt emellertid avstyrkt min motion. Det finns således små utsikter till att på det sätt, jag tänkt mig, få de i motionen angivna synpunkterna prövade vid den nu pågående överarbetningen av vägkommissionens betänkande. Jag vill emellertid livligt hoppas, att de vägsakkunniga på det sätt, som står dem till buds, måtte ta de i motionen och i utskottets utlåtande framförda synpunkterna till beaktande vid det slutliga uppgörandet av förslaget till ny väglag.

Herr talman, då jag icke har någon utsikt att gentemot ett enhälligt utskott vinna bifall för min motion, har jag intet yrkande att göra.

I fråga om vissa samhällens skyldighet att erlægga vägs katt.
(Forts.)

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 8.

Anmäldes och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts denna dag å rikssalen avgivna svar i anledning av en utav innevarande riksdag antagen grundlagsändring; och skulle detsamma innehåll meddelas riksdagens kanslideputerade för att iakttagas vid riksdagsbeslutets uppsättande.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Sommelius</i>	under 13 dagar fr. o. m. den 18 mars,
» <i>Larsson</i> i Västerås	» 9 » » 21 »
» <i>Lindgren</i>	» 13 » » 18 »
» <i>Johansson</i> i Bro	» 13 » » 18 » och
» <i>Hage</i>	» 8 » » 18 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10.41 f. m.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 22 mars.

Kl. 1,30 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 12 och den 15 innevarande mars.

§ 2.

Herr statsrådet *Dahlberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner och skrivelser:

nr 147, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 203, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ i lagen den 24 mars 1916 angående verkställighet av straffarbete och fängelsestraff;

nr 177, med förslag till lag om förvaltning av bysamfälligheter och därmed jämförliga samfälliga ägor och rättigheter m. m.;

nr 195, med förslag till lag om utmätningssed m. m.;

nr 241, angående förökad anslag till statens uppfostningsanstalt å Bona m. m.;

nr 242, angående anslag för anskaffande av valkuvert m. m.;

nr 243, angående pension å allmänna indragningsstaten åt förra vaktkonstaplarna Johan Berndt Bartholdssons och Anders Johanssons efterlämnade änkor;

nr 293, med förslag till lag med vissa bestämmelser rörande arrende av fideikommissjord;

nr 189, med förslag till förordningar om ändrad lydelse av dels 20 § 1 och 2 mom. samt 21 § 1 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående tillverkning av brännvin, dels ock 25 § 1 mom. i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;

nr 190, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 25 § 4 och 5 mom. i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker;

nr 200, angående nedläggande av rättegång om bättre rätt till krigsmanshushemmanet $\frac{1}{4}$ mantal Fliselycke nr 1 i Kronobergs län;

nr 201, angående omläggning av budgetåret;

nr 236, angående tillfällig löneförbättring under år 1921 för viss personal inom den civila statsförvaltningen ävensom angående

förstärkning av de till avlönande av vissa extra befattningshavare inom samma förvaltning samt till vikariatsersättningar m. m. anvisade medel;

nr 237, angående av Svenska hjälpkommittén för krigsfångar i Sibirien begärd restitution av erlagd tull för ett parti pälsar;

nr 238, angående höjning av det under sjunde huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslaget till kontroll å tillverkningsavgifter;

nr 239, angående anställande av en statens tryckerisakkunnig;

nr 240, med förslag till dels förordning om ändrad lydelse av 4 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning av socker, dels ock förordning om ändrad lydelse av rubriken nr 160 i förordningen den 9 juni 1911 med tulltaxa för inkommande varor;

nr 266, angående lättnader i fråga om förtullning av för aktiebolaget svenska tobaksmonopolets räkning inkommande oarbetad tobak och tobaksmjöl;

nr 267, angående ändrad lydelse av rubrikerna nr 210 och 211 i gällande tulltaxa;

nr 268, med förslag till införande i gällande tulltaxa av vissa bestämmelser rörande förtullning från frihamn eller frilager;

nr 269, angående ny stat för kontrollstyrelsens avdelningar för kontrollen över tillverkningsavgifter samt för rusdrycksförsäljningsärenden m. m.;

nr 270, angående godkännande av försäljning av kronan såsom danaarv tillfallen andel i lägenheten Fjällbacka nr 90 i Kville socken av Göteborgs och Bohus län;

nr 161, angående anslag till riksförsäkringsanstalten;

nr 259, angående pension åt förre sysslomannen vid Lunds hospital och asyl Johan Hugo Windahls änka Helena Emerentia Windahl, född Nathorst;

nr 260, angående beredande av medel för fullbordande av anläggningen av ett hospital vid Strängnäs;

nr 261, angående gäldande av en Holmö fattigvårdssamhälle åvilande skuld;

nr 295, angående anslag till ersättning åt lappfogdar m. m.;

nr 299, med förslag till lag om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862;

nr 258, med tillkännagivande, att i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln bebådade framställningar angående anslag för år 1922 för statsbidrag till uppförande eller inrättande av hem för kroniskt sjuka samt till driftkostnaderna vid dylika hem icke komma att föreläggas riksdagen;

nr 164, angående viss ändring i planen för pansarbåten Sveas omändring till depåfartyg för undervattensbåtar m. m.;

nr 183, angående understöd å allmänna indragningsstaten åt vissa änkor efter arbetare vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori;

nr 184, angående pension å allmänna indragningsstaten åt köksbiträdet vid flottans sjukhus i Karlskrona Agnes Eleonora Jonasson;

nr 185, angående pension å allmänna indragningsstaten för skrädderiarbetaren A. Wallgren;

nr 187, med förslag till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen om fattigvården den 14 juni 1918;

nr 196, angående förhöjning av vissa av statsmedel utgående livräntor;

nr 188, med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § i lagen om sjukkassor den 4 juli 1910 samt till lag om ändrad lydelse av 3 § i lagen om understödsföreningar den 29 juni 1912;

nr 282, med förslag till kungörelse med bestämmelser för ordinarie diplomatiska och konsulära tjänstemän i fråga om rätt till pension;

nr 317, rörande beviljandet av ett räntefritt lån till överstyrelsen för svenska föreningen Röda Korset;

nr 193, angående anvisande av medel för inredning av bostadslägenheter för underofficerare vid Västerbottens regemente m. m.;

nr 194, angående pension å allmänna indragningsstaten åt vissa arbetare och f. d. arbetare vid Carl Gustafs stads gevärsfaktori;

nr 191, med förslag till till lag om ändrad lydelse av 9 § i lagen om reglering av prästerskapets avlöning den 9 december 1910;

nr 192, med tillkännagivande att en i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln bebådad framställning angående anslag för en byrå för namnärenden icke kommer att föreläggas riksdagen;

nr 220, med tillkännagivande, att i statsverkspropositionen under avdelningen Utgifter för kapitalökning bebådad framställning angående anslag för anläggning av en radiostation för trafik med Amerikas förenta stater icke kommer att föreläggas riksdagen;

nr 278, med förslag till förordning om ändrad lydelse i vissa delar av förordningen den 30 juni 1916 om automobiltrafik;

nr 281, angående befrielse för Göteborgs och Bohus läns lands-ting från skyldighet att för statens järnvägars räkning inlösa visst markområde vid Tingstad;

nr 286, angående anslag till befrämjande av lufttrafik;

nr 218, angående anslag för tecknande av aktier i aktiebolaget Spetsbergens svenska kolfält;

nr 303, angående försäljning av viss Carl Gustafs stads gevärsfaktori tillhörig mark;

nr 311, angående pensionsförbättring åt förre musiksergeanten O. J. Norrman;

nr 221, angående pensionsförbättring åt f. d. musikfanjunkaren G. H. Hjert;

nr 222, angående tilläggspension åt korpralen vid Tjusts båtsmanskompani nr 82 Törngren;

nr 223, angående pensionsförbättring åt fästningspolis-konstapeln B. K. Boman;

nr 199, med förslag till lag om ströängars indragande till kronan m. m.;

nr 205, med tillkännagivande, att bebådad framställning till riksdagen angående anslag för år 1922 till åtgärder för skifteslagsindelning i vissa delar av Kopparbergs län icke kommer att föreläggas riksdagen;

nr 227, angående tillfällig förhöjning under år 1921 av statsunderstödet till vissa centralkassor för jordbrukskredit;

nr 228, angående täckande av brist i meteorologiska centralanstaltens räkenskaper för år 1918;

nr 229, angående förhöjt arvode åt föreståndaren för statens reproduktionsanstalt;

nr 230, angående ersättning till domänfonden för utgifter för återuppbyggande av den nedbrunna föreståndarboistaden vid Ombergs skogsskola;

nr 231, angående utbyte av mark mellan kronan och Stora Kopparbergs Bergslags Aktiebolag;

nr 233, angående försäljning av vissa kronoegendomar och upplåtande av lägenheter från sådana egendomar;

nr 234, angående statsunderstöd för sillfiskeförsök vid Island;

nr 244, angående ändring i vissa delar av de beträffande tilläggsavvittringen i Västerbottens läns lappmark gällande bestämmelser;

nr 245, angående anslag till bestridande av kostnader för ströängars indragande till kronan;

nr 204, angående särskild ersättning av statsmedel åt röstlängdsupprättare;

nr 211, angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid centralfängelserna å Långholmen och Härlanda;

nr 212, angående reglering av löneförhållanden m. m. vid fångvårdstyrelsen och fångvårdsstaten;

nr 216, med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 kap. 5 och 8 §§ i lagen den 8 juli 1904 om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap och förmynderskap;

nr 217, angående ersättning till tredje stadsfogden i Stockholm Viktor Karlson för visst av honom till statsverket inbetalt belopp; och

nr 219, angående anslag för uppförande av vissa byggnader vid fångkolonien vid Singeshult.

Samtliga dessa propositioner och skrivelser bordlades.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes andra lagutskottets utlåtande, nr 16, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ägogränser m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 1,45 e. m. för att åter sammanträda kl. 8 e. m., då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

In fidem
Per Cronvall.

Tisdagen den 22 mars.

Kl. 8 e. m.

Fortsattes det på middagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr statsrådet *Ekeberg* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner och skrivelser:

nr 302, angående den framtida användningen av Västmanlands regementes knektlegomedelskassa;

nr 307, angående pension å allmänna indragningsstaten åt förre skrädderiarbetaren J. A. Jonsson;

nr 308, angående understöd å allmänna indragningsstaten åt avlidne värnpliktige nr M 24 212/1918 Erlandssons fader, portvakten S. Erlandsson;

nr 310, angående anvisande av anslag för uppförande av ett bostadshus i staden Sollefteå för militär personal;

nr 313, angående tilläggspension å allmänna indragningsstaten åt daglönaren vid flottans varv i Stockholm C. D. R. Humble;

nr 304, angående pensionering av två f. d. befattningshavare i marinens reserv;

nr 305, angående gottgörelse för tjänstehästar till chefen för försvarsdepartementet;

nr 306, angående pensionsförbättring åt vissa verkmästare vid flottans varv i Karlskrona;

nr 312, angående pension å allmänna indragningsstaten åt ritaren J. O. Allard;

nr 316, angående anslag för täckande av under år 1920 uppkomna brister å vissa ordinarie reservationsanslag under fjärde huvudtiteln;

nr 314, angående pension å allmänna indragningsstaten åt vissa vid ammunitionsfabriken å Marieberg anställda eller förut anställda personer;

nr 315, angående överlåtande till sjöförsvaret av centralfängelset i Karlskrona m. m.;

nr 322, angående fullföljandet av arbetena å vissa befästningsanläggningar;

nr 323, angående uppförande av en bostadslägenhet för en förrådsvaktmästare och en eldare vid Kronobergs regemente;

nr 324, angående rätt för förvaltaren O. Swenson att för erhållande av ålderstillägg tillgodoräkna sig viss tjänstgöring;

nr 325, angående rätt för vissa beställningshavare vid marin-ingenjörskåren att tillgodoräkna sig föregående tjänstetid för erhållande av ålderstillägg;

nr 156, angående pension å allmänna indragningsstaten åt skrädderiarbetaren A. R. Jonson;

nr 321, angående överlåtelse till Eskilstuna stad av ett kronan tillhörigt markområde;

nr 300, angående bestridande av dels ökade kostnader för färdigställande av pansarbåtarna Gustaf V och Drottning Victoria, dels ock utgifter för vissa för anställandet av försök med eldledningsinstrument erforderliga anskaffningar m. m.;

nr 301, angående pensionsförbättring åt verkmästarna E. E. Westerberg och P. Håkansson;

nr 309, angående pensionsförbättring å allmänna indragningsstaten åt f. d. underlöjtnanten S. G. Lindeqvist;

nr 262, angående anslag till förste provinsialläkare och provinssiälläkare m. m.;

nr 263, angående ersättning till postverket för dess bestyr med pensionsutbetalningar;

nr 264, angående reglering av löneförhållandena vid statens tvångsarbetsanstalter;

nr 265, angående anslag till byggnadsarbeten m. m. vid statens tvångsarbetsanstalter;

nr 279, angående anslag till driftkostnader för en statens vårdanstalt å Venngarv för alkoholister samt om anordnande av en dylik anstalt å Ventholms kungsgård;

nr 280, angående inrättande av två statens uppfostringsanstalter för sinnesslöa;

nr 283, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring;

nr 284, med förslag till dels lag om ändrad lydelse av 4, 6, 7, 13, 30 och 33 §§ i lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring, dels ock lag om ändrad lydelse av 1, 3 och 4 §§ i lagen den 8 juni 1915 om övergångsbestämmelser i anledning av berörda lag den 30 juni 1913;

nr 285, angående anslag för bestridande av den på staten belöpande kostnad för pensionstillägg och understöd enligt lagen den 30 juni 1913 om allmän pensionsförsäkring m. m.;

nr 296, angående anslag för provisoriska åtgärder beträffande sjukvården inom rikets ödemarksområden m. m.;

nr 297, med förslag till viss ändring i den för landshövdingarna gällande avlöningsstaten;

nr 298, angående förhöjt statsbidrag till vissa alkoholistanstalter;

nr 320, angående anvisande av medel till hjälpverksamhet bland förut i Ryssland bosatta svenska undersåtar, vilka genom världskriget kommit i nödläge;

nr 235, angående avstående av kronans anspråk på äganderätt till vissa delar av de så kallade Skanörs store vång och Skanörs knä- eller norre vång samt Falsterbo vång;

nr 246, med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 11 oktober 1912 om skogsaccis och om virkestaxering;

nr 276, med förslag till kungörelse med bestämmelser för vissa tjänstemän vid statsdepartement och andra till den civila statsförvaltningen hörande verk i fråga om rätt till pension m. m.;

nr 277, med förslag till lag om vissa ändringar i lagen den 11 oktober 1907 angående civila tjänstnehavares rätt till pension;

nr 294, angående ny stat för kammarkollegium m. m.;

nr 318, angående anvisande av medel för anskaffande av en motorpatrullbåt för tullbevakningen i Göteborg;

nr 319, angående anslag till rese- och traktamentspenningar m. m.;

nr 197, angående omorganisation av handelsgymnasierna;

nr 198, angående resestipendier åt rektorer och lärare vid statliga och statsunderstödda handelsgymnasier samt med dem jämförbara läroanstalter;

nr 208, angående ytterligare anslag för uppehållande av verksamheten under år 1921 vid statens småskoleseminarium i Hagaström;

nr 209, angående anslag till en katalog över naturvetenskaplig litteratur m. m.;

nr 224, angående understöd till arbetarnas bildningsförbund för organisationskostnader;

nr 225, angående anslag till tekniska skolan i Stockholm;

nr 226, angående skolplikt beträffande undervisning i slöjd;

nr 247, angående stat för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte m. m.;

nr 248, angående tilläggspension åt föreståndarinnan för den med drottning Sofias stiftelse förenade vårdanstalten för blinda med komplicerat lyte fru Elisabeth Anrep-Nordin;

nr 249, angående inredning och möblering av de nya byggnaderna för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte;

nr 250, angående anslag till uppehållande av en spädbarnsavdelning vid allmänna barnbördshuset;

nr 252, angående komplettering av naturvetenskaplig undervisningsmateriel och inredning av lokaler för den naturvetenskapliga undervisningen vid folkskoleseminariet i Uppsala;

nr 253, angående hyresersättning åt rektor vid statens provskola, nya elementarskolan i Stockholm;

nr 254, med förslag till lag om orgelverk i kyrka eller för allmän gudstjänst invigt kapell;

nr 255, med förslag till grunder för tillfällig löneförbättring under ecklesiastikåret 1921—1922 åt kyrkoherdar och komministrar i nyreglerade pastorat samt åt kontraktsprostar och vissa extra ordinarie präster;

nr 256, med förslag till lag om skyldighet för landstingsområde och stad, som ej i landsting deltagar, att bidra till kostnaden för vård av blinda med komplicerat lyte;

nr 257, angående resekostnadsersättning åt folkskolinspektörer;

nr 271, angående understöd åt lappmannen Johannes (Johan) Olofsson Turi;

nr 272, angående tillfällig löneförbättring åt nordiska museets personal;

nr 273, angående tillfällig löneförbättring för viss personal vid livrustkammaren;

nr 274, angående rätt för vissa förutvarande lärarinnor vid enskilda läroanstalter att komma i åtnjutande av tilläggs pension;

nr 275, angående familjepensionering för chefen för skolöverstyrelsens statistiska avdelning;

nr 287, angående ny stat för riksarkivet m. m.;

nr 288, angående tillfällig pensionsreglering för vissa lärarinnor vid privatläroverk m. m.;

nr 289, angående täckande av brist i räknenskaperna för åkerbrukskolonien Hall;

nr 290, angående löne reglering för en hos skolöverstyrelsen för C. H. Nilsson inrättad personlig tjänst;

nr 291, angående tilläggs pension åt läroverksadjunkten A. Hesslén;

nr 292, angående rätt för Kungl. Maj:t att i vissa fall bevilja statsbidrag till kommunala och enskilda undervisningsanstalter, till vilka statsbidrag utgår under åttonde huvudtiteln;

nr 206, med tillkännagivande, att en i statsverkspropositionen under utgifter för kapitalökning bebådad framställning angående uppförande av folkskolehus i Porjus icke kommer att föreläggas riksdagen;

nr 207, med tillkännagivande, att en i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln bebådad framställning angående statens övertagande av egendomen Hall och uppfostringsanstalten därstädes icke kommer att föreläggas riksdagen;

nr 210, med tillkännagivande, att en i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln bebådad framställning angående fortsatt utbyggande av tekniska högskolan icke kommer att föreläggas riksdagen; och

nr 251, med tillkännagivande, att en i statsverkspropositionen under åttonde huvudtiteln bebådad framställning angående beredande av nya lokaler för farmaceutiska institutet icke kommer att föreläggas riksdagen.

Samtliga dessa propositioner och skrivelser bordlades.

§ 2.

Ordet lämnades härefter till

Herr *Johanson* i Stockholm, som yttrade: Herr talman! Jag skall be att få föreslå, att motionstiden för alla idag överlämnade kungl. propositioner utsträckes till det plenum, som infaller näst efter tjugonde dagen, räknat från denna dag.

Denna hemställan blev av kammaren bifallen.

§ 3.

Herr *Johanson* i Stockholm avlämnade en motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 150, angående anslag för bekämpande av arbetslösheten samt lindrande av nöd.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 283, blev på begäran bordlagd.

§ 4.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från statsutskottet:

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare uppskov med slutförandet av vissa undersökningsarbeten i Kiirunavaara och Gällivare malmberg;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av underhållet av Albrektsunds kanal m. m.;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillstånd för postexpeditören Anna Marin att övergå på den från och med den 1 juli 1920 gällande avlösnings- och pensionsstat för postverket; och

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för förre extra ordinarie stationskarlen vid statens järnvägar J. G. Lundkvist från viss skadeståndsskyldighet;

från bevillningsutskottet:

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående införselmonopol jämte fastställande av högsta pris å socker ävensom en i anledning av propositionen väckt motion; samt

från jordbruksutskottet:

nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts dels i statsverkspropositionen dels ock i proposition nr 2 om tilläggsstat för år 1921 gjorda framställningar om kapitalökning för statens domänens fond.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes härafter kl. 8,19 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
